

narobe

Intervju

Boštjan Vernik Šetinc
Simon Maljevac

številka 25

junij 2013

Tema

Mavrični
jeziki

Aids

Seksualne
navade

In memoriam

Vojko Duletič
Toni Marošević

narobe .
revija,
kjer je
vse prav.

Narobe ti šenkamo!

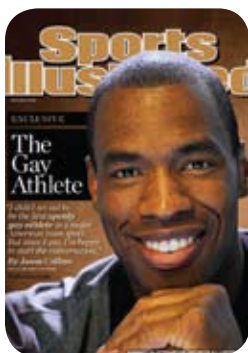

Fotografijo na naslovnici »Pes geja« je posnel Tjook na norveški paradi ponosa v Oslu 26. junija 2010.

Zadnje ...

ILGA – Europe je ob mednarodnem dnevu boja proti homofobiji in transfobiji objavila mavrični zemljevid za leto 2013. Slovenija je med 49-imi evropskimi državami zasedla 19. mesto glede na pravno zaščito glbt-oseb. Po ugotovitvah organizacije ILGA – Europe je država, ki najbolj spoštuje človekove pravice in enakopravnost lgbt-oseb, Velika Britanija, sledijo pa ji Belgija, Norveška, Švedska, Španija in Portugalska. Najbolj problematična država je Rusija, takoj za njo pa sta Azerbajdžan in Armenija. ➡

Košarkar v NBA Jason Collins je maja 2013 razkril svojo istospolno usmerjenost. Za revijo Sports Illustrated je dejal: »Sem 34-letni center v ligi NBA. Sem temnopolt. In sem gej.« Collins je zaradi tega na svoj Twitter prejel vrsto žaljivk in tudi groženj s smrtjo, hkrati pa tudi na tisoče sporočil podpore: od ameriškega predsednika Baracka Obama in prve dame Michelle Obama, nekdanjega predsednika Billa Clintona, soigralcev, trenerjev, predsednika lige NBA do številnih drugih. ➡

Evropska Agencija za temeljne pravice je predstavila rezultate do sedaj najboljše evropske raziskave med glbt-osebami. V raziskavi je sodelovalo več kot 93.000 glbt-oseb. Skoraj polovica (47 %) respondentov in respondentk je poročala o vsaj eni izkušnji z diskriminacijo ali nadlegovanjem zaradi spolne usmerjenosti ali identitete v letu pred izvajanjem raziskave. Zaskrbljujoči so tudi podatki, ki kažejo, da je 91 % vprašanih v šoli slišalo negativne komentarje o lgbt-osebah ali pa so bili priča neprimernemu ravnanju do oseb, ki so jih sošolke in sošolci dojemali kot lgbt-osebe. 67 % respondentk in respondentov je v šoli skrivalo svojo spolno usmerjenost ali spolno identiteto. Poiščite celotno poročilo na fra.europa.eu. ➡

Na Hrvaškem so zbrali podpise za razpis referendumu, na katerem bodo odločali o tem, ali v ustavo vpisati definicijo zakonske zveze kot zveze moškega in ženske. Hkrati je ustavno sodišče na Hrvaškem začasno ustavilo izvajanje novega učnega načrta o zdravstveni vzgoji, ki je med drugim dvigal prah zato, ker je v njem homoseksualnost predstavljena kot običajna spolna praksa. Hrvaška vlada medtem v sodelovanju z lgbt-organizacijami pripravlja Zakon o registraciji istospolnih partnerskih skupnosti, ki naj bi izenačeval raznospolne in istospolne pare, vendar naj ne bi urejal posvojitve. O podobnem zakonu razmišljajo tudi v Srbiji ... ampak nikar se ne prenačimo z napovedmi. V Sloveniji baje o tem razmišljamo že več kot dvajset let ... ➡

Narobe. Revija, kjer je vse prav.
Letnik VII, številka 25
Junij 2013

ISSN 1854-8474

Urednik: Roman Kuhar
[roman.kuhar@gmail.com]

Sodelovali so: Aleš Zobec, Anamarija Šporčič, Barbara Rajgelj, Brane Mozetič, Eva Gračanin, Grega Repovž, Irena Wölle, Luka Pieri, Matej Repič, Mihael Topolovec, Mitja Blažič, Nikolai Jeffs, Polona Černič, Simon Maljevac, Suzana Tratnik, Viktor Meglič, Zala Hriberšek

Lektorica: Zala Hriberšek

Urednica fotografije: Nada Žgank

Fotografija na naslovnici: Tjook

Oblikovanje: Irena Woelle

Izdaja: Društvo informacijski center Legebitra
Trubarjeva 76/a, 1000 Ljubljana

Vodja projekta: Simon Maljevac

Tisk: Tiskarna Pleško

Naklada: 800 izvodov

Revija je izšla ob finančni podpori ŠOU (Študentska organizacija Univerze v Ljubljani) in Urada za mladino MOL.

Revija *Narobe* je objavljena pod licenco Creative Commons [priznanje avtorstva + nekomercialno]. Licenca je dostopna na www.creativecommons.si

Narobe ti šenkamo!

Naročite si *Narobe* na dom po pošti

www.narobe.si

[rubrika: naročanje]

Narobe na

www.facebook.com

[išči: Revija Narobe]

O IZBIRI

Konec maja je v Ljubljani na Filozofski fakulteti gostovala sociologinja Judit Takács, ki je pred leti v madžarskih državnih arhivih našla pismo pisatelja in prevajalca Karla Maria Kertbenyja, v katerem ta predlaga, da človeške seksualne prakse razdelimo na heteroseksualnost, homoseksualnost, monoseksualnost in na prakso, ki jo je poimenoval heterogen. Pismo, ki je nastalo leta 1868, je bilo naslovljeno na nemškega pravnika Ulrichsa, ki si je v Nemčiji prizadeval za odpravo kriminalizacije homoseksualnosti.

Kertbeny je danes poznan kot avtor besede »homoseksualnost«, čeprav je v resnici tudi avtor termina »heteroseksualnost«. Vendar heteroseksualnosti ni razumel tako, kot jo razumemo danes. Če je s heterogeno spolno prakso želel poimenovati seksualne prakse z živalmi, z monoseksualnostjo pa onanijo, sta bila homoseksualnost in heteroseksualnost oznaki za spolne odnose glede na to, s koliko osebami ali predmeti posameznik vstopa v spolne odnose. Homoseksualnost je, tako kot danes, oznaka za spolne in čustvene odnose zgolj z osebami istega spola, heteroseksualnost pa je po Kertbenyju najbolj nevarna seksualna praksa, saj so heteroseksualci zmožni »hetero« prakse, torej raznovrstnih spolnih praks: z osebami istega ali različnega spola, z otroci, živalmi, rastlinami in celo trupli.

Medicina in psihiatrija, ki sta pozneje pograbilo obe besedi, sta heteroseksualnost očistili in jo zamejili na spolne odnose z osebami nasprotnega spola, homoseksualnost pa je postala duševna bolezen. Tovrstnemu hegemon-skemu diskurzu so se sicer nekateri upirali, med njimi tudi Kertbeny, a potrebnih je bilo skoraj

sto let, da je bila homoseksualnost črtana s psihiatričnih seznamov duševnih bolezni.

Glavnina tistih, ki so se konec 19. in v začetku 20. stoletja bojevali proti kriminalizaciji homoseksualnosti, je menila, da je zgolj potrebno dokazati, da je homoseksualnost prirojena, da je posameznik ne izbere in da je kot taka povsem običajen del človeškega seksualnega kontinuuma. Kertbeny je bil ob tem skeptičen: menil je, da je dokazovanje prirojenosti homoseksualnosti nevaren dvorezni meč: »Zakonov ne zanima, ali je nekaj prirojeno ali pridobljeno, zanima jih le, kakšna osebna in družbena nevarnost je povezana z določenim fenomenom. Zato ne bomo ničesar dosegli, če bomo dokazovali, da je homoseksualnost prirojena. Naše nasprotnike moramo le prepričati, da se jih ta nagnjenost sploh ne tiče, saj država nima pravice posegati v nič, kar se sporazumno vzpostavi med dvema oseba, starejšima od štirinajst let, in ne zadeva javne sfere niti pravic tretje osebe.«

Kertbeny je to napisal leta 1868. Da, konec šestdesetih let devetnajstega stoletja! Če bi njegove besede takrat in danes bolje razumeli, potem morda ne bi tolikokrat skrenili s poti, začeli iskati gen za homoseksualnost, milostljivo dokazovati, da smo se taki rodili in da nič ne moremo proti temu ... In morda bi celo uvideli, da nam Lady Gaga, katere pesem »Born This Way« mladi razglašajo za gejevsko himno, prodaja le v vsečni esencializem zapakirano sranje (in navidezno tolažbo).

Seksualnost je bolj fluidna, kot se nam zdi. In je bolj stvar izbire, kot se nam zdi. Problem je torej v potrebi po opravičevanju izbire. Ne v izbiri sami.

ROMAN KUHAR, UREDNIK

Kazalo

- 2 Pisma bralk
- 2 Novice od tu
- 4 Novice od tam
- 7 Zgodilo se je pred ...
Intervju
- 8 Boštjan Vernik Šetinc: Odnos države do človekovih pravic? Bleferski!
Tema
- 12 Rožnati jeziki
- 16 Parada ponosa: Svoboda in solidarnost sta istospolni par
Komentar
- 17 Aleš Zobec: Stereotip
- 17 Zala Hriberšek: Ljubezen do zgodb
Kolumna
- 18 Barbara Rajgelj: Dobrodošli v pravni državi, »koju kokoš preleti za dva dana«
- 19 Brane Mozetič: Od svobode k represiji
Šola
- 20 Tematiziranje neheteroseksualnosti pri pouku
Komentar
- 23 Grega Repovž: Cena aktivizma
Aids
- 24 Kakšne so tvoje seksualne navade?
Knjiga
- 28 Špela Bibič: Ultimativni pogum
Plošča
- 28 Moto Boy: Poslednji romantik
Film
- 30 Ljubimci nad oblaki
- 32 Gledališče
Slika
- 34 Kaj povedo Goli moški o moških?
Komentar
- 37 Nikolai Jeffs: Novi val izbrisa naj bi prizadel 5000 ljudi
Intervju
- 40 Simon Maljevac: Stremeti moramo k razširjanju varnih prostorov
- 41 Pet dobrih: Viktor Meglič
Portret
- 42 Zgodba Brandi Carlile
In memoriam
- 44 Vojko Duletič (1924-2013)
- 45 Toni Marošević (1945-2013)
i na piko
- 48 Suzana Tratnik: Za sestrstvo in neenotnost

(Ne) navaden napis

Zvonila je budilka, pozajtrkoval sem svojo najljubšo jed in se kot običajno odpravil v službo. K sreči jo imam in v njej lahko kot »pender« nemoteno delam.

Videti je bilo čisto običajno jutro, mnoga krožna križišča in glasba, ki me pripravi na nov delovni dan. Pot, ki običajno traja dobrih dvajset minut, se je na polovici obarvala v novo podobo. Na mostu nad cesto je moj pogled, ki bi moral biti usmerjen v promet, prevzel sprva (ne)navaden napis na beli rjuhi. »Poroka bo,« je bila moja prva misel, saj tam velikokrat obesijo imena mladoporočencev. Sicer tega početja oziroma zadovoljstva nikoli nisem razumel, zato tega nikoli ne bom počel. Za slednje je poskrbela tudi moja ljuba domovina, v kateri poroke »istospolnikov« niso dovoljene. Smo preveč drugačni in preveč nesprijemljivi za (pre)mnoge posameznike in družine, ki živijo v idiličnih slovenskih vaseh, v idiličnih vilah z razkošnimi avtomobili, kupljenimi na lizing. Važno je, kako si videti, ne, kaj si ... očitno! Nisem bil prepričan, da sem prav prebral ... CIRIL + IVO ...?! Zagotovo je namesto o-ja, na njenem mestu napisana črka a. Tako mora biti, to je prav in družbeno sprejemljivo. Zagotovo Obala (še) ni pripravljena na tako (pre)velik podvig. CIRIL + IVO sta mi družbo delala vse do pisarne in še cel delovnik sta bila z menoj. Je to res?

Da je moj dvom izginil, je poskrbela usoda. Na drugi cesti in na drugem mostu, nad obvoznico, se je ponovno pojavi napis: CIRIL + IVO. Enak, vendar drugi. Torej sem že v jutranji zmedenosti videl prav. Napis je združeval moški imeni, dva moška se bosta poročila. In to na Obali! Navdušeno sem nadaljeval vožnjo, tako zelo, da bi skoraj pozabil, kam sem bil namenjen.

Na poti domov sem oba napisa še enkrat pogledal v vzratnem ogledalu, čeprav sem mislil, da je to prevelik šok in sramota za moj kraj in da jih bodo hitro odstranili. K sreči sta vsaj nekaj dni ostala na svojem mestu. Fotografijo napisa sem doma videl še pri kolegici na Facebooku. Ni me čudilo, saj je sama tako »gay friendly«, da se še jaz z nekaterimi geji večkrat sprem kot ona sama. Dobila sta torej spletno razsežnost, celo na portalih »strejtov«. To je bil dan, ko so vsi govorili o istospolni poroki. Brez političnega vpliva, zavrženega zakona ali pa do smrti pretepenega geja, ker se je poročil z nekom, ki ga ljubi. Ali ne bi bilo pametno, da bi to vsi upoštevali, ali ni to bistvo poroke?

Kakšen je bil pravi namen napisa, nisem nikoli izvedel, vsekakor pa želim Cirilu in Ivo uspešno skupno pot, na katero sta se odpravila, ne glede na to, ali je to poroka ali zgolj partnerski odnos. Če pa je vse skupaj bila provokacija, naj povem, da je prinesla Obali pravo osvežitev, jutranji nasmeh in predvsem zavedanje, da so tudi ta bitja (sliši se, kot da govorim o vesoljski bitjih) vredna čisto preprostih človeških dejanj. So del družbe in del vsakdanje poti v službo.

(NE) NAVADEN TILLEN IZ KOPRA

Ljubljana pride 2013

Letošnji Teden parade ponosa se bo odvijal od 8. do 15. junija – na ta dan bo v Ljubljani organizirana tradicionalna povorka. Odločitev za ta datum je padla v dogovoru s festivalom *Junij v Ljubljani*, ki bo tokrat sodeloval z organizacijskim odborom parade. Slogan letošnje parade je »Svoboda in solidarnost sta istospolni par«.

Za prvo parado ponosa lahko štejemo protest leta 1969, ko se je skupina transoseb, gejev in lezbijk uprla racijam in nasilju policistov v Stonewall Innu v New Yorku. Od takrat se parade ponosa prirejajo po vsem svetu kot spomin na ta dogodek, kot opozorilo na diskriminacijo lgbt-oseb, kot proslava raznolikosti spolnih identitet in spolnih usmerjenosti in promocija vključevanja in solidarnosti. Prvo parado ponosa smo v Sloveniji organizirali leta 2001 kot odziv na nestrpno in žaljivo ravnanje osebja v enem izmed ljubljanskih lokalov, ki gejevskemu aktivistu Branetu Mozetiču in njegovemu gostu iz Kanade Jeanu Paulu Daoustu ni dovolilo vstopa v lokal. Parada ponosa je nato postala tradicionalna prireditev. Letošnja je trinajsta po vrsti.

Ustavno sodišče spet ugotovilo neustavnost zakona

Ustavno sodišče Republike Slovenije je odločilo, da je *Zakon o dedovanju* v neskladju z Ustavo. Državnemu zboru zdaj nalaga odpravo ugotovljene neustavnosti. Do odprave neustavnosti pa za partnerki ali partnerja istega spola, ki živita v dalj časa trajajoči življenjski skupnosti in nista sklenila partnerske skupnosti po *Zakonu o registraciji istospolne partnerske skupnosti* (ZRIPS), veljajo enaka pravila za dedovanje, kot veljajo za zunajzakonska partnerja različnih spolov.

Že novembra 2009 je Ustavno sodišče odločilo, da je 22. člen ZRIPS-a, ki ureja dedovanje v registrirani istospolni partnerski skupnosti, neustaven. Po tej odločbi do odprave neskladja, ki še vedno ni odpravljeno, za registrirane istospolne partnerje in partnerke velja *Zakon o dedovanju*. Omenjene neustavnosti je Pahorjeva vlada, poleg drugih z družino povezanih zadev, želela urediti v Družinskem zakoniku, ki pa je bil marca lani zavržen na referendumu. Če se bo trend ustavnih odločb nadaljeval, bomo do enakopravnosti zakonskih zvez v Sloveniji prišli korak za korakom. Kamen na kamen palača. Pravica na pravičo enakopravnost.

EVA GRAČANIN

Zadeva Open - zaključena

S sodno poravnavo med tožnikom, Mitjo Blažičem, in toženimi, Markom Kousom, Janom Stenovcem in Jernejem Šcercerjem, se je v začetku februarja na Okrajnem v sodišču v Ljubljani zaključila zadeva Open. Kous, Stenovec in Šcercer bodo tako v dogovorjenih deležih Blažiču do aprila 2014 izplačali 4.700 EUR odškodnine.

Po pritožbi na odločitev Okrožnega sodišča v Ljubljani, ki je napadalce na Cafe Open marca 2010 zaradi kaznivega dejanja javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti po 297. členu Kazenskega zakonika, obsodilo na leto in pol zapora, je Višje sodišče v Ljubljani junija 2011 Kousu in Stenovcu zaporno kazen znižalo na sedem mesecev, Šcercerju pa na pet. S tem je bil kazenski postopek zoper napadalce na Cafe Open pravnomočno zaključen, Okrožno sodišče pa je z odškodninskim zahtevkom Blažiča napotilo na civilno pravdo. Ta je proti obsojenim junija 2012 vložil tožbo za odškodnino v višini 9.900 EUR.

Kot je dejala Blažičeva pooblaščenka, odvetnica Romana Sladič, je bil dogovor možen predvsem

foto: žurnal24.si

zato, ker se nihče od tožencev ni izmikal svoji odškodninski odgovornosti, temveč je bil njihov odnos do tega pozitiven, v smislu 'kar smo si skuhal, bomo tudi pojedli'. »Poleg tega pa so med pogajanjmi očitno pokazali, da razumejo, da so ravnali zavržno in da to obžalujejo. S sodno poravnavo smo se tako izognili nadaljnjim stroškom postopka ter mukotrpnemu, predvidoma več let trajajočemu sodnemu postopku, hkrati pa nam je to omogočilo, da smo soglasno določili tako višini obveznosti kot tudi roke plačil, vse na način, ki tožencem omogoča, da prevzete obveznosti dejansko tudi zmorejo izpolnjevati. Sodba o dosojeni odškodnini namreč lahko

ostane tudi zgolj črka na papirju, če je toženci ne želijo ali ne zmorejo izpolniti. S sodno poravnavo pa smo prišli do takšnega dogovora, ki ga toženci zmorejo izpolnjevati in ki so ga poleg tega sprejeli tudi kot pravičnega, zato se dogovora (vsaj zaenkrat) tudi držijo,« je še dodala odvetnica Sladič.

Tudi Blažič je z razpletom prvega primera obsodbe javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti na osnovi spolne usmerjenosti pri nas, ki je doživel tudi odškodninski epilog, zadovoljen. »Pomembno je, da so napadalci skozi postopek spoznali, da so ravnali napak in se do podobnih idej in ravnanj v prihodnje distan-

cirali. Pomembno je tudi, da smo s primerom začeli ustvarjati sodno prakso na področju preganjanja homofobnega nasilja. In nenazadnje smo želeli žrtve nasilja iz sovraštva do istospolno usmerjenih pri nas spodbuditi, da bi homofobne napade poslej pogosteje prijavljali policiji ter se pogosteje posluževali pravnih sredstev, ko jim je storjena krivica,« je povedal Blažič.

Odvetnica Sladič soglaša: »Sodni epilog zadeve Open je dokaz, da je smiselno poseči po pravnih sredstvih zoper homofobno nasilje, saj se bo tako pokazalo, da je tovrstnega nasilja več, kot se predvideva. To pa bo pri žrtvah gotovo spodbudilo nadaljnje ukrepanje, saj jim bo jasno, da niso osamljen primer, da za to niso sami krivi in da biti žrtev tovrstnega nasilja ni sramotno. Hkrati bo tudi na drugi strani poraslo zavedanje, da tovrstno nasilje ne bo ostajalo nekaznovano, kar bo verjetno vsaj pri nekaterih potencialnih nasilnežih preprečilo, da bi svoje nasilne vzgibe tudi uresničevali.«

Blažič bo v znak solidarnosti del odškodnine doniral Društvu parada ponosa in Zavodu za kulturo raznolikosti Open. ➔

Štajerska roza pomlad

Mitja Blažič je že za *Narobe blog* poročal, da štajerska lgbt-scena letošnjo pomlad očitno doživlja pravo prebujenje. Drugi dan kalendarke pomladi so namreč organizatorke in organizatorji iz skupine za istospolno usmerjene mlade Lingsium, ki deluje pod okriljem MKC Maribor, in Plesne dimenzije v prostorih tamkajšnje plesne šole na Miklavčevi pripravili prvi LGBTQ-party v Mariboru. V rit-

foto: Dejan Žagar

mih DJ-ja Luckyja (gre za Dafne, eno od sester iz znamenitega tria Sestre) in priznane glasbenice in igralka Bilbi se je do jutra sukalo 220 obiskovalk in obiskovalk vseh generacij (kar je še posebej po-

hvalno) z vseh koncev Slovenije in sosednjih držav. V soju žarometov je v svojem slogu na vrhuncu večera navdušila tudi nepogrešljiva Salome. Kot je ocenil eden od soorganizatorjev

Andrej Brdnik z Lingsiuma, so nad številom obiskovalk in obiskovalcev zares presenečeni in veseli: »Dobili smo ogromno pozitivnih kritik, tako da smo že v pripravah za naslednji party, ki bo v začetku junija.«

Pred pričetkom zabave je znana mariborska komičarka Martina Ipša v Astoriji pripravila stand-up večer, na zabavi so delili letake za prvi lgbt-osebam prijazen lokal Skrito – cafe lounge bar na Lentu, v Plesni dimenziji prirejajo dobro obiskan plesni tečaj za istospolne pare, Lingsium pa prek Facebooka že vabi k sooblikovanju letošnje Akcije strpnosti na Grajskem trgu. Smo v Mariboru po ljudski vstaji priča tudi pravi rožnati revoluciji?

Podeljene prve Zlate tifanije

Ob 20. obletnici AKC Metelkova in delovanja homoklubov, se je klub Tiffany odločil, da prične s podeljevanjem nagrad za naj homodosežke v preteklem letu. V gala dvorani kluba Tiffany so tako zadnjo zimsko soboto (16. marca) prvič podelili Zlate tifanije, edinstvene nagrade za posebne dosežke in osebe, ki so zaznamovali domačo homosceno v letu 2012. Nominiranke in nominiranci so se za prestižne nagrade potegovali v odprtih in zaprtih kategorijah. V odprtih so lahko svoje favorite in favoritke nominirali in zanje glasovali obiskovalci in obiskovalke kluba Tiffany, v zaprtih pa je zmagovalce določila strokovna Akademija Tiffany.

Dobitnice in dobitniki prvih Zlatih tiffanij so: Peder leta je Grega Vehement, lezba leta Barbara Rajgelj, naj kelnarca Žele, zlata taška Katja Gradišar, naj transa Gogi,

naj strejt Jaka Neon, naj DJ-ja Papi & Naj, naj žur Fairy Queen Garden Party, naj umetniški dosežek predstava Somrak bleščavih sprevržencev, gejevska ikona leta Grega Vehement, škandal leta zavrnitev Družinskega zakonika, naj tračarica Peranič, naj žurerka Gogi, ambasadorka leta Anže Homovec, prodor leta Papi & Naj, drama queen Jedla. Zlata tifanija za življenjsko delo pa je šla v roke Reneja Volkerja. Čestitke nagrajenkam in nagrajencem. Komaj čakamo Zlate tiffanije 2014 – in ob tem spominjamo, da so leta 2002 za dosežke na lgbt-sceni podeljevali že Roza flaminge.

Lgbt-osebam prijazen turizem

Da se iz slabega lahko rodi tudi dobro, je dokazalo Izobraževanje ponudnic in ponudnikov turističnih storitev na temo: »LGBT-osebam prijazen turizem – globalna turistična tržna niša v vzponu«, ki ga je aprila v Bovcu organizirala Legebitra v sodelovanju z Lokalno turistično organizacijo Bovec (LTO Bovec), Hotelom Mons, potovalno agencijo Diverse travel in Turizmom Bohinj.

Naj spomnimo: lani poleti je LTO Bovec izdala katalog »Nastanitev na Bovškem, poletje 2012«, v katerem so navedeni ponudniki turističnih storitev na Bovškem. Katalog je vseboval tudi legendo pik-

togramov, med katerimi je bila oznaka »homoseksualci nezaželeni«, ki so ga izbrali trije ponudniki storitev.

Izobraževanje je med drugim pokazalo, da tudi pri oblikovanju lgbt-osebam prijaznih turističnih strategij capljamo za nekaterimi evropskimi državami. Seznamu lgbt-prijaznih turističnih destinacij v Evropi, kjer kraljujejo Amsterdam, Barcelona, Berlin, London, Madrid, Mikonos, se je pridružil tudi Dunaj. Na sejmu turizma ITB Travel Fair marca v Berlinu pa je svojo lgbt-osebam prijazno turistično strategijo predstavila tudi Bolgarija. Prehitevajo nas po levi in desni, od spodaj in od zgoraj.

Spet je izšel Lesbo

Po skoraj osmih letih je izšla nova, 23. številka politične, socialne in kulturne revije *Lesbo*. Revija sicer v nerednih časovnih intervalih izhaja že od leta 1997. Je »naslednica fanzina Lesbozine (1988) in biltena Pandora (1993–1996), sestra časopisa Lezbnik (2012)«. Revijo izdaja lezbična sekcija Škuc LL, ureja pa jo Nataša Velikonja. Nestrpnost pričakujemo naslednjo številko.

NOVICE OD TU PRIPRAVLJA IN UREJA EVA GRAČANIN.

Evropski parlament: Ne homofobiji in transfobiji

Medtem ko so marca kristjanke in kristjani pozdravljali novega papeža Benedikta I., ki je baje ljudski in liberalen, je evropski parlament sprejel nezavezujočo resolucijo o povečevanju boja proti rasizmu, ksenofobiji in zločinom iz sovraštva. V njem Evropsko komisijo pozivajo, da na seznam Evropske unije o sankcioniranih oblikah sovražnega govora in nasilja uvrsti tudi homofobijo in transfobijo. Leta 2008 je namreč Evropska unija sprejela okvirni sklep o boju proti rasizmu in ksenofobiji, ki določa višje kazni za rasističen in ksenofobičen sovražni govor in zločine. Okvirni sklep, katerega ukrepi se izvajajo v vseh 27-ih državah članicah EU in na Hrvaškem, letos nameravajo revidirati, zato evropski parlament nenehno poziva k vključitvi homofobije in transfobije na omenjeni seznam. Papež se o resoluciji ni izrekel, saj navkljub pripisani mu liberalnosti, nasprotuje enakopravnosti lgbt-oseb.

Protesti in nasilje zaradi uveljavitve enakopravnosti

Francoski parlament je konec aprila sprejel zakon, ki istospolnim parom omogoča poroke in posvojitve otrok, o čemer smo podrobneje pisali na *Narobe blogu*. Javno debato in postopke v zakonodajnih organih so spremljali protesti nasprotnikov in nasprotnic, nevladne organizacije pa poročajo o povečanju števila homofobičnih dejanj.

Vodja organizacije SOS homophobie Elizabeth Ronzier poroča, da se je število poročil o homofobičnem in transfobičnem nasilju v letu 2012 v primerjavi z letom 2011 povečalo za 30 %. Število prijav je poskočilo predvsem jeseni 2012, ko se je začela debata o sprejetju predloga zakona o enakopravni zakonski zvezi. Januarja in februarja 2013 pa so prejeli toliko prijav, kolikor so jih v preteklih letih prejeli v pol leta.

Potem ko je ustavnost zakona potrdil še francoski ustavni svet, je zakon podpisal predsednik Francois Hollande in prav zdaj se v Franciji poročajo prvi istospolni pari.

Nasprotniki in nasprotnice enakopravne zakonske zveze v Franciji napovedujejo nadaljevanje boja za ohranitev »tradicionalne« družine. Pri tem ne izključujejo niti referendum, čeprav različne javnomnenjske raziskave kažejo, da 55 do 60 % prebivalcev Francije tovrstno enakopravnost podpira. Podpora istospolnemu paru za posvojitev otroka pa se giblje okrog 50 %.

Če bo do referenduma prišlo, lahko preštudirajo predreferendumsko kampanjo proti Družinskemu zakoniku v Sloveniji. Strategija kampanje je namreč napisana v latinščini – lingui franci prave morale in vrednot.

Enakopravne zakonske zveze tudi v Urugvajju

Medtem ko so bile v Evropi vse oči uprte v dogajanje v Franciji, je urugvajski kongres glasoval za istospolne poroke. Tako je postal druga država v Latinski Ameriki, za sosedo Argentino, ki je sprejel tovrsten zakon.

Sprejetju so, kot je to že v navadi, nasprotovale nekatere krščanske organizacije in Katoliška cerkev. Enoglasno so ga označile za »opačenje instituta zakonske zveze«. Ah. Poleg sprejemanja in solidarnosti tovrstnim argumentom primanjkuje tudi kreativnosti.

In na Novi Zelandiji

Na drugi strani zemeljske oble je predlog zakona o istospolnih zakonskih zvezah sprejel tudi novozelandski parlament. Nova Zelandija je tako prva država v Oceaniji, ki je uzakonila enakopravnost zakonske zveze, in druga med

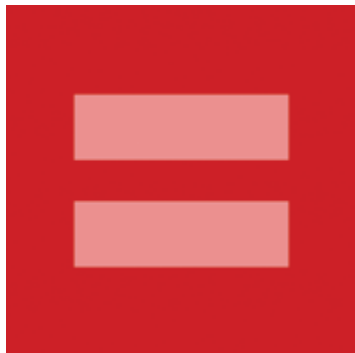
državami Commonwealtha. V tej skupini jo je prehitela Kanada. Avstralija, velika novozelandska sosedica, za zdaj še ne razmišlja o federalnem zakonu, ki bi omogočal enakopravnost zakonskih zvez. Premierka Julia Gillard (na sliki) je dejala, da si ne bo premislila in podprla istospolne poroke samo zato, ker jih je legalizirala Nova Zelandija. Istospolni pari iz Avstralije bodo zato najverjetneje začeli razmišljati o poročnih potovanjih čez Tasmansko morje. Počakati pa bodo morali do avgusta, ko bo zakon stopil v veljavo.

Še o enakopravnosti v ZDA

V ZDA vrhovno sodišče odloča v dveh pomembnih primerih glede istospolnih porok. V prvem primeru sodišče odloča o prepovedi tovrstnih porok v Kaliforniji, v drugem pa presoja ustavnost zakona, poimenovanega DOMA (Defense of Marriage Act), ki določa, da je zakonska zveza rezervirana le za skupnost moškega in ženske. Ta zakon je podpisal še Bill Clinton (na sliki), ki pa je priznal, da je zakon diskriminatoren. Zakaj ga je torej podpisal? Od odločitve sodišča je odvisno, kako se bo v ZDA razvijala zgodba s pravno ureditvijo istospolnih porok. Te nekatere ameriške države že omogočajo, vendar je težava v tem, da preostale države teh porok ne priznavajo. Odločitev sodišča naj bi bila znana do konca junija.

Ko od ljubezni
zardeva tudi splet

Ameriška nevladna organizacija Human Rights Campaign je v podporo istospolnim porokam svoj logotip (rumen enačaj na modri podlagi) prebarvala v rdeče. Dejanju so kmalu sledili tisoči drugih, ki so svojo sliko na Facebooku ali Twitterju spremenili v isti logo. Na svojih Facebookovih straneh so ga prevzele tudi nekatere znane osebnosti – od Madone do Beyonce. Celo komična Facebookova stran, ki naj bi jo imel v lasti sam Bog, je logo spremenila v podporo istospolnim porokam.

Facebook in Twitter – vsaj v ZDA – sta bila tako preplavljena z rdečo barvo – barvo ljubezni, da ne bo pomote.

Enakopravne zakonske zveze je podprla tudi ena od vodilnih revij v svetu. Revija Time je na spletu objavila svoji naslovnici s fotografijama, ki prikazujeta poljub lezbičnega in gejevskega para. Fotografiji spremlja besedilo: »Istospolne zakonske zveze so že dobljene. Vrhovno sodišče se še ni odločilo, Amerika pa se je že.«

Walensa onečedel Nobelovo nagrado z mir

Ker je resnično življenje bolj bizarno od fikcije, nas ne bi smelo

presenetiti neargumentirano in nepremišljeno govorjenje dobitnika Nobelove nagrade za mir, bivšega poljskega predsednika in vodje gibanja *Solidarnost* Lecha Walensa (na sliki levo).

V intervjuju za televizijo TVN je med drugim dejal, da bi morali istospolno usmerjeni poslanci v parlamentu sedeti v zadnjih klopih ali celo za zidom, torej zunaj parlamenta, saj predstavljajo zgolj manjšino. Pri tem se je označil za pripadnika stare šole, ki se ne namerava spremeniti.

Svojih izjav ni obžaloval, čeprav je njegov sin in evropsanec Jarosław Walensa (na sliki desno) dejal, da so ga očetove besede šokirale in da ne bi smele biti nikoli izrečene: »Geji, lezbijke, homoseksualci imajo pravico imeti svojega predstavnika, ki mora biti v parlamentu.«

Walensa služi nezanemarljive denarce s predavanji po svetu. Po objavi omenjenega intervjuja pa je

sodelovanje z njim odpovedalo nekaj organizacij. Tako je Walensa zaradi izpada dohodka napovedal tožbo proti gejem in lezbijkam. Želimo mu veliko sreče.

Nobelove nagrajenke in nagrajenca o lgbt-pravicah

Ko smo lani poleti poročali na *Narobe blogu*, da so štirje dobitniki in dobitnice Nobelove nagrade za mir v skupni izjavi ostro nasprotovali nasilju nad lgbt-osebami in pozivali ljudi k podpori lgbt-pravic, je Lech Walensa očitno sedel na ušesih.

Južnoafriški nadškof Desmond Tutu, iranska aktivistka dr. Shirin Ebadi, profesorica Jody Williams in profesor Muhammad Yunus so v izjavi med drugim zapisali: »Kot globalna skupnost posameznikov in posameznic, ki so predani mirnejšemu in pravičnejšemu svetu, želimo izraziti našo globoko zaskrbljenost zaradi načina, kako po svetu ravnamo s svojimi brati in sestrami, ki so lezbijke, geji, biseksualne, transpolne in interpolne osebe.«

In še: »S solidarnostjo z lgbt-osebami po svetu brez predsodkov in

nestrpnosti priznavamo, da se z dostojanstvom in človekovimi pravicami rodijo vsi posamezniki in vse posameznice ter tako naredimo pomemben korak naprej na našem skupnem potovanju k miru.«

Merlinka – pacifistka in translegenda

22. marca letos je minilo 10 let od nasilne smrti balkanske translegende Vjerana Miladinovića Merlinka, katere morilca niso nikoli našli.

Srbska lgbt-organizacija Gej lezbijski info centar in Merlinka festival 30. maja organizirata obelžitev te obletnice, in sicer s projekcijo filmov režiserja Želimirja Žilnika »Lijepje djevojke prolaze kroz grad« (Lepa dekleta se sprehajajo po mestu) in Marble Ass

(Marmornata rit) ter izdajo Merlinkine avtobiografske knjige »Terezin sin«. Film *Marble Ass* spremlja Merlinko v vojnih devetdesetih letih na njenem delovnem mestu – ulici. Svoje telo prodaja posiljevalcem, kockarjem in pohotnim mladim moškim, ki bi sicer prežali na ženske, dekleta in otroke. Prostitucijo spremeni v svojevrstno orodje pacifizma. Merlinka tako za vedno ostaja v naših spominih.

Prvi avtirani politik na Hrvaškem

Hrvaška je dobila svojega prvega javno razkritega geja, ki je aktiven v politiki. Damir Hršak sicer pravi, da je njegova gejevka identiteta nekaj, kar ni treba posebej poudarjati. Hršak je namreč vsestranska oseba: profesor na fakulteti za metalurgijo, urednik mednarodnega znanstvenega časopisa *The Holistic Approach to Environment* (Celoviti pristop k okolju) in mednarodni strokovnjak slovaške državne Agencije za raziskave in razvoj. Poleg tega je že več kot 20 let aktiven v civilnodružbenih organizacijah, ki se zavzemajo za človekove pravice, in eden od pionirjev lgbt-aktivizma na Hrvaškem. Kandidiral

je na listi Hrvaških laburistov za evroposlanca, vendar ni bil izvoljen. Nič. Pa drugič.

Sezona parad ponosa

Začenja se sezona parad ponosa, ki se bo zavlekla globoko v jesen. Naj omenimo le nekatere iz včasih bratsko, danes pa sestrsko povezanih držav.

V Splitu vas na pride vabijo 8. junija, v Zagreb 15. junija, sočasno s parado ponosa v Ljubljani. V Beogradu bodo, držimo pesti, ulice odele v mavrične barve 28. septembra. Prvič sta se na seznam mest, kjer načrtujejo parado ponosa, uvrstila tudi Podgorica in Skopje. V črnogorski prestolnici naj bi paradirali junija, vendar točen datum še ni znan, v makedonski prestolnici pa 22. junija.

Čeprav je lezbična organizacija Lori konec marca objavila poziv za oblikovanje organizacijskega odbora Reka Pride 2013, parade ponosa letos na Reki (še?) ne bo. Na poziv se je namreč odzvalo premalo posameznikov in posameznic, ki bi se bili pripravljene spopasti s tem organizacijskim zalogajem. Na Reki so sicer lani organizirali pohod po ulicah v podporo paradi ponosa v Splitu. Letos pa so želeli narediti korak naprej.

NOVICE OD TAM PRIPRAVLJA IN UREJA EVA GRAČANIN.

Zgodilo se je pred ...

5. leti

21. junija je v Ljubljani potekala osma parada ponosa s sloganom »I feel Slovenia«, ki je na koncu paradnega večera izžvenel zelo ironično:

vsaj štirje fantje, med njimi tudi Viki Kern (na sliki), so namreč Slovenijo čutili na zelo boleč način. Dva fanta sta bila napadena in pretepena takoj po koncu parade, dva pa zvečer pred klubom K4. To je bila že tretja parada ponosa zapored, ki se je končala s fizičnimi napadi.

10. leti

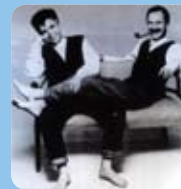
27. marca 2003 je bilo ustanovljeno Društvo za integracijo homoseksualnosti. Njen del je postala neformalna športna skupina Out in Slovenija, društvo, ki mu je predsedoval Mitja Blažič, pa je na začetku organiziralo tudi pogovorno skupino za istospolno usmerjene osebe, starejše od 26 let.

15. leti

10. junija 1998 so Miha Lobnik, Jasna Magič, Tadej Reissner in Nina S. ustanovili skupino Legebitra, ki je namenjena istospolno usmerjenim mladim. Prvo srečanje skupine je sicer potekalo že konec maja, skupina pa se je s tedenskimi srečanji v sejni sobi ŠOU na Kersnikovi 4 v Ljubljani dokončno konsolidirala jeseni tega leta.

20. leti

Marca 1993 sta Aleksander Perdiš in Silvo Zupanc iz združenja istospolnih parov Yoldashimm na Ustavno sodišče vložila pobudo za presojo ustavnosti Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, ki ne dovoljuje porok istospolnih parov. Sodišče je na osnovi mnenja vlade pobudo zavrnilo, vprašanje o registraciji istospolnih parov pa je prvič postalo del javne razprave v Sloveniji.

Foto: Nada Zgank/Memento

MITJA BLAŽIČ

BOŠTJAN VERNIK ŠETINC,
ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

Odnos države do človekovih pravic? Bleferski!

Malo je znano, da je Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve ponudil pomoč pri pisanju pobude za presojo ustavnosti referendumске pobude o Družinskem zakoniku. Tudi sicer se je v zadnjih letih večkrat oglasil na temo diskriminacije LGBT-oseb. Svoje je povedal tako pri heteronormativni akciji »Ponosen na svoj spol!« takratnega ministra za šolstvo in šport dr. Igorja Lukšiča, kot pri ofenzivi »homoseksualna prevzgoja otrok v šolah« militantnih varuhov homofobije Aleša Primca in dr. Tadeja Strehovca, svoje skepse pa ni skrival niti pri analizi dela tiskarskih škratov na Bovškem. Kot katoličan je zgrožen ob vztrajnosti prizadevanj rimskokatoliške cerkve, da bi obdržali strukturno in sistemsko državno diskriminacijo istospolnih parov in družin. Za referendum o Družinskem zakoniku pa je prepričan, da »je imel svoj bistveni razlog v poskusih vzdrževanja neenakopravnosti v pravnih razmerjih med družinskimi člani zaradi spolne usmerjenosti«. Boštjan Vernik Šetinc je zagovornik načela enakosti. Je (dobesedno, ker dela povsem sam) utelešenje institucije, ki se je zagovorniki diskriminacije tako bojijo, da jo, odkar je nastala, poskušajo v varni nepomembnosti in neučinkovitosti (torej onesposobiti).

V pisanje pobude za presojo ustavnosti referendumске pobude o Družinskem zakoniku sem se vključil z vidikom, do katerega nisem prišel sam. Namreč, da se da preprečiti referendum, ki bi odprl tako občutljivo temo, da bi v razpravi neizogibno prišlo do spodbujanja k neenakopravnosti ter razpihovanja sovraštva

in nestrpnosti, kar je v nasprotju s 63. členom ustave. To so namignili že ustavni sodniki sami ob sodbi Ustavnega sodišča iz leta 1995, s katero so prepovedali (predhodni) referendum, na katerem bi državljanke in državljani odločali o tem, ali naj Državni zbor sprejme Zakon o odvzemu državljanstev, pridobljenih na osnovi 40. člena Zakona o državljanstvu. Takrat so bile namreč nacionalistične ideje o tem, da je preveč prišlekov dobilo slovensko državljanstvo, zelo žive. V odločbi so dr. Tone Jerovšek, dr. Lovro Šturm in dr. Boštjan M. Zupančič v ločenih mnenjih opozorili, da bi lahko bila kršitev 63. člena ustave, do katere bi neizogibno prišlo v referendumski kampanji, podlaga za prepoved referenduma. In na tej točki se mi je zdela situacija ob referendumu o Družinskem zakoniku zelo podobna. Da se prepreči referendum pa ni dovolj dokazati samo, da bi izid povzročil neustavno stanje, treba je dokazati tudi, da bi prišlo do nepopravljivih oz. težko popravljivih posledic. Jaz sem jih videl v razkolu, do katerega je kasneje tudi dokazano prišlo. Gre za razkol na tiste, ki so navijali za neenakopravnost istospolno usmerjenih, in one, ki so jim nasprotovali. Za političen razkol na »naši in vaši« po stari ločnici, ki gre nazaj do Mahniča. Tudi vse večje verske skupnosti so izrecno nasprotovale zakoniku in so se tudi angažirale s ciljem preprečiti uveljavitev tovrstne zakonske ureditve. Na vsakem koraku so bili dokazi, da bo prišlo med ljudmi do razkola. Na eni strani so bili tisti, ki so na osnovi predsodkov navijali proti istospolno usmerjenim, na drugi so se, kot refleks nanje, začeli pojavljati izrazi nestrpnosti proti verskim prepričanjem oz. posameznim cerkvam. Poleg tega sem zaradi primerov, s katerimi sem se ukvarjal, zelo intenzivno analiziral, kaj sta Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP) in sodišče Evropske unije že povedala o teh temah. In na dlani je bilo, da sta se obe instituciji že večkrat opredelili proti diskriminaciji istospolno usmerjenih v zelo aktualnih situacijah (več zakonov, npr. stanovanjski je v očitnem nasprotju s temi sodbami). ESČP je že za neregistrirane istospolne pare dejalo, da med njimi obstaja družinsko življenje. Bistveno za državo in družbo pa se mi je zdelo vprašanje, ali vidimo človekove pravice kot skupen cilj, ali se nanje sklicujemo samo, ko želimo doseči nekatere partikularne interese. Zato mi je žal,

da se Ustavno sodišče ni opredelilo do tega argumenta, da bo referendum nujno pripeljal do pozivanja k neenakopravnosti, do spodbujanja ljudi, naj glasujejo tako, da bo še naprej obstajala diskriminacija. Prav spodbujanje k neenakopravnosti namreč v našem pravnem redu ni učinkovito sankcionirano.

Je kaznivo po 297. členu Kazenskega zakonika.

Samo javno in naklepno spodbujanje k neenakopravnosti in razpihovanje sovraštva, nasilja in nestrpnosti, ne pa tudi kadar to ni storjeno javno (npr. na zaprtem shodu stranke, verske skupnosti, pred domačimi...) oz. če to počneš kar tako, npr. iz malomarnosti ali objestnosti. Žal ni sankcionirano niti odobravanje diskriminacije. Ne razumem, kako lahko Ustavno sodišče reče, da ni pristojno za oceno, ali bi neko ravnanje lahko bilo v nasprotju s 63. členom ustave? Ustava je mnogo širša kot kazenski zakonik. Ali institucije, ki so dolžne ukrepati, če pride do kaznivega spodbujanja in odobravanja diskriminacije, te pojave res lahko učinkovito zajeziijo? Prepričan sem, da ne. Prav izkušnje, ki jih imamo s sovražnim govorom, kažejo, da država v večini primerov v preteklosti ni ukrepala.

Se je Ustavno sodišče do vaše intervencije opredelilo ali ne?

Ne, zavrnilo je, da bi se opredelilo do tega vprašanja, češ da ni relevantno pri tej presoji. Ustavni sodniki so enkrat pred tem sami sugerirali, da bi bila kršitev 63. člena Ustave lahko podlaga za prepoved referenduma. Neki drugi ustavni sodniki, seveda. V tej zadevi pa so rekli, da je to irrelevantno za presojo. Moja teza je bila: prišlo bo do pojavov spodbujanja k neenakopravnosti in naše institucije jih ne bodo mogle učinkovito zajeziiti, skratka, nastale bodo nepopravljive posledice, prišlo bo do hude krnitve družbene kohezije, ki jo varuje ustavni red. Referendum je odpiral zelo zahtevna vprašanja, denimo, če še lahko sprejmemo, da je odnos verskih skupnostih do istospolno usmerjenih v domeni njihovega prepričanja, ki je varovano, ali lahko s temi prepričanji vstopijo v prostor javnega in ga tam ne samo izražajo, ampak tudi navijajo za to, da bi prevladalo nad drugimi prepričanji in (p)ostalo pravo? To so težka vprašanja, ki se jim je Ustavno sodišče izognilo, ko o tem ni želelo presojati.

Ustavno sodišče je referendum dovolilo in reklo, da do neustavnih posledic ne bo prišlo.

Ni pa reklo, da bo stanje po referendumu ustavno.

Sodnice in sodniki so zapisali, da neustavnih posledic ne bo.

Takšnih nepopravljivih neustavnih posledic, ki bi narekemale preprečitev referenduma.

Če en partner v istospolni partnerski skupnosti tako zboli, da bi bilo nujno, da zanj skrbi partner, tega po zdaj veljavni zakonodaji ni mogoče izvesti in bi zato lahko prišlo do nepopravljivih zdravstvenih posledic pri obolelem.

Ne, ker se lahko zdravi partner posluži pravnih poti, da doseže uveljavitev te pravice.

To bi trajalo vsaj tri leta in medtem bi oboleli partner lahko utrpel nepopravljive zdravstvene posledice.

Ne, trajalo bi sedem let ali več. Tako bom rekel, pravna orodja, ki so na voljo, je treba izkoristiti, če se le da. Sicer pa sem predlagal, naj vlada, če misli resno, na Ustavno sodišče vložiti zahtevo po presoji, ali je veljavni pravni red brez Družinskega zakonika protustaven ali ne. Tega pa ni storila. Na neki način se tako tudi vlada pri svojih načelih obrača po vetru.

Vlada bi torej lahko v vseh točkah, pri katerih je v pobudi za presojo ustavnosti referendumske pobude o Družinskem zakoniku trdila, da bi zavrnitev zakonika povzročila neustavno stanje, še enkrat naslovila Ustavno sodišče.

Če bi bila dosledna in bi uporabila pooblastila, ki jih ima po Zakonu o ustavnem sodišču, bi lahko. Politična pot namreč ni edina pot za odpravo neustavnosti, obstaja tudi pravna. Vsaj polovico teh neustavnosti bi se dalo odpraviti z odločbami Ustavnega sodišča. Vlada je ustavni organ in čim se pojavi dvom, da je neki zakon neustaven, nima same pravice, ampak ima dolžnost, da naredi vse, kar je v njegovi moči, da se neustavnost odpravi. Drži pa, da bi v luči realne politike naslednja, politično nasporna vlada, tako pobudo lahko umaknila. Sicer ocenjujem, da je bil z Družinskim zakonikom vseeno narejen velik prelom, saj sta vlada in državni zbor jasno povedala, da strukturna in sistemska diskriminacija istospolno usmerjenih v državi obstaja in da je te kršitve ustavno zagotovljenih pravic nujno odpraviti.

Tako pobudo bi na Ustavno sodišče lahko vložila tudi Varuhinja.

Lahko. Lahko bi jo tudi ena tretjina poslancev. Jaz je ne morem, bi pa z veseljem pomagal pri pisanju. Seveda ne gre prezreti niti učinkov, ki jih lahko ima realna politika na odločitve Ustavnega sodišča. Zadnja odločba Ustavnega sodišča, ki pri dedovanju legalizira tudi neregistrirane istospolne partnerske skupnosti in jih

v tem segmentu pravno izenačuje z zunajzakonsko skupnostjo, poudarja, da razlike niso upravičene glede premoženja. Tudi Družinski zakonik je zasledoval takšno ureditev glede družinskega življenja. Torej vendarle vemo, kaj je prav in kaj ni.

Tudi v letnem poročilu za leto 2011 ste zapisali, da politična pot ni edina. Eno možnost ste omenili, katere so še druge pravne poti, da pridemo do odprave sistemske diskriminacije istospolnih parov in družin?

Treba je iskati možnosti pravne razlage, ki so ustavi prijazne. Če se nam zdi, da nekaj ni mogoče, ker so si do zdaj na neki način razlagali zakon, to še ne pomeni, da ne velja poskusiti uveljaviti drugačne razlage. Do domačega priznanja učinka posvojitve otroka istospolnega para v tujini smo pri nas prišli ravno po tem načelu. Priložnosti za strateško uveljavljanje pravic je veliko, in treba jih je izkoristiti in poskusiti. Prav skupnost istospolno usmerjenih oz. spolnih manjšin je po mojem mnenju v našem pravnem redu ogromno naredila, da so se meje svobode oz. meje preprečevanja diskriminacije razširile. Spomnimo se, denimo, Braneta Mozetiča in primera Cafe Galerija, kamor so mu preprečili vstop samo zato, ker je gej. Oglasil se je Varuh in ocenil, da gre za kršitev človekovih pravic, vendar takrat ni bilo niti enega zakona, ki bi takšna dejanja prepovedoval. Nekaj let kasneje nam je Evropska unija naložila sprejem zakonodaje, ki preprečuje tovrstno diskriminacijo na osnovi rase, etničnega porekla in spola. Tudi zaradi primera Cafe Galerija je pri nas prišlo do spremembe Zakona o varstvu potrošnikov, ki je uzakonil načelo, da je treba vsem zagotavljati stori-

tve pod enakimi pogoji. Pustimo to, kako učinkovito se zakon uporablja. Največji problem pri diskriminaciji je namreč, da imamo v zakonodaji marsikaj lepo urejeno, njena implementacija pa močno šepa.

V primeru homofobičnih piktogramov v Bovcu so zakon učinkovito uporabili. Zadeva je stekla ravno zaradi prijave Zvezi potrošnikov Slovenije in njihovega posredovanja na osnovi Zakona o varstvu potrošnikov.

Večino posameznih težav pri nespoštovanju zakonodaje se da z nekim pametnim pristopom rešiti. Imamo orodja, ki jih lahko uporabimo, ko gre za nezakonito ravnanje. Najhujše pa je, kjer država noče priznati, da je nekaj narobe, morda celo v zakonodaji. Če država noče spoštovati pravil, ki jih je sama določila in jih je dolžna varovati, to najbolj razdiralno vpliva na občutek, da je prepoved diskriminacije nekaj, kar je povezano s pravicami, kar je trdno pravo. Ne gre za vprašanje, kako prijazno bomo živeli eden z drugim, ne gre za vprašanje dobre volje, to je pravo. In če tisti, ki ga kršijo, vedo, da se tudi v primeru kršitev vsaj 7 let ne bo zgodilo nič, da je pravna pot vprašljivo učinkovita, da so sankcije mile, potem si bodo zakon pač upali kršiti. Koliko pa je primerov, ko je bil nekdo, ker je odklonil storitev nekomu zaradi osebne okoliščine, sankcioniran?

V primeru Bovec je tržna inšpekcija posredovala in ugotovila kršitev Zakona o uresničevanju načela enakega obravnavanja.

Kjer je volja in dojemljivost, tam gre. Sicer se ne zavzemam, da je treba vsakršno diskriminacijo sankcionirati z nekimi drakonskimi kaznimi. Kjer pa naletimo na nekoga, ki noče razumeti ali celo naklepno prakticira diskriminatorne prakse, pa so sankcije nujne. Če jih ni, se lahko pogovarjamo samo še o tem, kaj je dobra volja ljudi, ne pa o pravu. In prav vladavina prava, varstvo in kultura pravic, so pri nas še precej nerazviti. Spet moram poudariti, da je prav LGBT skupnost zelo veliko naredila, ne samo za izboljšanje svojega položaja, ampak tudi preprečevanja diskriminacije nasploh.

Vendar so pravne poti, to tudi sami ugotavljate, pogosto zelo dolgotrajne, politične se zdijo hitrejšje.

Res je, vendar so prve zanesljive, druge pa ne. Vprašanje političnih podpor določenim rešitvam je pogosto zelo taktično vprašanje in včasih se lahko čez noč marsikaj spremeni. Prav odnos do preprečevanja diskriminacije je tema, ki je pogosto podvržena tem igram. Že način, kako smo vzpostavili institucije za varstvo pred diskriminacijo, pove veliko. Niti ena vlada do zdaj na primer na mesto zagovornika ni zaposlila več kot ene osebe.

Ostaniva še malo pri Družinskem zakoniku. V poročilu za 2011 ste opozorili na protizakonito prepoved vlade Janeza Janše, v čigar mandat je padlo referendumsko odločanje, ki je od javnih uslužbencev zahtevala, naj ne dajejo pojasnil v zvezi z Družinskim zakonikom in na problem umika obrazložitve nove družinske zakonodaje s spletni strani Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, ki jo je zagrešila ista vlada.

Prepoved javnim uslužbencem, da v tej funkciji javno zagovarjajo določeno rešitev mogoče sama po sebi celo ni protiustavna. Načelo lojalnosti vladi sicer nikjer ni eksplicitno zapisano, je pa jasno, da obstaja in ima lahko tudi take posledice, da kot javni uslužbenec odkriti ne nasprotuješ neki politični odločitvi, tudi če se z njo intimno ne strinjaš. Povsem druga stvar pa je prepoved pojasnjevanja, ne glede na to, katera vlada za predlagano rešitvijo stoji. Družinski zakonik je bil plod procesa odločanja, najprej vlade, ki ga je predlagala, potem ga je z večino sprejel Državni zbor, na koncu je šlo samo še za vprašanje, kaj bodo državljanke in državljani povedali o predlagani zakonski rešitvi. Vlada Janeza Janše bi sicer lahko zavzela nevtralno držo, lahko bi se celo opredelila in mu nasprotovala. Ne more pa vlada prepovedati pojasnjevanja zakonske materije, ker potem pristaja na iracionalno razpravo o njej. To pa, da vlada umakne iz spletne strani razlago zakona ...

.... in jo nadomesti s svojo, ki je nasprotna izvirni ...

... pa je kršitev 10. člena Zakona o dostopu do informacij javnega značaja. To so informacije, ki ne da jih lahko, ampak jih država mora objaviti na spletnih straneh. In če razlago zakona umakneš iz javnosti, hkrati pa javnim uslužbencem prepoveš javno pojasnjevanje tega zakona, to jasno pomeni, da se zavzemaš za neracionalno razpravo na to temo. To pomeni, da si, morda sicer ne izrecno, molče pa zelo jasno, stopil na eno stran. Na stran iracionalnih argumentov, ki za pravo ne bi smeli biti upoštevni. Zato govoriti o tem, da je bila vlada v okoliščinah sprejemanja Družinskega zakonika nevtralna in da je bil to cilj prepovedi komentiranja, to je nesmisel. Zelo očitno je bila vlada pristranska, samo na perfiden način, molče.

Je kdo na vladi odgovarjal za ta protizakonita dejanja?

Ni nekega učinkovitega mehanizma, ki bi taka dejanja sankcioniral. Obstaja sicer še ena pot in nanjo sem tudi opozoril. Po 10. členu Zakona o dostopu do informacij javnega značaja je treba na spletnih straneh objaviti osnutke strategij, predloge predpisov, obrazložitve predpisov. Pa tudi vsak dokument, ki ga zahtevajo najmanj trije.

Z obsežnim načelnim mnenjem ste se oglasili tudi v primeru akcije »homoseksualna prevzgoja otrok v šolah«, ko je civilna iniciativa Aleša Primca zahtevala prepoved izvajanja delavnic izobraževanj o človekovih pravicah, ki jo v srednjih šolah izvajata Društvo informacijski center Legebitra in Amnesty international Slovenije.

Verska ali druga prepričanja ljudi, ki se intimo ali organizirano ne strinjajo s homoseksualnostjo, ne morejo biti osnova za to, da v šolski prostor ne pripustiš teh vsebin. Ne moreš se sklicevati na pravico do vzgoje otrok v skladu s svojim prepričanjem, da bi določal, kakšne bodo učne vsebine v šolah. Šola mora biti svetovnonazorsko nevtralna, in če popusti takim pritiskom, potem ni več nevtralna. Potem sledi željam in usmeritvam enega prepričanja. Govoriti, da poteka v srednjih šolah homoseksualna propaganda, zato ker nekdo poučuje o tem, kaj pomeni diskriminacija zaradi spolne usmerjenosti, je sprevrženo. Tovrstne akcije škodijo prizadevanjem za odpravo vseh diskriminacij. Če namreč ne vidimo skupnega cilja, skupnega razumevanja in uveljavitve vseh človekovih pravic za vse, je konflikt med skupinami z različnimi svetovno nazorskimi usmeritvami voda na mlin diskriminaciji. Glede tematiziranja homoseksualnosti na delavnicah v šolah je skupina okrog zavoda Kul.si, ki jo nekako personificira Aleš Primc, izdelala zelo obširen dokument, kjer so skušali dokazovati, da so delavnice nedopustne. S protištudijo, kot bi lahko poimenoval obsežno mnenje, ki sem ga pripravil, sem prikazal nasprotno. Treba je samo malo pobrsniti po odločbah Evropskega sodišča za človekove pravice in odgovor je na dlani. Država ima legitimno dolžnost, da ljudi pripravi za življenje v družbi, ki ima zelo različne vrednostne poglede. Ljudje se morajo biti sposobni kritično opredeljevati, ne pa da jim opereš možgane ali prek predsodkov polagaš neke ideje v glave. Tudi molk je lahko več kot zgovoren. V tem kontekstu velja omeniti tudi akcijo ministra za šolstvo dr. Igorja Lukšiča, ki je v kontekstu spolne vzgoje promoviral doktrino politično korektno definicije spolov. Spomnite se izjave, da sta spola samo dva in da to zagotavlja nadaljevanje civilizacije. Izjava so morali podpisati vsi srednješolci. In to brez kakršnih koli drugih informacij, kaj je spol, kaj je spolna usmerjenost, kaj spolna identiteta, ki bi jih morali dobiti v srednji šoli, pa jih ne. Mladim kar tako, brez koncepta in informacij, mečemo neke kosti za glodanje in od njih zahtevamo, da se opredelijo in o njih razpravljajo. Pa še delavnice bi prepovedali, take, v katerih bi mladi lahko izvedeli kaj o spolni usmerjenosti. Namesto da bi mlade načrtno vzgajali, da bi bili sposobni kritičnega premisleka. Strategije, ki bi usmerjala v vseži-

vljenjsko učenje in vzgojo ljudi za spoštovanje človekovih pravic pa tako ali tako nimamo. Oz. imamo njene nastavke v učnih načrtih, izvajamo pa jih bolj pomanjkljivo. Imamo zasebne šole, tam vsebin ni treba podajati na vrednostno nevtralen način. V javnih šolah pa se ne bomo pogovarjali o tem, ali bo neka ideologija krojila vsebino pouka, čeprav seveda lahko pojasnimo, kakšni so različni vrednostni pogledi na neko temo. Najbolj sprevrženo pa se mi je zdelo nakazovanje, da so prizadevanje za preprečevanje diskriminacije ideologija oz. promocija nekih skupin, ki so zaradi diskriminacije prizadete. Tovrstne redukcije bi bile lahko celo smešne, če ne bi bile v populistični retoriki tako učinkovite.

Težko je najti politika ali političarko, ki se ne bi strinjal s trditvijo, da so človekove pravice v naši državi ena najpomembnejših vrednot. Nenazadnje smo jih zapisali tudi v temeljni pravni akt naše državnosti. In vendar država, ki gre za institucije, ki bi morale ščititi človekove pravice, ustvarja brezobze tigre.

Slovenija nima strategije varstva človekovih pravic, pa smo se leta 1993 v Dunajski deklaraciji pred OZN zavezali, da jo bomo spisali. Nimamo strategije boja proti rasizmu. Nimamo spodbujevalnih teles, ki bi vse v sistemu opozarjala na občutljivost za vprašanja diskriminacije. Cela kopicica dejavnosti se ne izvaja: monitoring, osveščanje, usposabljanje, capacity budilnig ... To bi moral nekdo sistematično delati, ne pa da gre večinoma za projekte, še najraje nevladnih organizacij. Državna uprava mora poskrbeti, da bodo sodniki in inšpektorji usposobljeni in senzibilizirani za vprašanja kršitev človekovih pravic. Podpora žrtvam je šibka, pa tudi pravna sredstva za zaščito pred diskriminacijo so neučinkovita, ker so tako razpršena. Imamo navidez zelo radodaren sistem, dejansko pa je popolnoma neučinkovit. Tisoč uradov imamo v tej državi, ki se ukvarjajo s posameznimi skupinami, ampak vsi se ukvarjajo s posledicami diskriminacije oz. poskušajo samaritansko pomagati tem ranljivim skupinam. Namesto da bi se sistemsko ukvarjali najprej s preprečevanjem diskriminacije in to nadgradili s politikami enakih možnosti oz. povečevanja enakosti. Blesferski sistem imamo. Ukvarjamo se s posledicami, vzrokov pa se ne lotevamo.

ANAMARIJA ŠPORČIČ

Rožnati jeziki

Jezik ni zgolj temeljno sredstvo sporazumevanja, je tudi pomemben del tega, kdo smo in kako o sebi razmišljamo. Dolgo je veljalo, da naše dojemanje sebe in identitete pogotuje rabo jezika, v zadnjih desetletjih pa je vedno bolj v ospredju prepričanje, da je pravzaprav naš način govora tisti, ki ne le odraža identiteto, temveč tudi vpliva na njeno oblikovanje. Že zgodnja psihoanaliza je priznavala pomembnost povezave med jezikom in spolno usmerjenostjo, dasiravno so Freud in njegovi somišljeniki razmišljali o homoseksualnosti predvsem kot o patološkem pojavu, za katerega naj bi bile značilne tudi nekatere jezikovne posebnosti. Lezbično, gejevsko, transseksualno in biseksualno izrazje je danes vseprisotno. V knjižni zvrsti jezika (torej v zbornem ter knjižno pogovornem jeziku) se večinoma pojavljajo nevtralni, politično korektni izrazi, ki so splošno znani in uporabljani. Njihovo število je majhno, mednje pa prištevamo besede in besedne zveze, kot so npr. *lezbijka*, *gej*, *homoseksualec*, *homoseksualnost*, *biseksualec*, *istospolno usmerjena oseba*, *istospolne poroke* ipd.

Precej bolj obsežno pa je besedišče, ki ga uvrščamo med t. i. neknjižne zvrsti jezika, ki so lahko družbeno ali prostorsko pogojene. V primeru glbt-besedišča lahko v okviru interesnih jezikovnih zvrsti govorimo o glbt-slengu in argoju, medtem ko med prostorsko pogojene zvrsti prištevamo glbt-izraze, ki so značilni za narečja in pokrajinske pogovorne jezike. Kadar govorimo o interesnih jezikovnih zvrsteh, imamo običajno v mislih tiste jezikovne različice, ki jih govorijo ljudje v skupinah, nastalih zaradi podobnih interesov. Ker je istospolno usmerjenim prav spolna usmerjenost običajno edina skupna točka (če seveda zanemarimo teorijo o fluidnosti spolnih identitet in posplošeno predpostavimo, da se tudi transspolne osebe definirajo kot geji, lezbijke ali biseksualci), lahko trdimo, da le-ta služi kot interesna osnova, na kateri glbt-osebe gradijo svoj specifični vokabular. Glbt-besedišče v glbt-skupnosti ali med posamezniki namreč običajno nastane zaradi pomanjkanja pomenskih ustreznic (npr. za različne spolne prakse, določen videz oseb, ipd.) v ostalih jezikovnih zvrsteh ali zaradi želje, da bi bil glbt-izraz drugačen od tistega, ki se uporablja sicer (*biseksualec* – *biskvitek*).

Prav tako kot glbt-posamezniki tvorijo fizično skupnost, lahko ustvarijo tudi svojstveno lingvistično občestvo. Posamezniki tako nakažejo svojo pripadnost skupini z zavračanjem prevladujoče jezikovne norme. To pa seveda ne pomeni, da hkrati z njo izginejo tudi stereotipne predstave. Nasprotno, glbt-sleng pogosto odraža stereotipe dominantne kulture, saj lahko identiteto večinoma še vedno gradi le znotraj konvencionalnih in vsem prepoznavnih okvirov. Prav tako je glbt-besedišče pogosto zelo tesno povezano s spolom, saj je uporaba večine glbt-izrazov, slovničnih značilnosti ter načina govora le redko razumljena kot spolno nevtralna.

Jezik in destigmatizacija

Pomen oziroma konotacija besed se lahko med drugim spreminja s procesom destigmatizacije, ko, na primer, v glbt-besedišče vstopajo besede, ki so prej veljale za žaljivke in nato skozi uporabo v glbt-skupnosti izgubile negativno konotacijo. Takšen primer je na primer nemški izraz *Schwule*, že pred njim pa tudi angleški *gay* – oba izraza sta bila nekoč hudi žaljivki, danes pa jih brez slabe vesti lahko uporabljajo tudi heteroseksualci.

Slovenska beseda *peder* je to pot prehodila le delno, saj je destigmatizirana zgolj v zasebnem, govornem glbt-kontekstu. Destigmatizacija besed se uvršča med procese, ki so posledica vsesplošnega upora proti homofobiji, v tem primeru prenešenega tudi na jezik.

Glbtsleng

Za večino vrst slenga je značilno, da se ves čas spreminja. V primeru glbt-slenga se pogosto zgodi, da le-ta počasi prehaja v splošno rabo, zato določeni izrazi niso več ekskluzivno gejevski, lezbični, itd. To lahko predstavlja problem na dveh področjih: ti izrazi izgubljajo svojo vlogo v »skrivnem« sporazumevanju med glbt-osebami, poleg tega pa njihova uporaba ni več nič posebnega. V obeh primerih se tako lahko pojavi potreba po izumljanju ali izposoji nove besede ali besedne zveze, ki bi nadomestila staro, dokler sama ne postane splošno znana. Zaradi tega začaranega kroga se na glbt-scenah po vsem svetu pojavljajo vedno novi izrazi, ki jim je pogosto težko slediti.

Sociologi, lingvisti in queerovski teoretiki se še vedno niso uspeli

Ambasadorka – gej, ki ga privlačijo tujci
Brokoli lezba – lezbijka, ki je vegetarijanka ali veganka
Cuzarca – heteroseksualna ženska, ki spremlja geje za seks
Čoškarca – moški, ki iz kota preži na pijane geje za seks
Dvojni agent – biseksualec / biseksualka
Egoklit – lezbijka z visokim egom
Faraonka – lezbijka, ki nikoli ni seksala z moškimi

Grudobran – postaviti se pred svojo partnerko in jo zaščititi pred osvajanjem druge osebe ali verbalnim/fizičnim napadom
Homo konzerva – konzervativen gej ali lezbijka, ki rigidno zagovarja in/ali živi po tradicionalnih vrednotah heteronormativne družbe
Ikebana – gej, ki se med seksom ne posveča partnerju
Junc – heteroseksualni moški, ki seksa z geji
Karlinček – klitoris (v spomin zgodovinsko zamolčani lezbijki Almi M. Karlin)

Lepa Vida – lezbična mati, ki ne rodi otroka
Medo – pripadnik medvedje subkulture
Nekrofilka – mlajši gej, ki ga privlačijo starejši geji
Omara – skrivati svojo neheteroseksualno spolno usmerjenost ali spolno identiteto
Pedert – strejt ženska, ki prijateljuje z gejem, ta jo kot torbico povsod vodi s sabo
Rio mare – konzervativen gej / konzervativna lezbijka

Skrétar – gej, ki velikokrat seksa na WC-jih
Šče givara – lezbična revolucionarka
Treni – oseba, ki se na podlagi spolnega samorazumevanja istoveti s spolom, ki ni njegov/njen biološki, pogosto z medicinsko pomočjo prehaja v željeni spol
Vinske mušice – strejtke, ki se lepijo na geje
Zalezhati se – zaljubiti se v žensko
Žiža – poženščen gej

Vir: LGBTQ Slovar, <https://www.kulturnicenterq.org/lgbtqslovar/>

zediniti o vzrokih za nastanek glbt-slenga. Medtem ko se nekateri bolj nagibajo k nastanku zaradi potrebe po skrivnem jeziku, pa drugi trdijo, da je bil glbt-slang skozi zgodovino uporabljan izključno znotraj glbt-skupnosti in se je torej razvil kot samostojen kulturološki pojav, ki ni namenjen ušesom heteroseksualcev in je od njih neodvisen. Zagovorniki prve teorije svoje trditve utemeljujejo z jezikom polari, ki je na začetku zelo verjetno res služil kot skrivni jezik, tisti, ki jim je bližje druga teorija, pa s slengom obiskovalcev hiš moli v 18. stoletju – ta način komuniciranja je bil zunaj zidov hiš moli popolnoma neznan, slišali so ga le policisti, ki se jim je uspelo vtihotapiti pod krinko. Obe teoriji sta bržkone verjetni in pravi, v praksi pa odvisni od prostora in časa. Nekatere oblike glbt-slengov so se gotovo razvile kot skrivni načini sporazumevanja,

druge pa zgolj kot interni sleng glbt-skupnosti. Na vzroke za nastanek so po vsej verjetnosti vplivale tudi politične razmere, (ne) preganjanje homoseksualnosti ter odnos družbe do spolnih manjšin. Nekateri načini sporazumevanja (npr. polari, ki se je pojavil v oddajah na britanski radijski postaji BBC) pa so se sčasoma celo prelevili iz skrivnih v popularne oblike komunikacije.

Feminizacija govora

Ljudje pogosto pripadamo različnim družbenim skupinam, kar izražamo tudi z izborom načina komunikacije. Tisti, ki želijo sogovorniku podati informacijo o svoji pripadnosti glbt-skupnosti, bodo tako izbrali jezikovno obliko, ki jo povezujejo z glbt-družbeno identiteto, ali pa morda takšno, ki stereotipno velja za tipično gejevsko/lezbično. Najbolj očiten primer

slednjega je feminizacija govora, ki je v veliki meri odvisna od lastnosti izvornega jezika. Pojem feminizacije razumemo predvsem kot uporabo ženskih imen, zaimkov, obrazil in slovničnih pravil takrat, kadar govorimo o osebi, ki je biološko moškega spola. Feminizacija je izjemno zanimiv pojav predvsem zato, ker ne moremo natančno določiti vzrokov zanj, prisoten pa je v različnih jezikih povsod po Evropi, verjetno celo po svetu. Možne razlage so podobne kot tiste glede nastanka glbt-jezikovnih zvrsti; morda se je feminizacija razvila kot kodiran, skriven način sporazumevanja o spolnem življenju posameznika, ali pa se je odvijala neodvisno od heteroseksualcev in je torej tako kot sleng ali argo služila kot faktor povezovanja in pomagala ustvarjati občutek pripadnosti. Zanimiva je tudi teorija, da je feminizacija nastala iz povsem praktičnih ra-

zlogov – ker v 18. stoletju homoseksualnost kot identiteta še ni obstajala, za idealno in pravzaprav edino dopustno razmerje pa je veljalo tisto med moškim in žensko, naj bi istospolno usmerjeni takrat poskušali temu vzorcu slediti. Razmerje z moškim, ki je videti ali se vede kot ženska, naj bi bilo bolj sprejemljivo oz. naj bi nekoliko olajšalo »moralnega mačka«, saj je moškost aktivnega partnerja na ta način ostala nedotaknjena, vloga pasivnega partnerja pa izenačena z vlogo prostitutke. Zanimivo je, da veliko izrazov, povezanih s feminilnostjo, verjetno izvira prav iz ženske prostitucije (queen, Mary, molly houses, camp...).

»Gejevski jeziki«

V *Narobe* smo v zadnjih letih podrobneje predstavili kar nekaj t. i. »gejevskih jezikov«. V večini pri-

merov gre sicer predvsem za bogato besedišče znotraj nekega jezika in ne samostojen jezik sam po sebi. Eden izmed prvih znanih primerov je t. i. John-girlish, sodomitski sleng, ki se v 18. stoletju pojavlja v nekaterih evropskih metropolah, predvsem pa v Angliji in na Nizozemskem. O tem slengu vemo zgolj, da je že vseboval feminizacijo in je bil, podobno kot sleng obiskovalcev hiš moli, sestavljen iz slenga kriminalcev in prostitutk ter nekaterih lastnih besed.

Najbolj zanimiv in raziskan (med opisanimi primeri v prejšnjih številkah) je gotovo polari, ki so ga od štiridesetih let prejšnjega stoletja govorili predvsem geji srednje-

ga in delavskega razreda v Veliki Britaniji. Nekateri govorci so z vsakodnevno uporabo polari razvili do točke, ko že skoraj lahko govorimo o samostojnem jeziku in ne zgolj o besedišču. Sam polari je zmes najrazličnejših jezikov in vplivov, od italijanščine in oksitanščine (jezik z juga Francije) do cockneyjskega narečja oz. slenga in zanj značilnega rimanja, pa različnih romskih jezikov in še bi lahko naštevali. Tako dobimo nadvse kompleksen skupek besed, ki se ves čas spreminja in je povsem odvisen od govorca. Tudi v petdesetih in šestdesetih letih, ko je bila uporaba polarija na vrhuncu, je osnovno besedišče tvorilo zgolj nekaj ducatov besed, vse ostalo pa se je spreminjalo in dopolnjevalo

proti. Nekatere besede imajo več pomenov, izvorov, zapisov in celo načinov izgovorjave.

Tudi južnoafriška gejevski skupnost ima svoj sleng, imenovan gayle ali gail. Poleg nekaterih osnovnih besed iz polarija, ga sestavljajo predvsem ženska imena, ki so podobna besedam, katerih pomen nosijo. Ta pojav je edinstven, saj ne gre zgolj za klasično feminizacijo, temveč za celotno besedišče, osnovano na ženskih imenih. Geji v Južni Afriki o drugih moških sicer pogosto govorijo z ženskimi zaimki, kar je značilno za večino glbt-besedišč po svetu. Gayle, kot ga poznamo danes, je po vsej verjetnosti nastal kot skrivni jezik v času zatiranja, imel

pa je tudi druge funkcije, med njimi zgolj zabavno, saj so bile lingvistične domisljice zelo cenjene, služil pa je tudi kot način prepoznavanja med geji.

Kaliardá je moderen grški gejevski argo, ki uporablja besede iz moderne grščine, angleščine, francoščine, italijanščine, turščine in romunščine ter tako predstavlja še en primer gejevski govorice, ki se je razvila kot skupek različnih jezikov, verjetno kot posledica potovanj grških mornarjev in migracij v grška pristanišča. Značilen je za pasivne homoseksualce. Etimolog Elias Petropoulos je v sedemdesetih letih v samozaložbi izdal knjigo *Kaliardá: Etimološki slovar slenga grških homoseksualcev*, za kar je

Pogovor z Borisom Kernom, raziskovalcem na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU

Na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU so leta 2012 pripravili in izdali *Slovar novejšega besedja slovenskega jezika*, v katerega so vključili tudi naslednje izraze: gej/gay, gejevski, gay friendly, gejevstvo, homič (slabš.), buzi (slabš.), homoerotični, homoerotika, lezba (slabš.), biseksualec, biseksualka, biseksualnost, transseksualec, transseksualka, transseksualni, transseksualnost, transvestitski, travestitski, transspolni, queer, queerovski, družbeni spol, parada ponosa.

Kako ste se odločili za vključitev prav teh besed s področja spolnih/seksualnih identitet kot slovarskih gesel? Kako sodelavci/ke slovarja sploh »najdete« oz. izberete izraze, ki jih potem vključite?

Slovar novejšega besedja slovenskega jezika zajema besede, besedne zveze in nove pomene, ki so se pojavili ali uveljavili v zadnjih dveh desetletjih in ki jih torej še ni v SSKJ-ju. Slovar je nastal na osnovi geslovnika – seznama besed in besednih zvez, predvidenih za slovar, ki je narejen pred začetkom pisanja razlag in iskanja zglede. Geslovník zajema besede, ki

foto: Katarina Vrtačnik

se dovolj pogosto pojavljajo v inštitutnem korpusu Nova beseda. V korpusu pa so zbrana besedila tako iz leposlovja kot publicistike, zapisnikov sej v parlamentu itd. in skupno zajema približno 320 milijonov besed. Vse zgoraj omenjene besede oz. besedne zveze so torej v korpusu izkazovale zadostno število pojavitev, da smo jih lahko vključili v slovar.

Kako uloviti ravnovesje med slovarskimi definicijami in koloritom vsakdanje rabe?

Najprej moram poudariti, da slovar odsljkava rabo. Slovarski zglede in razlage so v vzročno-posledičnem razmerju. Pri slovaropisnem delu vedno izhajamo iz gradiva, v našem primeru je bil to korpus Nova beseda. Šele na podlagi zglede rabe besed ali besednih zvez določamo njihov pomen/pomene.

Kako je mogoče preveriti točnost razlag in najti ustrezne zglede?

Pri pisanju razlag – kot rečeno – izhajamo iz zglede rabe v korpusu, ob tem pa si pomagamo tudi s celo množico različnih priročnikov, enciklopedij, leksikonov, drugih podatkov, dostopnih na internetu itd. Pri strokovnem besedju nam pomagajo tudi področni strokovnjaki, poleg tega pa slovaropisci med seboj pregledujemo in preverjamo delo svojih kolegov, tako da vsako slovarsko geslo torej pregleda več strokovnjakov.

Čemu, po vašem mnenju, najbolje služi vključitev teh izrazov v ta slovar?

Vsak slovar je dokument časa, v katerem je nastal. Slovarji imajo pomembno družbeno funkcijo, zato smo pri pisanju razlag in iskanju zglede ravnali kar najbolj družbeno občutljivo in odgovorno. Zelo pomembno je, da slovar ni do nikogar žaljiv, in tega smo se pri Slovarju novejšega besedja zavedali. V primeru LGBTIQ-besedja, če se lahko tako izrazim, smo za pomoč prosili tudi Suzano Tratnik, s katero smo odlično sodelovali. Veseli me, da tako v slovarju najdemo natančne razlage in neobremenjene zglede tudi s tega področja. Vključitev določene besede v slovar daje tej besedi določeno verodostojnost in utrditev v nadaljnji rabi, predvsem pa

referenco, na katero se uporabniki jezika pri tvorjenju sporočil lahko sklicujejo.

Bi lahko podali približno oceno, v kolikem času nastanejo novi izrazi na nekem področju?

To je zelo odvisno od dinamičnosti področja in seveda predvsem od osveščenosti, kultiviranosti in nenazadnje ustvarjalnosti uporabnikov jezika. Pomembno je, da v jeziku ne le prevzemamo iz tujih jezikov, ampak tudi tvorimo novo besedje. Zavedati se moramo, da so tudi v preteklosti nekateri novi slovenski ustrezniki tujim besedam delovali nenavadno, celo smešno, s pogosto rabo pa se potem to izgubi. Ključno pri tem je, da slovenski ustreznik najdemo dovolj zgodaj. Pri uveljavitvi izraza na določenem področju je pomembno, da izraz sprejme širša skupnost, saj v slovar ne vključujemo izrazov, ki so domisleki le enega človeka. Sicer ima vsako področje svojo dinamiko, je pa za polnokrvnost jezika nujno, da se razvija v vseh svojih plasteh, na vseh področjih. Umik jezika na določenem področju nekemu drugemu jeziku namreč pomeni začetek njegovega konca.

bil leta 1972 sedem mesecev zaprt. Zanimivost kaliarde je v tem, da določene zloženke dejansko lahko tvorijo besede oz. koreni različnih jezikov – v nekaterih besedah jih lahko najdemo tri ali več. Med mnogimi slovničnimi zanimivostmi pa izpostavimo dejstvo, da so skoraj vsi samostalniki in pridevniki v ženskih oblikah. Za razliko od ostalih grških slengov, ki so pravzaprav moderni grški jezik z dodatkom slengovskih besed, pa je kaliardá skoraj da pravi jezik. Potrebni je zgolj nekaj besed moderne grščine in nekaj pomožnih besed pri tvorjenju glagolskih časov. Med drugim naj bi imela kaliarda tudi lastne nadimke, pregovore, kletvice in imena krajev.

Vsi zgoraj naštetih »jeziki« so v veliki meri produkt zahodnjaških idej o spolu, spolnih vlogah in identitetah. Zmotno bi bilo pričakovati, da bodo podobna prepričanja odražali tudi primeri iz nezahodnega sveta, kjer je dojemanje zgoraj omenjenih konceptov lahko povsem drugačno. Kljub temu pa v nekaterih primerih naletimo na osupljive podobnosti. Zanimiva ilustracija so na primer filipinski baklaji, kot tudi hidžre iz Indije. V obeh primerih gre v osnovi za ljudi, ki bi jih na Zahodu poimenovali homoseksualci, ali pa morda transvestiti. Vendar pa koncept njihove identitete presega homoseksualnost in transvestizem, kot ju razumemo mi. Za mnoge nezahodnjaške kulture je značilna zelo močna povezava med spolno usmerjenostjo in spolno identiteto. Tako istospolno usmerjeni moški pogosto prevzamejo ženske navade, se oblačijo in govorijo kot ženske. Vendar to ne velja za vse homoseksualce. Indijske hidžre se samoidentificirajo kot medspolne osebe oziroma »tretji spol«, in se torej ne pojmujejo kot moški ali ženske. Uporabljajo tako stereotipno moške kot tudi ženske govorne elemente, kar je v skladu z njihovo spolno identiteto.

Prav tako imajo svoj zelo hitro spreminjajoč se način sporazumevanja filipinski baklaji. Jezik se imenuje swardspeak in je, podobno kot polari, mešanica mnogih jezikov, od angleščine in španščine do japonščine in tagaloškega jezika, veliko besed v lokalnem okolju pa izhaja iz tamkajšnjih narečij. Poleg besedišča ima swardspeak tudi druge zanimive posebnosti, na primer zamenjavo prve črke ali zloga z neko drugo oz. drugim, dodajanje končnic z namenom ustvarjanja pomanjševalnic, drugačno izgovorjavo samoglasnikov, spreminjanje vrstnega reda črk v besedah ter ogromno besednih iger ter onomato-poetskih izrazov. Tako kot pri polariju besedišče sloni na že obstoječih besedah, ki pa so spremenjene oziroma prirejene. Podobno kot gayle uporablja ženska imena se swardspeak poigrava z referencami iz popularne kulture, ki jim pripiše nov pomen. Za ta filipinski sleng je značilno – in v tem je zopet podoben svojim bratom z Zahoda – da stremi k čim bolj humornim in domiselnim opisom. Ta jezikovna zvrst je tako značilna, da služi kot takojšnje sredstvo prepoznavanja med filipinskimi homoseksualci, vendar je ljudem zunaj njihovih krogov tako rekoč nerazumljiva.

»Rožnati jeziki« torej niso nobena redkost, ne glede na to, na kateri konec sveta se odpravite. Jezik je močno orodje v boju proti prevladujočim kulturnim vzorcem in normam in govorcem omogoča, da ustvarijo lastno lingvistično skupnost. Tako služi tudi kot povezovalni element, način prepoznavanja ter opisovanja specifičnih pojavov, ki jih običajni jezik okolja ne zna ali ne želi poimenoovati. Z vedno novimi besedami in besednimi zvezami se običajno dinamični gblt-sleng vedno znova obnavlja in s tem poskrbi, da ohrani nekatere svoje primarne funkcije: svežino, ekskluzivnost, prilagodljivost ter oteženo razumevanje širšega kroga ljudi.

GAYSGREEN

... pa tudi **L, B, T** in vsi, ki ste dovolj **Q**ueer, da berete *Narobe*.

Tokrat:

DRUŽBA & PLANET

Državljeni ne razumejo izbrisanih.

Izbrisani ne razumejo Romov.

Romi ne razumejo gejev.

Geji ne razumejo aktivističnih gejev.

Aktivistični geji ne razumejo poročenih lezbijk.

Poročene lezbijke ne razumejo anarhistk.

Anarhistke ne razumejo ekologov.

Ekologi ne razumejo potrošnikov.

Potrošniki ne razumejo piratov.

Pirati ne razumejo zagovornikov UTD*.

Zagovorniki UTD ne razumejo desničarjev.

Desničarji ne razumejo združnikov.

Združniki ne razumejo borcev za živali.

Borci za živali ne razumejo antiglobalistov.

Antiglobalisti ne razumejo veganov.

Vegani ne razumejo vegetarijancev.

Vegetarijanci ne razumejo Cerkve.

Cerkev ne razume vstajnikov.

Vstajniki ne razumejo politikov.

Politiki ne razumejo državljanov.

Medtem povsod na planetu ...

že zaznavamo posledice klimatskih sprememb. Korporacije zaradi dobička pospešeno prevzemajo nadzor nad naravnimi viri, semeni, hrano, našim zdravjem in našim časom.

Naše medsebojno nerazumevanje in nezainteresiranost sta luksuz, ki si ga naš planet več ne more privoščiti.

TOREJ: rešimo že enkrat ta planet!

woelle@gmail.com

*UTD univerzalni temeljni dohodek

MANIFEST PARADE PONOSA 2013

Zdi se, da noben čas ni pravi za zahtevo po brezpogojni enakosti. Zaradi finančne, gospodarske in socialne krize se zdi, da je sedanji trenutek za to še posebej nepravi. Identitetna vprašanja so potisnjena na rob; neenaka zastopnost žensk v javnem prostoru, nasilje nad ženskami in otroki, diskriminacija izbrisanih in tujih delavcev, depriviligiranost samskih, še zlasti pa popolna pravna neenakost gejev in lezbijk in njihovih družin so se umaknili z menija političnih strank, parlamentarnih odborov in televizijskih ekranov, zelo redko pa jih je mogoče opaziti tudi na vstajniških transparentih, skupščinah in okroglih mizah.

Vprašanja socialne in ekonomske pravičnosti ni mogoče misliti brez zahtev po popolni enakosti ne glede na katerokoli osebno okoliščino. Tako kot svoboda brez solidarnosti in varnosti večino ljudi potiska v eksistenčno negotovost in služi kot orodje za individualizacijo krivde za socialno in ekonomsko stisko, varnost in solidarnost brez svobode posameznike in posameznice uklenjata v totalitarno kletko. Zato sta prizadevanje za emancipacijo posameznih družbenih manjšin in prizadevanje za večjo ekonomsko enakost neločljivo povezana.

Geji, lezbijke, biseksualci in transseksualci zahtevamo popolno enakost pred zakonom, ki je zgolj prvi korak do enakopravne participacije pri iskanju rešitev za družbo, ki bo utemeljena na solidarnosti, skrbi za drugega ter ekonomski in socialni varnosti za vse. Ne želimo se še naslednje četrto stoletje ukvarjati s svojimi temeljnimi človekovimi pravicami, ki so po naravi univerzalne in pripadajo vsem ljudem, a nam jih nazadnjaške politične in družbene sile v Sloveniji odrekajo, deklarirano progresivne sile pa premalo zavzeto zagovarjajo. Želimo sodelovati v iskanju odgovorov na izzive našega časa, ki bistveno bolj določajo naša življenja kot predsodki in preračunavanja cerkvenih dostojanstvenikov in političnih veljakov. Ali bomo živeli v državi neplačanih delavcev, obubožanih starostnikov, lačnih otrok in nekompetentnih političnih elit nas zanima enako kot pravice otroka dveh istospolnih staršev in pravica do bolniške odsotnosti zaradi bolezni istospolnega partnerja. Po eni strani zato, ker so med žrtvami ekonomskih neenakosti tudi geji in lezbijke, po drugi strani pa zato, ker smo del velike družine, v kateri sta svoboda in solidarnost neločljivo povezani (istospolni) par.

ALEŠ ZOBEC

Stereotip

O Slovencih (in Slovenkah) kroži precej stereotipov. Od tistih, ki povečujejo – npr. delavnost, pridnost – do tistih negativnih, ki bi se jih radi otresli. Moj namen ni niti kritična refleksija kategorije stereotipa samega niti empirično preverjanje točnosti posameznih stereotipov. Raje bom določeno stereotipno sodbo vzel kot svojo iztočnico: Slovenci (in Slovenke) so vsi po vrsti med sabo sprti. (Iracionalna) sprtost vsakega z vsakim, na katero meri stereotip, je tisti drugi, negativno obarvani stereotip. Na tej točki ga bom – pri polni zavesti in ob vsem zavedanju problematičnosti tega koraka – privzel kot utemeljenega z empiričnimi dejstvi.

Gejevsko in lezbično gibanje (ali morda »scena«?) se vsaj v nekem delu in vsaj deklarativno že od samih začetkov prikazuje (pogosto samo zase) kot renesančno, celo avantgardno gibanje – torej kot produktiven in pozitiven odmik od rigidnih družbenih določenosti. Če to tezo izostrim: če bo kdo nosil zastavo v svetlo prihodnost, bo to gejevsko in lezbično gibanje.

Vse lepo in prav ... a bojim se, da se bo zataknilo že na začetku te poti. Kdo bo držal zastavo? Bo za vse tiste, ki želijo imeti enkrat v prihodnosti svoj spomenik in imajo sploh »največ zaslug«, dovolj dolg železni drog? In kako se bodo zastavonoše razvrstile in razvrstili? Bodo tisti in tiste, ki imajo daljši korak, stali toliko zadaj, da niti najnatančnejši fotofiniš ne bo mogel določiti, kdo nas je popeljal v prihodnost?

Zgodba bi se po vsej verjetnosti zaključila s sklepanjem posameznih zavezništov in frčočim (ostrim) perjem. In dosmrtno zamero med nastalimi frakcijami. Pa ne zares dosmrtno: ob novi priložnosti, v kateri bi ponovno bila na kocko postavljena svetla prihodnost, bi se sklenila nova vroča zavezništva, nove frakcije in nove »dosmrtno« zamere. Vmes, kakopak, ne bi šlo brez očitkov s prve poti – v osemdesetih. In ponovnim tehtanjem, čigave zasluge so tiste, ki štejejo – še več, kdo sploh ima zasluge. To je vedno pomembno. Zasluge. Te so pogoj za spomenik. Zdaj je jasno, v čem je (mdr.) problem: se je (bo) gejevska in lezbična avantgarda prekucnila (tudi) zaradi konformnosti stereotipu?

Tistim, ki so ravno dovolj vključeni, da lahko vidijo te boje med – če uporabim pogost diskurz – »bolj izključenimi« in »manj izključenimi«, a niso zares vključeni, da bi sklepali s komerkoli prave alianse, se tako iz leta v leto ponujajo takšne predstave: Kdo danes paktira s kom? Kako je to mogoče, če pa mu je zadnjič očital, da v osemdesetih ... ? Kako je to mogoče, če pa ji je zadnjič očitala, da ni njen zapis v časopisu spremenil podobe gejev in lezbijk, temveč neki drug? Pa ob njunem razhodu pred 17. leti mu je očital, da se ni dovolj potrudil za odnos. Pa njihov četvorček je razpadel ... od četrta pa spet sodelujejo ... Aja, od sobote so spet sovražnice.

Saj vem – in tega ni mogoče dovolj podčrtati – da za vsako ceno ne gre sodelovati. In močno nasprotujem logiki, da morata osebi, ki se ne strinja, »stopiti korak nazaj« in skleniti (gnili) kompromis. Ampak politične in javne vojne, ki so v resnici pogosto banalno zasebne, so tako ne-avantgardne ... in stereotipne.

ZALA HRIBERŠEK

Ljubezen do zgodb

Dekleti v zgodbi veže globoka naklonjenost, in potem se zgodi ... »Aomame in Tamaki sta bili v isti postelji. Stari sta bili sedemnajst let in uživali sta v novo pridobljeni svobodi. Bilo je njuno prvo potovanje, na katerem sta bili kot prijateljici. To ju je vznemirjalo. Bili sta v toplicah in po namakanju v vroči vodi sta si razdelili pločevinko piva iz hladilnika, potem pa ugasnili luči in zlezli v posteljo. Najprej sta se samo zafrkavali. Malo za hec sta drzali druga v drugo. Potem pa je Tamaki v nekem trenutku stegnila roko in skozi majico, ki jo je imela Aomame namesto pižame, čvrsto zagrabila njeno dojko. Skozi Aomamino telo je steklo nekaj kot električni tok.«

Ne, to ni odlomek iz lezbičnega romana. Kvečjemu iz biseksualnega, saj ima glavna junakinja razmerja tudi z moškimi. Morda je primernejša označka fantastični in ljubezenski roman, kajti Aomame zanosi nekako metafizično brez pravega telesnega stika, obenem pa je otrokov oče njena velika ljubezen, fant po imenu Tengo. Odlomek je iz romana 1Q84 slavnega japonskega pisatelja Harukija Murakamija. In je zgolj še en primer, da so lgbt-teme in motivi vse bolj prisotni v sodobni literaturi, ne samo v visoki, kot je roman 1Q84, pač pa – še celo prej – v popularni literaturi. In tudi tam ne nastopajo več le kot stranski zaplet, kot na primer v zgodbi o dekletu, ki stanuje z gejem, kar ima za posledico najrazličnejše pomote, vse skupaj pa služi le za ozadje situaciji, iz katere se izpeljejo heteroseksualni odnosi. Ne, sploh ne. V enem od novejših romanov t. i. ženske literature ima, na primer, glavna junakinja, pisateljica otroških zgodb, probleme s homofobičnim društvom, ker so njene zgodbe preveč »homoseksualne«. Na koncu se vse dobro razreši in njena slikanica izide neokrnjena, homofobično društvo pa je osramočeno.

V spremni besedi Tatjane Jamnik *Človek pod masko* k romanu *Sežigalec trupel* enega največjih čeških prozaistov 20. stoletja, Ladislava Fuksa, lahko preberemo: »Ob izbruhu druge svetovne vojne je bil Ladislav Fuks gimnazijec. Družil se je predvsem s fanti iz židovskih družin, in njihova usoda se ga je močno dotaknila. V koncentracijskih taboriščih pa niso izginjali le Židje in Romi, temveč tudi homoseksualci. In ravno v vojnih časih se je Fuks začel zavedati svoje spolne usmerjenosti. Morda tu tiči odgovor, zakaj se je, čeprav sam ni imel židovskih korenin, v svojih delih znal živeti v občutke tega preganjanega naroda. Strah, tesnoba in prežemajoč občutek ogroženosti je zelo dobro poznal tudi sam.«

Ob takšni spremni besedi se človek kar oddahne: avtorica ne omeni le pisateljve spolne usmerjenosti, ampak podatek umesti v zgodovinske in osebne okoliščine in ga ne poda na način praznega označevalca. V preteklosti pa niso bile redke spremne študije, ki so avtorjevo spolno usmerjenost sicer omenile – seveda le homoseksualno – vendar te omembe niso imele vedno pozitivnih ali nevtralnih vrednotenj, pa še brez ustreznega okvira so bile postavljene v besedilo.

Mnenja, da besedila z lgbt-motiviko niso zanimiva za strejte, bodo, upam, sčasoma preživeta. Prav tako tudi miti o univerzalni književnosti. Bralci in bralke beremo čtiva z različnimi vsebinami, ne da bi bili sami v točno takem življenjskem položaju, kot ga opisuje roman. Saj, na primer, kriminalik ne berejo le kriminalistke in prestopniki. In romana *Gospa Bovary*, ki je bil v času nastanka zaradi vsebine preganjan in obojan, danes pa je šolsko branje, ne berejo le nesrečne ženske in samomorilke – vse to je (tudi) Emma namreč bila. Tako kot tudi ljubitelji grozljivih romanov niso psihiči in bolnice. Zakaj torej ne bi uživali ob vseh dobrih zgodbah? →

BARBARA RAJGELJ

Dobrodošli v pravni državi, »koju kokoš preleti za dva dana«

Pred leti mi je kolega pravnik, danes izredni profesor in tudi v mednarodnem prostoru priznan strokovnjak, dejal, da bo Slovenijo pokopalo to, da imamo od osamosvojitve dalje svoj pravni sistem. Čeprav ni eden tistih, ki bi se z nostalgijo spominjali starih jugoslovanskih časov – prej obratno, do njih goji veliko mero nezaupanja in antipatije – priznava, da so bili v Jugoslaviji nosilci razvoja in konsistentnosti pravnega sistema srbski in hrvaški pravni strokovnjaki. Za domišljene rešitve je potrebno ogromno pravnega znanja in dialoga med strokovnjaki, v Sloveniji pa zaradi majhnosti ne prvega ne drugega ni.

Tako lahko na slovenskih pravnih fakultetah profesorje obsežnejših pravnih področjih, kot sta kazensko in civilno pravo, preštejemo na prste dveh rok, profesorje večine drugih pravnih panog pa na prste ene roke (takole čez prst tri ali štiri aktivne profesorice družinskega prava, tri ali štiri profesorje stvarnega prava, podobno velja za delovno pravo, pravo socialne varnosti, stečajno pravo, konkurenčno pravo, avtorsko pravo itd.). Takšna podhranjenost onemogoča resno strokovno razpravo, posledično zmanjšuje kakovost pravnega sistema, vpliva na manjšo predvidljivost rezultatov pravnih postopkov, draži in podaljšuje reševanje sporov in viša stroške izmenjave pravno varovanih dobrin.

Podhranjenost strokovnega potenciala pravnih fakultet bi bilo mogoče uravnati s sistemskimi ukrepi, ki bi zagotovili večji kadrovske bazen in raziskovalne rezultate, ki bi okrepili delovanje pravnega sistema. To bi bilo mogoče tako v okviru pravnih fakultet kot tudi v okviru drugih institucij. A dogaja se ravno nasprotno. Tako na področju prava v zadnjih treh letih pravne fakultete niso dobile niti enega mladega raziskovalca, saj profesorji prava zaradi vpetosti v oblikovanje zakonodajnih rešitev, tradicionalne usmerjenosti v raziskovanje nacionalnega prava, delno pa tudi zaradi podcenjevanja pomena znanstvenoraziskovalnega dela nimajo dovolj mednarodno odmevnih objav in drugih zahtevanih referenc, ki so postavljene kot kriteriji za pridobitev mladih raziskovalcev. Takšni rezultati kažejo na popolno odsotnost vezi med raziskovalno politiko in potrebami slovenske družbe. Ne glede na to, kaj si mislimo o kakovosti slovenskih pravnih fakultet (sama si vsaj o dveh ne mislim slabo) in ne glede na to, kaj si mislimo o primernosti sistema, ki je v zadnjih letih dodelil mlade raziskovalce vsem trem protagonistom novogoriške fakultete za uporabne družbene študije, vsem pravnim fakultetam v državi pa niti enega, je nevstopanje mladih ljudi v raziskovanje prava za razvoj pravne stroke in delovanje države nacionalna katastrofa.

Nič bolje ni s podporo pravni stroki izven pravnih fakultet. Medtem ko je Janševa vlada leta 2005 v okviru ministrstva za pravosodje ustanovila javni zavod Študijski center za narodno spravo, še nobena vlada doslej ni začutila potrebe, da bi pri tem istem ministrstvu ustanovila neodvisen in sistemsko financiran pravni inštitut. Neodvisnih raziskovalnih centrov, kot so nemški Max Planck inštituti, ni niti v zasebni sferi.

Takšna podhranjenost pravne stroke se preslikava na kakovost pravnih rešitev, pa tudi na sistemska tveganja, ki spremljajo njihovo nastajanje. Verjetno smo edina država v Evropi, kjer so najpomembnejši zakoni s

področja finančnega in bančnega sistema, insolvenčne zakonodaje in urejanja nepremičnin plod dela in znanja ene same osebe. Četudi gre za strokovnjakinjo nedvomnih strokovnih kvalitiet, so ta pravna področja tako rekoč ugrabljena in odvisna od njenega sodelovanja, saj so hermetično zaprta, številni detajli pa so razumljivi izjemno ozkemu številu ljudi, občasno celo samo avtorici, ki se skoraj dvajset let izmenjuje v konfliktnih vlogah oblikovalke zakonodajnih predlogov, razlagalke nejasnosti sprejetih zakonov, predavateljice na seminarjih ter piske komentarev zakonov. Takšna pravna ureditev poraja vsaj dvom v demokratičnost oblikovanih rešitev, praksa njihovega stalnega spreminjanja pa kaže tudi na vsebinske pomanjkljivosti in nedomišljenosti.

Zgolj en primer za urejene pravne sisteme nepredstavljive zakonodajne rešitve, ki je posledica odsotnosti vsakršnega strokovnega dialoga, je nova ureditev vdovske pokojnine istospolnih partnerjev v Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2), ki je bil sprejet pod Janševno vlado. Zakon uvodoma vdovsko pokojnino opredeljuje kot »pokojninski prejemek, ki pripada preživeli zakonski partnerici ali partnerju po umrlem zavarovancu ali uživalcu pokojnine, ob izpolnjevanju določenih pogojev pa tudi razvezanemu zakoncu, partnerju v zunajzakonski skupnosti ali partnerju v registrirani istospolni partnerski skupnosti, če izpolnjuje pogoje, ki jih določa ta zakon.« Pri tem najbolj bode v oči protiustavno ignoriranje neregistrirane istospolne partnerske skupnosti, za katero je Ustavno sodišče pred kratkim ugotovilo, da je »z vidika človekove pravice do dedovanja v bistvenih dejanskih podlagah primerljiva s položajem zunajzakonskih partnerjev«. V nadaljevanju se zaplete tudi s pravico registriranih istospolnih partnerjev. Zakon namreč pod naslovom vdovska pokojnina v posebnih primerih določa pogoje, pod katerimi jo lahko uveljavljajo tudi neporočeni partnerji. Za heteroseksualne zunajzakonske partnerje postavlja kriterij triletnega skupnega življenja ali obstoj skupnega otroka, pri razvezanih zakoncih se pravica pogojuje s preživninsko dolžnostjo umrlega zavarovanca do bivšega zakonca, za registrirane istospolne partnerje pa pogoji niso nikjer določeni. Splošna določba torej vdovsko pokojnino registriranega istospolnega partnerja pogojuje z izpolnjevanjem pogojev, ki v nadaljevanju zakona niso navedeni. Takšna ureditev upravnim organom razpira prostor za interpretacijo, ali vdovska pokojnina registriranim istospolnim partnerjem sploh pripada. Zakonodaja, ki upravnim organom daje možnost odločanja po svoji (ne)naklonjenosti posameznim družbenim razmerjem, je odvečna. Če za uveljavitev pravice potrebujemo dolgotrajno pravljanje na sodiščih, je vseeno, če pravice v zakonu ni, saj imamo že po ustavi vse pravice, le iztožili jih še nismo. Zakonodaja je namenjena prav temu, da so razmerja urejena jasno, življenje predvidljivo, tožbe in sodišča pa odveč.

Če povzamem, zakon in zakonodajalec, ki družbena razmerja ureja na takšen način kot ZPIZ-2, je sramota za celotno pravno stroko: tako za tiste, ki so ga oblikovali, kot za tiste, ki so molče opazovali njegovo sprejemanje, kot za tiste, ki nismo opazili, da se pripravlja. Celoten kontekst te zmešnjave pa kaže na to, da je pravna država zgolj predvolilna floskula, ki se je pri nas udejanja s sprejemom še enega nedomišljenega zakona. ➡

BRANE MOZETIČ

Od svobode k represiji

Ko je povsem neznan ameriški soul pevec Timmy Thomas leta 1972 posnel pesem *Why can't we live together*, se mu verjetno niti sanjalo ni, da bo prodal dva milijona plošč in da bo pesem živela naprej v številnih priredbah ... kasneje so jo med drugimi peli tudi Mike Anthony, Joan Osborne, Santana in Sade. Izražala je duh sedemdesetih, bila je klic po spremembi, po miru in ljubezni med ljudmi. Čeprav so bili nemiri v letu 1968 grobo zadušeni, so pustili svoje seme, ki je pognalo prav v sedemdesetih. Vsaj zahodna družba tedaj ni poznala le potrošništva in disko glasbe, pač pa tudi močan angažma. V zraku je bila težnja spremeniti obstoječo družbo, odpraviti vojne, nepravilnosti v družbi, in vzpostaviti svet ljubezni – svobodne ljubezni! To se je odražalo v filmih, popularni glasbi, literaturi. V vsej tej pestrosti različnih gibanj, pobud, stilov, je dobilo zagon tudi gejevsko in lezbično gibanje – in to kot gibanje za osvoboditev (in ne za enakost).

Lezbična aktivistka Martha Shelley je leta 1972 zapisala, da so bili homoseksualci že od vekomaj moški in ženske, ki so predstavljali upor proti spolni delitvi in proti nuklearni družini. Znani gejevski aktivist Peter Tatchell pa se je kasneje obrnil v tisti čas in rekel: »Nobenih pozivov po enakosti ni bilo; naša zahteva je bila osvoboditev. Družbo smo hoteli spremeniti, ne pa se ji prilagoditi.« Te ideje so bile prisotne (morda ne tako militantno) v celotni družbi. Osvoboditev telesa, seksa, ljubezni, upor sponam tradicije. Lahko si ogledate Hladnikov film *Miškarada* iz leta 1970 (ki je bil tedaj sicer cenzuriran) ali pa reklamo za mleko *Radi imamo mleko* iz leta 1976, ki se je redno vrtela na osrednji slovenski televiziji. Sedemdeseta so bila leta moje mladosti in uporniški duh mladine se je tedaj idealno skladal s širšim uporništvom v družbi. O homogibanju nisem vedel nič, sem pa vedel, da imam rad fante, in ljudje okoli mene so to vedeli. Ne bom trdil, da so to sprejemali ali celo odobraval, so me pa pri tem nekako pustili pri miru. Danes si je kar težko predstavljati vse tisto vrenje osvobojenih gejev in lezbijk v ZDA, pa tudi drugod.

Potem je prišel aids, sprva počasi, nato eksplozivno. Nastopilo je nekaženo vojno stanje, intenzivno vse tja do leta 1995, ko so nova zdravila vsaj zajezila bolezen, če je že niso premagala. Aids kot »kazen« za vso svobodo sedemdesetih. Sanje so se sesule, govorniki so se obrnili za 180 stopinj, namesto svobodne ljubezni so povzdignili monogamno zvezo, tradicionalno družino, poroko, zvestobo, da, tudi krščanstvo. Osemdeseta so bila obrat v konservativno družbo, najprej v ZDA, nato še drugje. Pri nas je ta obrat sovpadel z razvojem demokracije v začetku devetdesetih in kasneje, vse do danes. Posamezna uporniška brcanja so bila bolj ekscesi kot odraz ljudske volje. Zlasti gejevska skupnost na zahodu je imela preveč dela z vprašanjem lastnega preživetja, da bi se lahko ukvarjala z novo ideologijo in moralo. Njen boj se je omejil na boj za zdravljenje, pomoč, nova zdravila, več denarja za področje aidsa. Istočasno se je skupnost podzavestno začela prilagajati novemu družbenemu ozračju. Kot je bila desetletje prej v sozvočju z občimi težnjami po spremembi sveta, je sedaj začela razmišljati o družini in

poroki. Prej najbolj osovražena celica družbe, vir vsega zla in represije, je zdaj postala primer zlitja z družbenimi zahtevami. Če od nas terjate zvestobo in monogamijo, potem nas priznajte, dajte nam uraden status, dovolite nam poroko (in kasneje posvojitve otrok)! Le tako obstaja možnost, da bomo premagali aids oziroma se ne bo širil. To, kar je bilo na začetku mišljeno v šali, je postala osrednja aktivnost glbt-gibanja na zahodu. Devetdeseta so tako pokopala sanje o osvoboditvi in o nekakšni avtonomiji – predvsem pa sanje o spremembi tradicionalnega sveta. Pokopala pa so tudi neke druge sanje: sanje o miru in svetu brez vojn. Seveda so manjše vojne divjale ves čas, a po 1990 zasledimo odmevnejše vojne, ki so nam bile predstavljene kot upravičene. Najprej so tu vojne na tleh bivše Jugoslavije, za katere bo verjetno treba še nekaj let, da jih ne bomo več videli kot vojne med narodi, verami ali družbenimi sistemi, pač pa prej kot vojne za ozemlje, oblast, moč in predvsem kapital. Sledili so Afganistan, Irak, Libija itd. Evropa ni vrela od protivojnih demonstracij kot leta nazaj, pač pa je vse te vojne izdatno podpirala. Duh leta 1968 se je izgubil. Glbt-gibanje ni imelo več podobe glasnega borca v prvih vrstah demonstrantov iz sedemdesetih niti podobe medicinske sestre, ki nesebično pomaga umirajočim, pač pa je zadobilo podobo politika in birokrata, ki se z vladajočo heterodružbo pogaja ter sklepa kupčije. Delovno polje gibanja ni več celotna družba, družbeni red, ves svet, pač pa predvsem zakonsko sprejetje glbt-populacije v obstoječi heterosistem.

Morda nalašč malo poenostavljam in karikiram, toda dejstvo je, da je prevladujoče gibanje pozabilo na avtonomijo, moralno neodvisnost in osvoboditev (seveda je ta pozaba v zadnjem času sprožila tudi kup malih gibanj, ki kategorično zavračajo fokusiranje na poroko itd., in ponovno ubujajo radikalne ideje iz sedemdesetih, katerim dodajajo še nove, zlasti ideje transseksualnih, transspolnih in queerovskih oseb). Ukvarja se s tem, da bi nas družba sprejela, celo »požegnala«. Aktivisti so postali profesionalci, ki se v službi štampiljajo, izpolnjujejo obrazce, se dobivajo s politiki, sklepajo kompromise, kot je bil nedavni, ko je Legebitra v okviru svojega simpozija pripravila tudi sprejem pri županu Zoranu Jankoviću (naj tu navržem, da je tudi PEN planiral podoben sprejem ob svojem vsakoletnem srečanju, a se je članstvo temu uprlo). Ker pa bo naslednje leto minilo že trideset let od prvega festivala Magnus in s tem začetka homogibanja pri nas, bo še obilo priložnosti za razmislek, kako se je glbt-gibanje v Sloveniji spreminjalo. Pa tudi v kaj se bo, saj se njegovi radikalnejši elementi vse bolj razumejo z vstajniškim duhom v današnji družbi.

Foto: Nada Žgank/Memento

ALEŠ ZOBEC

Tematiziranje nehetero- seksualnosti pri pouku

Gejevsko in lezbično gibanje že od svojega nastanka opozarja, da se v šolah – pri pouku – o tematikah, vezanih na neheteroseksualnost, ne govori, in zato tudi zahteva, da se v učne načrte javnih šol vključijo eksplicitni cilji in vsebine, vezane na neheteroseksualnost. 27 let je torej že od te jasne in javno zastavljene zahteve. Pa je bila upoštevana? Odgovor ni tako preprost.

Raziskav, ki so proučevale tudi vzgojo in izobraževanje v javnih šolah v povezavi s spolno usmerjenostjo, je precej.¹ Vse ugotavljajo, da se vsebine, povezane z neheteroseksualnostjo, praviloma pri pouku obravnavajo sporadično. Torej se ... ali pa tudi ne. Veliko razlogov je mogoče naštet, da je tako. V besedilu bom govoril o dveh: o domnevno (ne)ustreznih učnih načrtih ter o bojznih stro-

kovnih delavcev in delavk, da bi starši nasprotovali obravnavi za njih »moralno spornih« tematik.

Manko eksplicitnih omemb

Že Ksenija Komidar in Saša Mandeljc² sta pri pregledu učnih načrtov obvezne osnovne šole ugotovili, da besed oziroma besednih zvez kot sta »homoseksualnost« in »spolna usmerjenost« praktično ni. Izjema je učni načrt predmeta Družba,³ kjer je kot operativni učni cilj v 5. razredu zapisano, da učenke in učenci »spoznajo, da so ljudje v skupnosti različni (na primer: po starosti, veri, spolni usmerjenosti, etnični pripadnosti, družbeno-ekonomskem statusu, družbene, kulturne razlike idr.) in prepoznajo stereotipe v povezavi z njimi«. Učenci in učenke – kot je zapisano tudi v standardih znanja – bi torej pri tem predmetu morali spoznati nekatere razlike med ljudmi.

- 1 Empirične podatki so na voljo v *Vsakdanjem življenju gejev in lezbijk* (Švab in Kuhar 2005), ki je v celoti dostopno na spletnih straneh Mirovnega inštituta. Na spletnih straneh Legebitre pa so dostopna poročila iz raziskav *Vsakdanje življenje istospolno usmerjenih mladih v Sloveniji* (Kuhar, Maljevac, Koletnik in Magič 2008), *Oprostite, gospa učiteljica, ste lezbijka?* (Magič in Janjevak 2011) in *Homofobija na naši šoli* (Magič 2012).
- 2 Diplomatska naloga Ksenije Komidar in Saše Mandeljc je dostopna na spletnih straneh Oddelka za pedagogiko in andragogiko Filozofske fakultete.
- 3 Vsi učni načrti so dostopni z nekaj kliki po spletnih straneh pristojnega ministrstva – zdaj Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport.

Očiten manko eksplicitno zapisanih ciljev, ki zadevajo tudi spolno usmerjenosti (in še katero od drugih osebnih okoliščin!) je simptomatičen in problematičen. Če predpostavljam, da je zgoraj navedeni primer tudi edini primer eksplicitne omembe spolne usmerjenosti, ali to pomeni, da lahko oziroma da morajo učitelji in učiteljice obravnavati to tematiko pri pouku le na tem mestu?

Šola, formalni okvir in človekove pravice

V nadaljevanju bom, opirajoč se na formalni okvir, ki obvezuje javne osnovne šole, pokazal, da temu seveda ni tako. Slovenijo namreč zavezujejo podpisani mednarodni dokumenti, denimo Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (1994). In prav človekove pravice, sledeč Claudiu Lefortu, postavljajo okvir za soglasje o skupnih načelih glede ideala sobivanja, ne pa vsebine idealnega življenja. Človekove pravice predstavljajo v tem oziru »vest prava« in legitimen kriterij razsojanja v družbi, kjer soobstajajo številni in različni vrednotni sistemi. Človekove pravice in dol-

žnosti tako vključujejo tudi družbeno etiko v neizbežno razklani (sodobni) družbi.

Delovanje javnih šol in drugih vzgojno-izobraževalnih institucij urejajo številni zakonski in podzakonski akti ter drugi dokumenti: od Ustave Republike Slovenije, šolske zakonodaje, učnih načrtov posameznih predmetov, do vzgojnih načrtov osnovnih šol. Delo strokovnih delavcev in delavk v šolah je torej produktivno zamejeno s številnimi (formalnimi) normami, ki se med seboj prepletajo in podpirajo. Te morajo strokovne delavke in delavci pri svojem delu spoštovati. Formalne določbe njihovo delo zamejujejo, po drugi strani pa jim nalagajo dolžnost vzgajanja in izobraževanja v skladu s človekovimi pravicami (in dolžnostmi).

Eno izmed določil je tudi že ničkolikokrat citirani 14. člen Ustave, ki terja enakost pred zakonom – ne glede na različne osebne okoliščine. Čeprav spolna usmerjenost ni izrecno navedena, je zanikanje vključenosti v »osebne okoliščine« lahko le posledica (zlonamerne) sprenevedanja, saj je že komisija Skupščine Republike Slovenije za ustavna vprašanja

v 90. letih zapisala, da je tudi spolna usmerjenost zajeta kot »osebna okoliščina« v 14. členu Ustave. V prid temu govorijo tudi razsodbe Ustavnega sodišča. Slednje je namreč že večkrat zapisalo, da je spolna usmerjenost, »čeprav ni izrecno navedena, nedvomno ena izmed osebnih okoliščin iz 1. odstavka 14. člena Ustave«. ⁴ V luči 14. člena Ustave je tako potrebno brati tudi cilje, ki jih navajata Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja ter Zakon o osnovni šoli v 2. členu: denimo vzgajanje za medsebojno strpnost, spoštovanje drugačnosti in sodelovanje z drugimi, poznavanje in odgovoren odnos do sebe in do drugih ljudi in spodbujanje zavesti o integriteti posameznika.

⁴ Besedila so v celoti dostopna na spletnih straneh Ustavnega sodišča. Naveden citat je iz odločbe U-I-425/06-10, ta navedba se ponovi tudi v zadnji razsodbi Ustavnega sodišča v tej zvezi (U-I-212/10-15). Spolna usmerjenost kot osebna okoliščina je navedena tudi v Kazenskem zakoniku RS, Zakonu o delovnih razmerjih ter Zakonu o uresničevanju načela enakega obravnavanja.

Če si sposodim dikcijo Judith Butler, subverzivni potencial šole torej ni v preklicu Zakona, temveč v njegovem prerazvitju – kar paradoksalno pomeni le dosledno spoštovanje in upoštevanju njegovih določb. Preseganje heteronormativnosti delovanja šolskih institucij je tako mogoče – še več, določbe to pravzaprav nalagajo – preseči v njihovih lastnih okvirih. Rečeno konkretnije: če heteronormativnost razumemo kot pogosto neopazno privilegiranje heteroseksualnosti in njenih satelitov, zgubi v kontekstu človekovih pravic tisti drugi del besede, tj. normativnost, in (p)ostane le še del različnosti. In prav to je poanta človekovih pravic: spoštovanje različnosti, ki pomeni (tudi), da se v šoli ne sme nikogar izključevati ali privilegirati.

Raba učnih načrtov skozi očala človekovih pravic

Naj do sedaj navedeno ilustriram na dveh primerih. V veljavnem učnem načrtu Zgodovine v 9. razredu osnovne šole je med izbirnimi temami tudi Spreminjanje vsakdanjika v 20. stoletju, kjer se eden izmed operativnih ciljev, iz

katerega je izpeljan tudi ustrezen standard znanja, glasi takole: učenke in učenci »opišejo vpliv družbenih gibanj na način razmišljanja v razvitem svetu in navedejo primere«, predlagana vsebina so »civilna družbena gibanja«. Učitelj je pri svojem delu strokovno avtonomen, kar pomeni, da, izhajajoč iz splošnih in operativnih ciljev ter drugih določb formalnega okvirja, kamor sodi tudi temeljna zahteva po kritičnem, objektivnem in pluralnem delovanju, sam izbira konkretne vsebine in metode, s katerimi bo sledil predpisanim ciljem in otroke pripeljal do (kot standard zapisanega) znanja. Rečeno še nazorneje: učitelj nima predpisane konkretne tematike, ki jo mora obravnavati, da bi otroci znali opisati »vpliv družbenih gibanj na način razmišljanja« in znali »navesti primere«. Mora pa pouk potekati na kritičen, objektivni in pluralen način, ne da bi učence in učenke indoktrinirali. V kontekstu zgoraj opisane logike tako ni ovir, da učitelj ne bi obravnaval (tudi) upora v Stonewallu 1969 ali (tudi) nastanka gejevskega in lezbičnega gibanja v Sloveniji leta 1984. Drug primer navajam iz učnega načrta predmeta Spoznavanje okolja iz 1. vzgojno-izobraževal-

nega obdobja. V okviru teme Skupnosti, učenci in učenke »prepoznajo oblike družinskih skupnosti in razvijajo strpen odnos do njih«. Tudi kot standard znanja je zapisano, da učenka oziroma učenec »pozna različne oblike družin in sorodstvene odnose v ožji in širši družini«. Istospolne družine v tem kontekstu seveda niso eksplicitno navedene, a zgoraj omenjeni kriteriji zahtevajo, da jih učitelj obravnava. Nenazadnje zahtevajo to v besedilu predstavljeni in v šolski zakonodaji zapisani splošni cilji vzgoje in izobraževanja v javnih šolah.

Nasprotovanje staršev – primer z Evropskega sodišča za človekove pravice

V skladu z 2. členom Prvega protokola k Evropski konvenciji (1994) imajo starši pravico, »da zagotovijo svojim otrokom takšno vzgojo in izobraževanje, ki sta v skladu z njihovim lastnim verskim in filozofskim prepričanjem«. Ali to pomeni, da lahko prihrumijo v šolo in zahtevajo, da se »istospolnih družin« ali »gejevskega in lezbičnega gibanja« ne omenja,

EVA GRAČANIN

HOMOFOBIA IN TRANSFOBIA V ŠOLAH

šola pa mora tej zahtevi ugoditi? Da lahko torej samovoljno določajo, katere vsebine so primerne, katere pa ne?

Odgovor je – ponovno – ne. To dokazujejo številne razsodbe Evropskega sodišča za človekove pravice. Zadnji relevantni primer je *Dojan in drugi proti Nemčiji*.⁵ Naj na kratko predstavim razburljivo dramo iz mesteca Saltzkotten (Severno Porenje – Vestfalija). Tam kaj je pouk spolne vzgoje obvezen za vse učenke in učence 4. razreda osnovne šole. Deloma je pouk potekal v obliki gledališke delavnice, ki so jo izvedli zunanji izvajalci in izvajalke, tematizirane pa so bile teme kot so spolna nedotakljivost in zlorabe. Starši so pred začetkom obravnave vsebin o tem obveščeni, ravno tako imajo pravico, da se seznanijo z gradivi, ki se bodo pri pouku uporabljala. A se je kljub temu zataknilo: po prepričanju nekaterih staršev so bile posamezne vsebine »delno pornografske«, v nasprotju s »krščansko etiko«, spolnost je bila obravnavana »liberalno in emancipatorno«, kar naj bi vodilo v »prezgodnjo seksualizacijo otrok«. Starši so v zvezi s preventivo pred spolnimi zlorabami presodili, da je njihova vzgoja v krščanskem duhu seksualne čistosti pred zakonsko zvezo zadostna zaščita pred spolnimi zlorabami. Šola je prošnjo staršev, da bi bili njihovi otroci oproščeni obiskovanja pouka spolne vzgoje, zavrnila, starši pa so nato otroke zadržali doma. Sledila je denarna kazen, pritožba na sodišče, ki je potrdilo odločitev šole, ponovna pritožba na višjo sodno instanco ... Zgodba se je vlekla nekaj let, denarne kazni so se nabirale – ker jih starši na neki točki niso več

⁵ [Razsodba je v celoti dostopna preko spletne strani HUDOC Database.](#)

Februarja je v Hotelu Mons v Ljubljani potekala 3-dnevna mednarodna konferenca »Prebijmo molk: O homofobiji in transfobiji v šolah«, ki je združila okrog 50 udeležencev in udeleženek: pedagoških delavcev in delavk, oblikovalcev in oblikovalk politik ter predstavnikov in predstavnic vladnih teles in nevladnih organizacij iz 18-ih držav EU, ki želijo pri svojem delu zagotavljati varno šolsko okolje za vse mlade. Konferenco je otvoril predsednik Republike Slovenije Borut Pahor, ki je s svojim govorom privzdignil kar nekaj obrvi, saj je v njem med drugim dejal: »Spolna usmerjenost ljudi je stvar njihove svobode. Omejena je le s svobodo drugih. Nič v moderni družbi ne more in ne sme premikati te meje.« Kaj točno je mislil s temi besedami, ni želel pojasnjevati. Špekuliramo lahko, da je želel imeti govor v stilu Baracka Obame. A je imel namesto tega govor v stilu Boruta Pahorja. Konferenca je bila kljub temu uspešna, saj je na agendo postavila zagotavljanje varnega šolskega prostora za vse.

Foto: Nada Žgank/Memento

želeli plačevati, so pristali celo v zaporu.

In kako je odločilo sodišče? V tem primeru 2. člen Prvega protokola ni bil kršen. Najprej je sodišče preverilo, ali so šola in lokalne oblasti kršile domačo zakonodajo. Do kršitev ni prišlo. Še pomembnejša pa je interpretacija 2. člena Protokola, ki jo sodišče ponavlja že vsaj od leta 1976. Poanta namreč ni v tem, da bi bili otroci zaščiteni pred informacijami, ki bi lahko bile interpretirane tudi v nasprotju z njihovimi prepričanji,

temveč varuje otroke pred indoktrinacijo, tj. istovetenjem s partikularnimi stališči. Zato mora pouk potekati na kritičen, objektiv in pluralen način. V konkretnem primeru se torej ni pričakovalo, da otroci sprejmejo določen pogled na spolnost, temveč da različne poglede spoznajo. To pa ni v nasprotju z obravnavanim členom Protokola.

Staršem so torej postavljene meje: njihovim zahtevam ni mogoče ugoditi, v kolikor so zahteve v nasprotju s skupnim vrednotnim

okvirom – tj. v nasprotju s človekovimi pravicami in dolžnostmi. Rečeno preprosto: šola ne sme dopustiti, da bi homofobični starši uveljavljali svoje homofobične zahteve.

Pomen odločitve sodišča

Za konec se vrnimo še na »družinski« primer, ki sem ga navedel pred kratko predstavivju razsodbe. Pri obravnavi različnih oblik družinskih skupnosti 2. člen Prvega protokola učiteljem in učiteljicam ne preprečuje, da ne bi obravnavali tudi tiste družinske oblike, ki jih je večina pred časom zaprla v bunker. Iz tega člena izhaja le, da mora pouk potekati na kritičen, objektiv in pluralen način, ki ne sme voditi v indoktrinacijo.

V tem smislu je zahteva, ki jo je pred 27. leti postavilo gejevsko in lezbično gibanje, formalno (ustrezno) rešena v zakonih in aktih, ki urejajo delovanje javnih šol. Res pa je, da v učnih načrtih eksplicitnih ciljev in standardov znanja, ki bi bili vezani na neheteroseksualnost, tako rekoč ni. In smiselno bi bilo, da jih v učne načrte zapišemo, saj je skrivanja za izgovorom, češ da za obravnavo neheteroseksualnosti pri pouku »ni formalne podlage«, dovolj.

GREGA REPOVŽ,
ODGOVORNI UREDNIK TEDNIKA MLADINA

Cena aktivizma

Branimir Štrukelj, glavni tajnik sindikata šolnikov, je eden boljših pogajalcev v Sloveniji. Gotovo pa najboljši pogajalec iz nevladnega sektorja. Sindikati, pa čeprav tega mnogi ne vidijo, so namreč eden od stebrov nevladnega sektorja v vsaki državi. So množične organizacije z urejenim financiranjem, financirajo jih člani z lastnim denarjem, prav množičnost in urejeno financiranje pa jim omogoča, da imajo profesionalne vodje in pogajalce. A ne glede na to se morajo ves čas braniti pred očitki o plačah, ki jih prejema, in podobno. Ali to kdaj kdo očita predsedniku gospodarske zbornice? Zakaj vse to?

A to je le en od aktivizmov, ki pa so na koncu, pa čeprav se borijo za zelo različne pravice in skupine ljudi, vsi zelo podobni. Podobni tudi v tem, da vse lahko doleti ne tako redek sindrom pregorenega in zlomljenega aktivista oziroma aktivistke. Tudi sam sem nenazadnje deset let vodil *Društvo novinarjev Slovenije* in zato o tem sindromu aktivistov govorim tudi iz lastnih izkušenj. A aktivisti in aktivistke o tem ne govorijo, nemalokrat tudi zato, ker se lastne situacije celo ne zavedajo. V javnem prostoru (torej v medijih) se namreč aktivisti praviloma pojavijo le, ko pride do konfliktna situacije. Na eni strani so visoka pričakovanja tistih, ki jih zastopajo. Na drugi strani so ponavadi profesionalni vladni pogajalci, populistični politiki, stranke in kar praviloma šlampasti novinarji, ki že z izbiro tistih, ki jih v debato vključujejo, podpihujejo debato in jo usmerjajo v prostor nestrpnosti in besednih dvobojev. A Štrukelj je profesionallec, večina aktivistov pa ob svojem aktivističnem delovanju hodi v redno službo in ima še kup drugih obveznosti. Večina aktivistov in aktivistk le brani pravice, zmage so redke, ponavadi so zmage le odmiki znotraj porazov. Kar seveda vodi v vedno nova razočaranja med podporniki, ki bi radi, da se njihov položaj že izboljša. Od aktivistov se pričakuje, da se bodo znali pogajati, dobro nastopati, da bodo vedno primerno oblečeni, da bodo znali načrtovati, bili pripravljene na spin, da bodo sami zmogli izpeljati kakšno piarovsko potezo – vse to, kljub temu da je to v resnici njihova prostočasna dejavnost. Da to počnejo takrat, ko se drugi, tudi podporniki, ukvarjajo s športom, berejo dobre knjige, vzgajajo svoje otroke itd. In redko, res redko aktivist čuti vsaj delno hvaležnost od tistih, ki

jih zastopa, njegovo življenje pa je zaradi javne izpostavljenosti postavljeno na glavo, sam je nemalokrat čustveno ranjen in prizadet. Mar kdo res verjame, da se človek ne spremeni po vsem, kar mu v javnih razpravah kot aktivistu stresejo na glavo? Da konflikti nimajo posledic zanj osebno? Mar kdo res verjame, da so aktivisti in aktivistke res brezбриžni, ko morajo brati o sebi res grde in grobe nesramnosti po rumenem tisku in forumih?

Žal je nevladni sektor poln teh ranjenih ljudi, poln aktivistov in bivših aktivistov, ki so na oltar v imenu svojih organizacij in boja za pravice tistih, ki so jih zastopali, dali svoja življenja. Pa ne v dobesednem smislu: a nemalo jih je, ki so jih ponavljajoči porazi, brezбриžnost zastopanih in javna izpostavljenost globoko zaznamovali. Nemalo veselih in pozitivnih ljudi se je skozi aktivizem spremenilo v sitnobne in razočarane ljudi – preprosto so plačali ceno tega aktivizma. Še več: v trenutku, ko so se začeli lomiti, se jim je lastna skupnost odrekla, ne da bi videla, da je njihov aktivist žrtev boja zanje. Ko so aktivisti potrebovali pomoč, so jih lastni ljudje nemalokrat zapustili in zavrgli. Kar je bila hkrati racionalna odločitev – nemalokrat pač postanejo res škodljivi. Mar ni na primer žensko gibanje polno ranjenih posameznic, ki so leta morale odgovarjati na najhujše žalitve in premljavati najbolj seksistične pripombe?

To velja tudi za glbt-aktiviste in aktivistke – pri čemer je šla v preteklih letih neizprosna stigmatizacija teh aktivistov prek meje ustavnosti. Zoper nestrpnost in sovražnost ni reagiral noben tožilec, pa čeprav so po ustavi in zakonodaji imeli vedno dovolj elementov in dokazov. In dejstvo je, da tudi glbt-skupnost – razen ko je šlo za fizične napade in napade na Open – ni videla, da je njena naloga, da te ljudi zaščiti. Pa to ni kritika, ampak le opozorilo, da je delo aktivista eno najtežjih, da gre za izredno naporno življenje in da gre za veliko žrtvovanje. In seveda na drugi strani opozorilo aktivistom samim, da se morajo ves čas zavedati, da temu sindromu lahko podležejo: da je zgodovina preteklih bojev tudi zgodovina zlomljenih aktivistov in aktivistk, ki jih je dolgoletnost bojev zagrenila, celo tako, da so na koncu dejansko nemalokrat postali škodljivi za samo stvar.

Ni namen tega besedila postaviti spomenik aktivistom. Čeprav: zakaj pa ne?

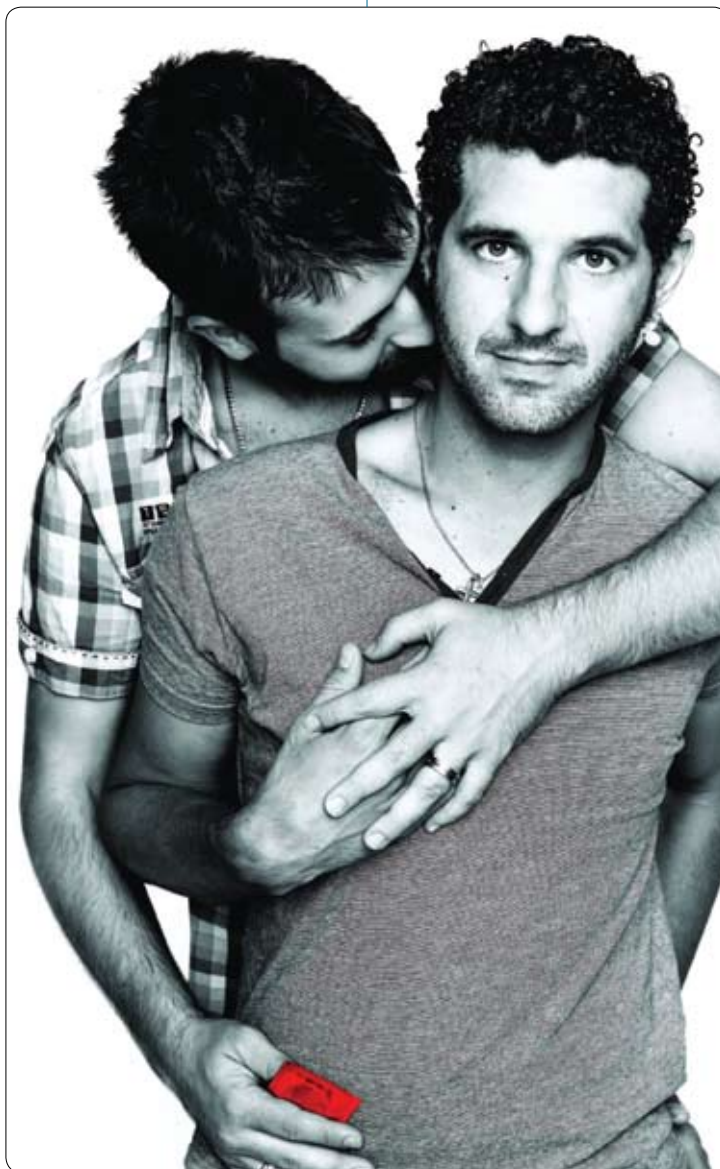

SIMON MALJEVAC

KAKŠNE SO TVOJE SEKSUALNE NAVADE?

Po podatkih Inštituta za varovanje zdravja se je v Sloveniji v zadnjih desetih letih (2002–2012) z virusom HIV okužilo skoraj 400 ljudi. Enaindvajset jih je zaradi aidsa umrlo. Ti podatki nas sicer uvrščajo med države z nizkim deležem okuženih, vendar lahko kljub temu v zadnjih letih opazimo porast novih okužb z virusom HIV, predvsem v skupini moških, ki imajo spolne odnose z moškimi (MSM). Statistični podatki epidemiološkega spremljanja okužb kažejo dokaj jasno sliko razvoja epidemije HIV/aidsa pri nas: epidemija poteka znotraj skupine MSM. In stanje je iz leta v leto slabše.

Na Društvo informacijski center Legebitra smo leta 2011 s pomočjo spletne ankete izvedli raziskavo »Kakšne so tvoje seksualne navade?«, v kateri je sodelovalo 861 polnoletnih moških, ki imajo

Avstralski poster Ripp&Roll, ki opozarja na nevarnost z okužbo HIV. Zaradi pritožb krščanskih lobističnih skupin, da poster mlade ljudi nagovarja k spolnosti, je bil oglas odstranjen z javnih mest.

Med 861-imi respondenti, ki so sodelovali v raziskavi, je skoraj 75 % respondentov svojo spolno usmerjenost opredelilo kot homoseksualno, nekaj več kot 21 % kot biseksualno in skoraj 4 % kot heteroseksualno. V vzorcu so prevladovali mlajši respondenti do štiridesetega leta starosti³ iz večjih mest⁴.

Nekaj več kot 71 % sodelujočih je potrdilo, da so v zadnjih dveh letih imeli stalnega seksualnega partnerja, nekoliko višji odstotek sodelujočih je imel tudi priložnostnega seksualnega partnerja (skoraj 75 %). To pomeni, da je večina respondentov v zadnjih dveh letih imela tako stalnega kot tudi priložnostnega seksualnega partnerja. Ob tem je potrebno poudariti, da posameznike, ki so sodelovali v raziskavi, nismo spraševali po trajanju stalne partnerske zveze. Odstotek tistih, ki so imeli priložnostne spolne partnerje v zadnjih dveh letih, torej nujno ne pomeni, da so imeli priložnostne seksualne partnerje, ko so bili v partnerskem razmerju s stalnim partnerjem.

Najprej o kondomih

Ker je bil eden od pomembnih ciljev raziskave oblikovanje preventivnih strategij, so nas posebej zanimala spolne navade naših respondentov. Najprej smo jih spraševali po uporabi kondoma. 97 % vprašanih je poročalo, da pri oralnem spolnem odnosu s stalnim

³ 27 % sodelujočih je bilo starih med 18 in 24, skoraj 20 % med 25 in 29, nekaj več kot 21 % med 30 in 34, skoraj 15 % med 35 in 39, 40 in več pa je bilo starih 17 % respondentov.

⁴ Iz večjega mesta jih je prihajalo skoraj 56 %, 27 % jih je prihajalo iz manjšega mesta, 17 % pa s podeželja ali vasi.

spolne odnose z moškimi.¹ Zaradi relevantnosti pridobljenih podatkov za programe preventive HIV/aids smo v raziskavo vključili zgolj tiste, ki so imeli seksualno izkušnjo z moškim v zadnjih dveh letih.² Prav tako smo vprašalnik razdelili na izkušnje in spolne prakse

¹ V vzorcu je bilo 54 % samskih, 37 % jih je bilo v partnerskem razmerju z moškim, v partnerskem razmerju z žensko pa nekaj več kot 7 %. Skoraj 2 % vprašanih je zatrilo, da so v partnerskem odnosu z več osebami.

² Več kot tri četrtine sodelujočih v raziskavi je v zadnjih dveh letih imelo spolne odnose le z moškimi (76 %), 7 % jih je zatrilo, da so spolne odnose imeli večinoma z moškimi, 10 % tako z moškimi kot ženskami, 4 %

s stalnimi in priložnostnimi partnerji, saj nas je zanimalo, ali obstaja kakšna razlika pri spolnem vedenju s stalnim oziroma priložnostnim partnerjem.

V anketi smo naslovili teme, kot so spolne prakse v zadnjih dveh letih, poznavanje možnosti okužbe z virusom HIV in ostalimi spolno prenosljivimi okužbami, poznavanje in obiskovanje prostorov, kjer se predstavniki MSM skupine srečujejo, informacije o testiranju, razkritju spolne identitete ter o izkušnjah nasilja na podlagi spolne usmerjenosti.

večinoma z ženskami in 3 % samo z ženskami.

seksualnim partnerjem ne uporabljajo kondoma. Delež tistih, ki kondoma pri oralnem spolnem odnosu ne uporabljajo s priložnostnim seksualnim partnerjem, je nekoliko nižji: skoraj 84 % vprašanih kondoma ne uporablja. To pomeni, da večina respondentov ne uporablja kondoma pri oralnem spolnem odnosu.

Drugače je pri analnem spolnem odnosu. Pri analnem spolnem odnosu s stalnim partnerjem 55 % vprašanih ne uporablja kondoma, če so v aktivni vlogi, skoraj enak delež (54 %) pa ga ne uporablja tudi takrat, ko so v pasivni vlogi. Pri priložnostnih seksualnih partnerjih je odstotek uporabe kondoma bistveno višji. Kondom je pri aktivni seksualni vlogi pri analnem spolnem odnosu uporabilo nekaj več kot 88 % respondentov, v primeru pasivne seksualne vloge pa skoraj 90 %. Podatki torej kažejo na določeno razliko pri uporabi kondomov pri analnem spolnem odnosu – ta uporaba je pogostejša pri priložnostnih seksualnih partnerjih.

V nadaljevanju nas je zanimalo, kakšni so mogoči razlogi za neuporabo kondoma oziroma kakšen odnos imajo posamezniki do kondoma. Respondentom smo zato zastavili serijo trditev, ti pa so morali navesti, v kolikšni meri navedene trditve veljajo za njih.⁵

⁵ Uporabili smo petstopenjsko Linkertovo lestvico: sploh ne velja, ne velja, niti niti, velja, povsem velja. Dodali smo tudi možnost: se ne nanaša name. Za potrebe analize in boljše preglednosti smo združili odgovora »sploh ne velja« in »ne velja« ter »velja« in »povsem velja«. Odstotki, ki jih navajamo, odražajo združene odgovore.

Na podlagi podanih odgovorov lahko sklepamo, da sta v ospredju dva razloga za neuporabo kondoma: (1) manjši užitek pri spolnem odnosu s kondomom in (2) problemi z erekcijo v primeru uporabe kondoma. Razmeroma visok delež respondentov (40 %) je namreč zatrdil, da jim spolni odnos s kondomom nudi manjše užitke, nekaj več kot 23 % pa se sooča s problemi z erekcijo, če uporabijo kondom pri spolnem odnosu. Ta odgovor kaže, da uporaba kondoma ni tako samoumevna in neproblematična, kot se morda zdi. Kondomi namreč lahko predstavljajo tudi težave pri samem spolnem odnosu.

Le en klik stran ...

Primarno okolje, v katerem naši respondenti spoznavajo nove seksualne partnerje, je internet. V zadnjem letu je preko spletnih portalov, namenjenih spoznavanju partnerjev, več kot 75 % respondentov spoznalo vsaj enega partnerja, s katerim so vstopili v spolni odnos. Internet mora zato postati tudi eden izmed osnovnih prostorov, kjer se izvajajo programi preventive HIV/aids v Sloveniji.

... in že si pri meni

Naši respondenti so v seksualno razmerje najpogosteje vstopili v svojem zasebnem stanovanju. Na kruzic območjih v Sloveniji je v zadnjem letu pred izvedbo anketiranja v spolni odnos vstopila skoraj četrtnina posameznikov. Podobno priljubljene so tudi savne: nekaj več kot 23 % jih je poročalo o spolnih izkušnjah v savnah v Sloveniji (v savnah v tujini je v seksualni odnos vstopilo nekaj manj kot

20 % sodelujočih). Dark room je v zadnjem letu pred izvedbo anketiranja (v Sloveniji in tujini skupaj) obiskalo nekaj več kot 10 % respondentov. Približno 11 % jih vstopa v seksualna razmerja vsaj enkrat letno tudi na zasebnih seks zabavah v Sloveniji (nekaj več kot 7 % pa v tujini).

Ob vsem tem je zanimiv in zaskrbljujoč podatek, da je nekaj več kot 42 % vprašanih zatrdilo, da niso poznali statusa HIV svojega zadnjega moškega priložnostnega seksualnega partnerja. Ta podatek potrjuje, da se posamezniki zavedajo, da vstopajo v seksualna razmerja, ki so lahko potencialno nevarna za okužbo z virusom HIV. Ko smo isto vprašanje zastavili glede zadnjega stalnega seksualnega partnerja, je skoraj 90 % vprašanih zatrdilo, da poznajo njegov status HIV oziroma domnevajo, da ga poznajo. Odstotek tistih, ki seksualne partnerje (tako stalne kot priložnostne) vprašajo po statusu HIV ob vstopu v seksualni odnos, pa je razmeroma nizek: nekaj več kot 29 % respondentov vpraša pogosto oz. vedno.

Pozabil sem ti povedati ...

Med sodelujočimi v raziskavi je skoraj 35 % vprašanih poročalo, da so v svojem življenju že varali svojega stalnega partnerja. Varanje smo definirali kot vstop v seksualni partnerski odnos s priložnostnim seksualnim partnerjem brez vednosti stalnega partnerja. Poleg tega večina (nekaj čez 60 %) potem ko so prevarali svojega stalnega partnerja, ni spremenila svojih spolnih navad s stalnim partnerjem. To, na primer, pomeni, da če pred skokom čez plot pri analnem spolnem odnosu s stalnim partnerjem niso uporabljali kondoma, ga

niso uporabljali tudi pozneje. Ta podatek potrjuje tezi, da je možnost okužbe z virusom HIV in ostalimi SPO velika tudi znotraj zaprtega monogamnega partnerskega odnosa, saj večina svojega skoka čez plot svojemu partnerju ne razkrije (skoraj 80 %).

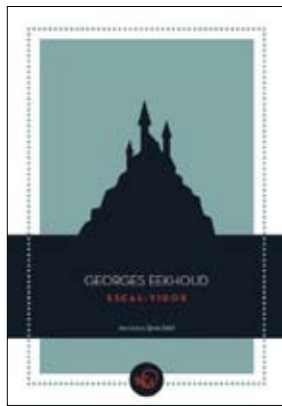
Ob predstavljenih podatkih, ki so prej zaskrbljujoči kot pomirjujoči, pa je vendarle potrebno poudariti, da sodelujoči v raziskavi dobro poznajo možnosti okužbe z virusom HIV in možne preventivne ukrepe – predvsem uporabo kondoma pri analnem spolnem odnosu. Manjko znanja se pokaže pri nekaterih drugih spolnih praksah, kot je »*deep throating*«, ter uporaba sperme partnerja kot lubrikant pri masturbiranju. A vse to je teorija. Težava je v praksi.

ALEŠ ZOBEC

Ultimativni pogum

Georges Eekhoud, *Escal-Vigor*, prevedla Špela Bibič, ŠKUC – Lambda, 2012.

Do odličnega prevoda Špela Bibič je bil belgijsko-flamski pisatelj Georges Eekhoud v tukajšnjem prostoru (izvzemši poznavalske kroge?) neznan. Kakšna škoda! Deloma morda (!) tudi avtobiografski roman *Escal-Vigor* – protagonista in avtorja, denimo, družiti strast do fantov nižjih slojev, kmetov – z gotsko-sentimentalnimi primesmi je z vidika gejevske zgodovine pomemben dokument. Grof Henry de Kehlmark, ki ga uslužno spremlja lepa Blandine, se namreč nesmrtno zaljubi v mladega sina velikega kmeta v njegovi grofiji. Navkljub srditemu odporu tamkajšnjega kmetavzarstva je pripravljen argumentirano zastaviti vse za svojo ljubezen. Branje torej priporočam tudi zaklozetiranim – a naj povem, da vas načeloma v Sloveniji zaradi neheteroseksualnosti fizično ne bo nihče linčal!

Ocena ★★★★★

Pogovor s prevajalko Špelo Bibič

Špela Bibič je diplomirana prevajalka, ki prevaja iz francoščine in angleščine. *Escal-Vigor* je njeno drugo književno besedilo, ki ga je prevedla. Je tudi aktivna članica Lezbično-feministične univerze ter soustvarjalka kulturnega programa v Kulturnem centru Q.

Ti je *Escal-Vigor* všeč? Tudi z lezbično-feministične perspektive?

Pritegnila me je sama zgodba in humorni pogled na stvari. Veliko je pikrih pripomb. Pa tudi podeželski moment mi je zelo zanimiv.

Kot prevajalka sem se ukvarjala z iskanjem obskurnih poljedelskih orodij, ki se jih danes ne uporablja več. Sicer so v tem romanu definitivno določene stvari, ki so mene malo zmotile, a to je potrebno gledati v kontekstu časa nastanka. Protagonistke so naslikane precej črno-belo. Blandine je nekakšna taščica, večna spremljevalka gejevskega protagonista, ki je zanj pripravljena žrtvovati tudi življenje, na drugi strani pa je Claudie, ki je zmajevka in izrazito negativna. Tukaj bi bila analiza diskurza zelo zanimiva. Vsekakor so v romanu tudi določene problematične stvari, a to delu ne jemlje niti literarne vrednosti niti družbene kritike, ki je na drugih področjih zelo izpostavljena.

Protagonist je v sto let starem besedilu sposoben preseči okvire, ki jih še danes nekateri ne zmorejo.

Ravno zato mi je starejša književnost bližje. Z vidika izdajanja in prevajanja take književnosti je pomembno, da se izkopava dela, ki so (bila) pozabljena. To delo nima zasluženega mesta v književnosti, čeprav je avtor v Belgiji uveljavljen in spoštovan (in doletela ga je podobna usoda kot Oscarja Wilda). Po drugi strani pa je zanimivo, da v zgodovinskih romanih razbiraš, da so bili nekateri okviri na neki točki že preseženi. Tako je tudi pri Renée Vivien. Pri njej najdemo lezbični manifest, ki bi še danes na sceni požel nestrinjanje in očitke, da je preoster. Danes živimo v liberalnejšem svetu močnejše na papirju, v glavah ljudi pa ni bilo bistvenih premikov. Ta

roman je dokaz za to, kaj lahko posameznik naredi, čeprav protagonista čakajo hude sankcije.

Si pri prevajanju naletela na kakšne ovire?

Poleg tega, da delo že samo zaradi starosti potegne za sabo neke težave, je ta avtor tudi sicer znan po tem, da se skuša igrati z jezikom. Njegov jezik je zelo bogat, nasičen. To je predstavljalo glavni problem.

V svoji diplomski nalogi si se ukvarjala (tudi) z vplivom spolne usmerjenosti na prevajanje.

V mojem primeru to ni vplivalo. Tudi sicer se mi ne zdi istospolna usmerjenost predpogoj za prevajanje LGBT-književnosti. Se mi pa zdi, da obstajajo določeni primeri iz preteklosti – in tudi še danes – ko se nekdo loti prevajanja in ne prepozna homoseksualnih elementov. Zato lahko pride do napačnih interpretacij – ne nujno manipulacij, čeprav so znani takšni primeri, recimo pri prevajanju Shakespeareovih sonetov. Problem nastane pri jezikih, ki ne razkrivajo spolne določenosti. Angleščina, recimo, omogoča bistveno več igranja kot francoščina, prevod v slovenščino pa je lahko zato hitro problematičen. Dvojezične izdaje so kompromis, a bralstvo ne razume nujno tudi izvirnega jezika. Poseben problem predstavlja tudi sleng. Tukaj se mi zdi, da je pomembno, da prevaja besedilo nekdo, ki je v stiku s scenskim jezikom.

Kako razumeš kategorijo lezbične literature, recimo na primeru Renée Vivien?

Kot bralka si jemljem pravico, da to delo označim tako, kot ga vidim. Branje je po svojem bistvu osebni pogled na besedilo. Pa pri tem besedilu tudi avtorica ne bi imela problema, če bi bilo označeno kot lezbično – za razliko od

Djune Barnes, recimo, ki bi verjetno skočila iz groba.

Raje prevajaš gejevsko ali lezbično literaturo?

Na splošno zelo rada prevajam marginalno literaturo, nimam pa osebnih preferenc: berem tako gejevske avtorje kot lezbične avtorice. Morda bi se prej odločila za prevod lezbične avtorice – a le zaradi tega, da se izpostavi žensko literaturo.

Je prevajanje marginalne literature politično oziroma aktivistično delovanje?

To je bila nekako tudi moja glavna ideja za diplomsko nalogo. Prevajanje ima absolutno neko aktivistično podlago: že samo to, da se odločiš prevajati določeno vrsto literature, da jo tudi izdajaš, je absolutno neko aktivistično dejanje. Oseba, ki to počne, ga morda ne vidi tako, a samo dejanje učinkuje aktivistično. Jaz svoje delo vsekakor dojemam kot neki aktivistični angažma.

Katera dela bi bilo potrebno še prevesti? Katero delo bi ti rada prevedla?

Obe zbirki – tako Lambda kot Vizibilija – opravljata odlično delo in se mi ne zdi, da bi k temu kaj dodajala. Sama bi si sicer želela še kaj več na področju transseksualnosti. Morda tudi še več iz nebelkega, neevropskega, nezahodnega sveta. Osebno bi me zanimal kakšen roman Monique Wittig, a tukaj nastopi dilema, ali prevesti delo, ki je neprevedljivo. Skoraj se mi zdi škoda razmesariti tekst, ki bi v slovenščini izgubil živost in fleksibilnost – zato se sprašujem, koliko bi bilo to smiselno. ➡

ANDREJ ZAVRL

Šepet spanca

Jacques Izoard, *Spati sedem let*, izbral in prevedel Brane Mozetič, Center za slovensko književnost – Aleph, 2012.

Iz zapisov Braneta Mozetiča in Williama Cliffa na zavihku ter spremne besede Renéja de Ceccattyja je sklepati, da je bilo življenje Jacquesa Izoarda (1936–2008) polno zanimivih pripetljajev, ki vsekakor niso bili vsi osrečujoči, a kot pesnik vseeno ni eden od ljubiteljev žalosti, melanholije in brezupa, piše de Ceccatty, pa tudi seks ni bil – kot je pri mnogih drugih – posvečeno dejanje, polno simbolike in nedoumljivih pomenov.

Izoardove pesmi so precej intimistične impresije o naravi, telesu (deškem in pešajočem pa sploh vsakovrstnem), dečkih (posebej je prisoten pesnikov ljubljenc Selčuk) in ljubezni, v katere ne vdira kaj posebej dosti neposredno družbenega ali političnega. Nekaj pojmov je še posebej močno prisotnih, npr. barve, še posebej modra in njeni odtenki (»modri pogledi dečkov«), šepet, besede, diha, tišina, v ciklu »Uspavani v Sloveniji« – postavljenem v to »negotovo deželno temè« – pa vseprisotni in vseprežemajoči spanec.

Brane Mozetič je za *Spati sedem let* prevedel svoj, »skrajno oseben« izbor iz Izoardovega obsežnega opusa, knjiga pa ima tudi spremno besedo, kar je treba vsekakor pozdraviti, saj so te nujne še posebej, kadar razpiramo in širimo svoj kanon, in še toliko bolj, kadar gre za književnost v medkulturnem položaju.

Ocena

ALEŠ ZOBEC

Strast v tretjem življenjskem obdobju

Mohamed Leftah, *Zadnji spopad kapetana Nimata*, prevedel Brane Mozetič, ŠKUC – Lambda, 2012.

Zadnji objavljeni roman maroškega pisatelja Mohameda Leftaha (1947–2008) je hkrati njegov prvi roman, preveden v slovenščino.

Krajše besedilo, ki ga lahko gladko preberemo na dušek, se osrediči na pripoved o gospodu »tretjega življenjskega obdobja«, kapitanu Nimatu. Bogato oženjeni vojni veteran preživlja vroče dneve v družbi prijateljev, oči pa si (na skrivaj) pase na mladincih klubske moške plavalne ekipe, divjih »osvajalcih«, »mečaricah«. Če ne bi bralstvo že vnaprej vedelo, da gre za homoerotični roman, bi že od samega začetka ne bilo dvoma: roman je nabit z senzualno-liričnimi opisi fantov ... ki jih z naslado opazuje in ocenjuje moški. Kolikor je torej homoerotičnost zaznati že v pripovedovalčevi perspektivi, se roman začne skoraj *in medias res* – s sanjsko epifanijo, zaradi katere se Nimat sprašuje, »kako je lahko ostal slep za lepoto, ki se je zdaj že skoraj eno leto vsak dan ponujala njegovim očem«. Tej lepoti je ime Islam – mlad, postaven nubijski služabnik v hiši Nimata in njegove žene. Beseda porodi besedo in masaže, ki jih Islam nudi gospodarju, se dopolnijo s slastjo. Strast narašča, zgodba pa se začne strmo zapletati.

Besedilo odlikuje lep, liričen jezik. In neposredna, ostra kritika sodobne arabske družbe. Pripovedovalec tako razpreda o razmerju med posameznikom in družbo, ki jo določa verska dogmatika in tesnost moških skupnosti (kjer žensk strogo ni). A zdi se, da je pripovedovalčeva kritika mestoma shematična in pretenciозна in ne docela stkana v osrednjo pripoved. Na teh mestih morda velja ohraniti nekaj distance.

Ocena

ALEŠ ZOBEC IN ANDREJ ZAVRL

I trowe he were a geldyng or a mare

Geoffrey Chaucer, *Canterburyjske povesti*, prevedel Marjan Strojan, Cankarjeva založba, 2012.

Po več kot 30-ih letih od prvega prevoda delčka Chaucerjevih (1347–1400) *Canterburyjskih povesti* je pri Cankarjevi založbi izšla estetsko dovršena izdaja velike angleške (srednjeveške) mojstrovine.

Gre za vezano besedo v formi stolecne tradicije: okvirna pripoved z več vloženi. Ko »Narava drobna srca vname,« poroma 30 ljudi v Canterbury in si na poti pripoveduje zgodbe. V dokončanem delu bi se po Velikem prologu zvrstilo kar 120 zgodb, a danes *Canterburyjske povesti* sestavlja (le) 24.

Z vidika feministične in lgbt-literarne zgodovine sta pomembna zlasti dva lika: Gospodinja iz Batha ter Odpustkar (ki ga spremlja še Klincar).

»Pet mož je spravila v zakonski stan« ta Gospodinja, ki je tudi vedno prva »šla k ofru na oltar, a če že kdaj se kakšna [druga] je zmotila, je reva hitro kratko potegnila.« V prologu k njeni povesti beremo še o tem, kako je ugnala nekaj svojih bivših mož. Primer srednjeveške emancipiranke?

Tukaj je še Odpustkar, ki »je bil hud gizdalin«, »po zadnji modi konja je ravnal«. Njegov glas, »tenak in meketav, bi tudi kozam se lepo podal.« Odpustkar je zbudil veliko zanimanja, saj ga je mogoče interpretirati (tudi) kot pasivnega *sodomita*. Izjemno besedilo v odličnem prevodu, ki ga kazi le (ponovno) izpuščen verz (v naslovu recenzije). Ta govori, da je bil Odpustkar nekakšen skopljenec. V prevodu pa so se na koncu Odpustkarjeve povesti izgubile tudi besedne igrice s seksualno konotacijo (in prevajalčeva opomba, ki je v starem prevodu opozorila na besedne igre v izvorniku).

Ocena

ALEŠ ZOBEC

Te sapfistke ...

Virginia Woolf, *Trenutki videnja*, prevedla Breda Biščak, Arsem, 2012.

... ljubijo ženske; prijateljstvo ni nikoli brez odenka ljubezničenja [amorosity]. To je verjetno – vsaj z vidika lezbične zgodovine – ena najbolj znanih dnevniških navedb Virginie Woolf.

Pred nami je torej izbor dnevniških zapisov od leta 1915 pa do 1941, ko si slovita pisateljica, esejistka in kritičarka vzame življenje. Ogromni korpus dnevniških zapisov, ki bi, če bi Leonard Woolf upošteval njeno zadnjo željo, bili uničeni, nam danes služi kot intimen vpogled v več vidikov avtoričinega življenja. Prevajalka Breda Biščak pravi, da je njen izbor – kot vsak izbor – subjektiven, je pa skušala predstaviti čim več področij: literarno, duševno, družbeno, zgodovinsko ... ter osebno, kjer je mdr. izpostavljen »intimni odnos z Vito Sackville-West«. Pohvalno!

»Očitno je, da je ona sapfistka, in je, tako meni Ethel Sands, morebiti vrgla oko name, kljub mojim letom,« je zapisala Woolf 19. februarja 1923. »Podobna je jelenu ali tekmovalnemu konju, če odmislim njen našobljeni obraz in ne pretirano bistro pamet. Kar pa se tiče telesa, je njeno vzor popolnosti,« je zapisano 5. julija 1924. »Trebalo pa je omeniti tudi njeno poltenost; zrelo grozdje, in uborne misli. Ja. Po pameti in pronicljivosti ne seže tako daleč kot jaz,« pa se glasi zapis 21. decembra 1925.

Morda omenim le eno pomanjkljivost: izdaja ne vključuje imenskega kazala, kar močno oteži selektivno branje. In gotovo bi poznavalke in poznavalci Virginie Woolf omenjenemu izboru dodali še kakšen odstavek. A ob branju izbora vam odlična degustacija pisateljčinega življenja ne uide!

Ocena

ANAMARIJA ŠPORČIČ

Moto Boy: Poslednji romantik

Oskar Humlebo, širši javnosti bolj znan kot Moto Boy, je prvič zbudil mojo pozornost pred nekaj leti, ko je nastopil na stockholmski paradi ponosa. Težko bi bilo zgrešiti tega mladeniča, ki je sam samcat s kitaro stal na odru pred večtisočglavo množico, z vpadljivo rdečo šminko na ustnicah, zgornji del telesa mu je delno pokrivala zgolj usnjena jakna, iz grla pa so se vili tako visoki toni, da nas je zaskrbelo za varnost steklenih izložb v bližini. Trenutno svoj melanholični pop razpečuje po Evropi v vlogi predizvajalca na koncertih britansko-nemške zasedbe IAMX. Poklepeta-la sva pred njegovim nastopom na Dunaju.

Kako poteka turneja, kakšni so dosedanji odzivi?

Turneja se je šele dobro začela, do sedaj smo odigrali štiri koncerte, vendar lahko rečem, da gre zaenkrat odlično. Kot je pri turnejah običajno, so začetni koncerti vedno malo bolj nerodni, potem pa je vsak še boljši od prejšnjega. Včeraj v Berlinu je bilo fenomenalno. Vsi vemo, kakšen odnos ima publika običajno do predizvajalcev (smeh), vendar imajo IAMX očitno izjemno prijazne in dobrosrčne oboževalce, ki so tudi mene zelo lepo sprejeli.

Nam lahko zaupaš, kako si sploh pristal na odru? Če sem prav obveščena, si pred tem počel cel kup drugih reči, med drugim si delal tudi kot model.

Tudi ko sem bil mlajši, je glasba vedno igrala pomembno vlogo v mojem življenju, čeprav sem takrat verjetno vse skupaj dojemal na bolj naivno najstniški način. Potem se moraš seveda soočiti z

realnim svetom in ugotoviš, da stvari ne bodo šle tako zlahka ... Glasbena industrija mi je šla vedno na živce. Zato sem se najprej poskušal uveljaviti na drugih področjih, med drugim sem nekaj časa tudi študiral pravo. Na koncu

sem le ugotovil, da ima čisto vsaka služba zelo podobne negativne plati, in da se moraš v življenju tako ali tako ves čas spopadati z istim sranjem, ne glede na to, kaj počneš. Zato sem se pri šestindvajsetih vrnil h glasbi. Tako se

moram sicer še vedno ukvarjati z vsemi običajnimi težavami, vendar ob tem vsaj počnem tisto, kar me res veseli.

Je pa to, da sem danes tukaj, posledica kar nekaj srečnih naključij. Pred leti naj bi odigral svoj zadnji

koncert pred začetkom študija. In ker po tem nisem več nameraval stopiti na oder, sem se odločil, da si bom res privoščil in stvari naredil po svoje. Nase sem navlekel neko čudaško opravo, si namazal ustnice, šel na oder s svojo črno metalsko električno kitaro ter pel *Pie Jesu* in podobne visokoglasne zadeve. Povsem vseeno mi je bilo, kaj si kdo misli, ker je bil to moj poslednji koncert. In začuda je bilo to vsem strašansko všeč. Poleg tega so bili tam predstavniki neke založbe, ki so mi takoj ponudili sodelovanje.

Mislím, da je kar precej odvisno od tega, da se ne obremenjuješ z ambicijami, s tem, da ti bo uspelo. Ko enkrat preklopiš na »jebat ga, jaz hočem samo delati in igrati glasbo«, potem ta glasba dejansko postane boljša, bolj iskrena, in tudi ljudje jo imajo rajši. Nekaj najbolj dolgočasnega na svetu so glasbeniki, ki se pretirano trudijo uspeti.

Kako bi svojo glasbo opisal tistim, ki je še ne poznajo?

Ponavadi vedno preprosto rečem, da delam romantično glasbo.

Pri tej definiciji je verjetno zelo bistveno, kako posazmenik pojmuje romantiko.

Meni se je vedno zdelo, da je romantika zelo tesno povezana s strastjo, pa tudi s trpljenjem. Romantika je melanholična. Moraš biti žalosten, da si lahko vesel, in obratno. Kot nekakšno nihalo. V vsem, kar delam, je hkrati veliko žalosti, pa tudi ogromno veselja.

Se ti ne zdi, da je takšna romantična glasba danes precejšen anahronizem?

Saj je vedno bila. Pri večini romantikov v zgodovini zasledimo, da so bili nekakšni čudaki, skorajda izobčenci, ki so vztrajali pri tem, kar je družba videla kot kliše. Romantika nima mesta v tem sve-

tu ambicij, zato bo tudi moja glasba vedno delovala zastarelo. Vendar je vredna te žrtve.

Kakšen je občutek, ko si na odru povsem sam?

Včasih je precej dolgočasno (smeh). Včasih pa zanimivo. Morda tudi zato, ker se zdi tako napak. Nikoli ne bom pozabil, ko sem nekoč v Stockholmu nastopil kot predizvajalec na koncertu Whitney Houston. V dvorani je bilo na tisoče ljudi, jaz pa sem se sam na tistem ogromnem odru spraševal, kaj hudiča počnem tam. In publika se je najverjetneje spraševala isto (smeh). In to je bil krasen občutek. Vse se je zdelo tako zelo narobe, da je bilo lahko samo zelo prav (smeh). V takšnih trenutkih sem zelo vesel, da lahko stvari počnem po svoje, ker to vsemu skupaj doda neko zelo prijetno čudaško noto.

Pred kratkim si se, kot mnogi bolj ali manj alternativni glasbeni izvajalci, preselil v Berlin. Te nova lokacija že navdihuje?

Pravzaprav bi rekel, da je prej obratno. Na moje presenečenje sem ugotovil, da v Berlinu ne morem ustvarjati. Morda zato, ker se tam preveč dogaja. Šele ko se vrnem na sever, na Švedsko, se mi misli v glavi uredijo do te mere, da lahko spet začnem pisati. Idealno bi bilo torej, če bi lahko v Berlin hodil po navdih, potem pa bi se vrnil v gozdove in tam v miru in tišini premler vse, kar se mi je zgodilo. Tam gori imaš res čas in prostor, da si to lahko privoščiš.

Lani si napisal tudi glasbo za igro z naslovom *Lubiewo–Kärleksön*.

Da, igra je bila pol leta na programu Mestnega gledališča v Göteborgu. Zanj sem napisal glasbo in tudi nastopil na odru, zaradi česar se je izdaja mojega tretjega albuma precej zamaknila. Gre za

zgodbo iz romana Michala Witkowskega, ki govori o dveh transvestitih v času sovjetske nadvlade na Poljskem. Tako igra kot roman sta precej »pokvarjena«, veliko je fafanja na večjih in takih reči, hkrati pa gre za zelo lepo zgodbo, in to sem hotel s svojo glasbo poudariti. Gledališki svet je povsem nor, in tako drugačen od glasbenega sveta. Ta izkušnja je bila zelo zanimiva in mi je nudila precej inspiracije. Z veseljem bi se še kdaj lotil česa podobnega.

Letos boš izdal tudi že svoj tretji album.

Res je, album je skoraj dokončan in predvidoma izide septembra. Rad bi sicer dodal še eno pesem. Tokrat sem v čudovitem položaju, ko ti je pravzaprav že uspelo, kar si si zadal, nato pa si lahko še malo izmišljuješ in izboljšuješ. Ena izmed prednosti tega, da sem si za ta album vzel veliko časa, je tudi število pesmi, med katerimi sem lahko izbiral. Tokrat sem bil prvič v takšnem položaju, in če bi imel več časa in predvsem sredstev, bi morda posnel še en album že kar zdaj. Vsekakor to pomeni, da na naslednji album verjetno ne bo treba čakati tako dolgo, kot na tega.

Kaj je novega na tokratni plošči, kako se razlikuje od prejšnjih dveh?

Prva in druga plošča sta obe rezultat istega procesa. Obe sta bili posneti na enak način, snemal sem sam, doma in v hotelskih sobah. Tokrat je bilo delo precej drugačno predvsem v tehničnem in produkcijskem smislu, saj sem imel sodelavce in snemal v studiu. Kar je bilo sicer čudovito, vendar tudi zelo zahtevno, saj moraš biti zelo samozavesten in ves čas stati za svojimi odločitvami, sicer izdelek ne bo res tvoj. Vendar se je na koncu vseeno splačalo. Vem, da vsi vedno rečejo, da je njihova zadnja plošča najboljša, ampak ...

To dejansko bo moja najboljša plošča (smeh). Želel sem res izboljšati besedila, malce več eksperimentirati ter vključiti druge instrumente, predvsem klavir je bistveno bolj prisoten.

V preteklosti si nekajkrat sodeloval z različnimi izvajalci (npr. Titiyo, Charlotte Perelli), je tudi na tem albumu kakšen duet?

Ne še, obstaja pa možnost, da se bo pojavil. Včasih se takšno sodelovanje izkaže za odlično, spet drugič pa za katastrofalno. Kar nekaj ljudi je, s katerimi bi si želel sodelovati – če mi uspe, boste to vsekakor lahko slišali. Pri eni od pesmi je sicer sodeloval islandski skladatelj Ólafur Arnalds, ki je poskrbel za res lep aranžma.

Videli smo te nastopati kot gosta na Melodifestivalen, švedskem predizboru za Evrovizijsko popevko, kjer si svojevrstno priredil evrovizijsko skladbo Hero. Si kdaj razmišljal, da bi sam nastopil?

Ne. Večkrat so me sicer že prosili in mi tudi pošiljali neke zanič pesmi, ki naj bi jih pel. Veš, kaj bi se zgodilo, če bi šel na Evrosong? Naredil bi nekaj res čudovitega, napisal neko res posebno in krasno pesem, draguljček ... In potem bi me v prvem krogu predtekmovanja izločil neki najstniški pizdun s kretensko pesmijo o bananah, rith ali čemerkoli že (smeh).

Za konec pa še klasični: Kam pa zdaj?

V Ljubljano, seveda (smeh). Veliko ljudi mi je že omenilo, da je Ljubljana krasno mesto, zato bi vas res rad kdaj obiskal. Sicer pa nadaljujemo turnejo z IAMX po Evropi. Turneje imam res rad, kar se mene tiče, bi lahko trajale leta in leta. Rad bi res vsak večer spravljal is sebe vse tisto, kar je tlelo v meni ta pretekla leta. Mislím, da bo ta ogenj gorel še kar nekaj časa. ➔

LUKA PIERI LJUBIMCI NAD OBLAKI

Grotesken let med oblaki z začinjenim koktajlom ekscentrične komedije in družbenopolitične satire v kempovskem labirintu strasti, skozi katerega nas vodijo stevardi na robu žižastega zloma. Kljub dobrim namenom pa film niha kot razpoloženje na letalu samem med veselo opitim in uspavanim.

Produkcija: Španija, 2013
Scenarij in režija: Pedro Almodóvar
Igrajo: Antonio de la Torre, Cecilia Roth, Carlos Areces, Hugo Silva

Almodóvar se po več kot desetih letih melosa ter mračnih in otožnih atmosfer (*Vse o moji materi*, *Slaba vzgoja*, *Koža, v kateri živim*) vrača k tipično norčavi komediji z živahno zbadljivim filmom, ki že ob uvodni špici priključuje pastelna 80. leta in nas takoj spomni na izvrstne *Ženske na robu živčnega zloma* (1988) zaradi odštekanih likov in bizarnih zapletov, ki se razvijajo v nepričakovane odnose.

Tokrat nismo v madridskem stanovanju, temveč v letalu družbe Península (polotok), ki potuje iz španske prestolnice proti Mehiki. V uvodnem prizoru se kot posebna gosta pojavita igralca, ki sta davno poletela med zvezde prav zaradi Almodóvarja, Antonio Banderas in Penélope Cruz. Simpatična letališka delavca (z izrazitim andaluzijskim/južnim naglasom) pred vzletom nehote povzročita tehnično okvaro podvozja in tako pripravita teren za lahkotno komičnost, ko bo sledilo 90 minut panike, pričkanja, zapeljevanja, izpovedi ter seveda seksa, alkohola in popa.

Pilot, biseksualni Alex (Antonio de la Torre, nasilni veseli klovn iz

filma *Žalostna balada za trobento*), in kopilot Benito (Hugo Silva iz komedije *Reinas*), tiste vrste samoopredeljeni strejt, ob katerem se vsakemu vklopi gejdar (pogosto se jih označuje tudi z neologističnim evfemizmom biradovedni), začneta krožiti nad Španijo v iskanju letališča s prosto stezo za zasilni pristanek, medtem ko glavna posadka poskrbi, da se na letalu ne bi širila panika, in podtakne potnikom drugega razreda (in njihovim stewardesam) pomirjevala, da takoj zaspijo.

Britanska komičarka Tracey Ullman se je nekoč pritožila čez tečne starejše stewardese in poudarila, da pa obožuje stewardgeje («Priznajmo, nekateri so geji.»), ki ji skrivoma strežejo kaviar in opravljajo »prasicco, ki sedi na 3B«. Nedvomno bi torej uživala ob Almodóvarjevi odpuljeni trojici, ki jo sestavljajo jezikavi medo Jose-ra (Javier Camara, transvestit Paca v *Slabi vzgoji*), ki ne zna lagati in je pilotov ljubimec; bunkasti Fajas (Carlos Areces, žalostni klovn morilec iz *Žalostne balade za trobento*), ki se pred paniko zateče k prenosnemu molitvenemu oltarčku; ter flegmatični Ullloa (Raúl Arevalo), ki se pred paniko zateče k tekli.

Budni potniki prvega razreda kmalu opazijo, da je nekaj narobe, zlasti jasnovidna devica Bruna (Lola Dueñas, *Morje v meni*), ki je sposobna duhati smrt. Resnico pa nazadnje izvedo tudi pronicljiva elitna domina Norma (Cecilia Roth, *Vse o moji materi*), poslovnež Mas na begu pred policijo; ženski igralec iz limonad Galan; mehiški najeti morilec Infante, ter mlad par na poročnem potovanju.

Ob stopnjevanju napetosti v potniški in pilotski kabini – medtem

pa tudi v mestu, kjer življenje seveda nemoteno poteka naprej, ne glede na dogajanja v letalu, ki slepo kroži, ne da bi vedelo, kako in kam – si iznajdljivi stevardi pomagajo s pijačo, razvedrijo potnike s pisano koreografijo in jih pomirjajo s koktajli, ki jih mešajo s poljubnimi odmerki meskalina. Počasi padejo najrazličnejši zadržki, odpnejo se zadrge in razvežejo se jeziki (ob izobilju odrezavih pingpongov in lalanja smo sicer nekoliko prikrajšani za sočnost dialogov, ker je bil slovenski prevod verjetno narejen brez slike in po angleški predlogi).

Ampak kdor v filmu vidi samo niz opolzkih domislic in neokusnih šal, kot po navadi zgreši bistvo. Kič, vulgarnost in čudaškost so od nekdanje glavne sestavine Almodóvarjevih komedij, toda režiser med vrstice vedno skriva tudi subtilnejša namige in sporočila. *Ljubimci nad oblaki* je predvsem satirično obarvan film o trenutnih

političnogospodarskih razmerah (v Španiji; menda) in simbolične iztočnice so pravzaprav zelo dobre.

Na tem dezorientiranem letalu (spomnimo se gazspacha z uspalnimi tabletami v *Ženskab na robu*) je ves drugi razred omarjen, tako kot v resničnem življenju delavska raja in t. i. srednji sloj (ki prespi vse, kar se kuha na vrhu države: kdor naj bi se odločal, zavlačuje, ljudstvo pa je medtem pod narkozo); za zaveso hinavščine v prvem razredu pa je lahko še toliko negotovosti in histerije, ampak ni težave, ki je šilce ali dve ne bi mogla ublažiti. Poslovnež Mas ne ve, kaj naj z vestjo, potem ko je marsikomu uničil življenje; Norma ne ve, kaj naj s podatki o uglednih in slavnih ljubiteljih podrejanja in verig; v drugem razredu ni težko najti primerne nezavedne žrtve za izgubo nedolžnosti. Tudi najeti morilec ni naključno tam.

Film je lahko tudi portret sodobnih medosebnih odnosov ter povezave med samopodobo posameznika in samopodobo družbe. Za vse je nazadnje edini pravi izhod iz tesnobe obračun z lastno preteklostjo. Pilot bo večno iskal zasilno rešitev, dokler bo lagal ženi in otroku; kopilot bo vedno samo kopilot, če bo vedno počel, kar drugi pričakujejo od njega. V okvari telefona, zaradi katere mora Galan opraviti »spravni« klic tako, da vsi sopotniki slišijo pogovor prek zvočnika, lahko najdemo tudi kritično prisposodobno sodobne voajerske družbe. Ampak tudi če ne. Namen filma je očitno predvsem razvedriti in zabavati, ne da bi se zato tudi zdelo, da je zgodba kot taka povsem nesmiselna. In to mu uspe.

Kar pa Almodóvarju tokrat ne uspe, je pritegniti in vzdražiti občinstvo ter ga očarati, saj pripoveduje preveč nezavzeto. Kot bi film režiral novinec, ki sicer pozna vse Almodóvarjeve filme na pamet, se po njem zgleduje in bi ga rad oponašal. Zagrizeni ljubitelji španskega mojstra bi utegnili pogrešati njegove značilne detajle in večslojne kadre, polne simbolike ali vsaj kompozicijske igrivosti. Res je sicer, da je tu prostorsko omejen na letalsko kabino, ampak za Almodóvarja to ne bi smela biti ovira.

Po drugi strani bi marsikoga utegnili motiti karikirano stekani stevardi, češ da so takšni klišeji korak nazaj v splošnem dojemanju gejev in kaj vem kaj. Neumnost. Pretiravanje je Almodóvarjeva glavna sestavina za ustvarjalni

uspeh. Na žalost pa ni (in ne sme biti) edina. Predvsem namreč razočarajo prisiljeno vulgarni dovtipi, ki so razen nekaterih posrečenih primerov enostavno prežvečeni in dolgočasni, kot bi bilo šokiranje samo sebi namen.

Almodóvarjeva klasična grotesknost in provokativni pogledi na špansko kulturo, družbo in politiko so bili nekoč drzni, tudi cinični, vsekakor pa žgečkljivi in nepokorni. Toda družba se je v teh letih preveč spremenila in ga dohitela, in tu je paradoks, ker se zdi humor v njegovem zadnjem filmu celo zastarel, ker ni dobro vpeljan v pripovedni tok in preprosto ne deluje tako učinkovito kot v njegovih starih komedijah. Redko se od srca smejiš, večinoma ti izzove nasmešek ali nelagodno hihitanje.

Morda bi vse skupaj drugače delovalo, če bi bil film bolj energičen, ampak kmalu po vzletu zgodbi začne pešati ritem (preklop na dogajanje na zemlji pri tem žal ne pomaga), čeprav je vsa igralska zasedba v odlični formi.

Kot rečeno, ne manjka ekscesov, katerih namen pa nikakor ni šokirati, žal pa je navrženih vse preveč takih, ki delujejo nepovezano in zgolj zato tudi neumestno, zato ne zabavajo. Kljub temu velja izpostaviti nauk, ki ga sugerira konec (na protipožarni peni, ki je lahko prisposodba za oblake na trdih tleh), potem ko so vsi vpleteni bolje spoznali druge in sami sebe ter (si) nehali lagati. Kurc gleda zadržke, floskule in fasade.

Ocena

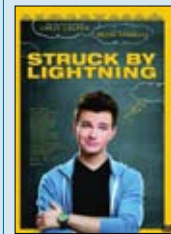
Bye Bye Blondie

Produkcija: Francija, 2011
Scenarij in režija: Virginie Despentes
Igrajo: Emmanuelle Béart, Béatrice Dalle, Soko

Frances in Gloria sta se spoznali kot najstnici v psihiatričnem zavodu. Tu so ju združili uporniški duh, pank in ljubezen. Obe sta bili samosvoji in karakterno močni, toda dovolj različni (ali podobni), da ju je življenje ločilo. Frances je zdaj slavna TV-voditeljica, živi v razkošnem stanovanju in lažnem zakonu, Gloria pa je umetnica brez ficka in se zagrizeno oklepa svoje divje narave. Ponovno srečanje ju bo spet zblížalo. Pisateljica in režiserka Virginie Despentes (znana po posiljenem *Posili me* iz leta 2000) je priredila svoj roman (o heteroparu), toda njen scenarij je pripovedno medel, preskoki iz sedanjosti v preteklost in obratno so večinoma tako nakučni, da zmotijo tok tako ene kot druge pripovedi. Kljub nekaterim dobrim dramatičnim trenutkom (Glorijin izpad med zabavo pariške smetane) nas film zaradi skoraj čistunskega vzdušja pusti ravnodušne (kar zelo škodi vtisu prizora, kjer uporniška plat prefinjene Glorie končno spet oživi), saj kritizira konvencionalnost, obenem pa je slogovno vse preveč eleganten in »buržujski«. Glavni igralki sta sicer kot veteranki čisto prepričljivi in seksi, prav tako pa tudi njuni mladi različici.

Ocena

LUKA PIERI

Struck by Lightning

Produkcija: ZDA, 2012
Scenarij: Chris Colfer
Režija: Brian Dannelly
Igrajo: Chris Colfer, Rebel Wilson, Dermot Mulroney

Srednješolec Carson noče obtičati v svojem omejenem in bedastem okolju, zato sklene ustanoviti literarno revijo, s katero bi si pridobil potrebne točke za vpis na ugleden kolidž daleč od doma. Pri tem lahko računa samo na podporo debele sošolke in na neugledne skrivnosti sošolcev, ki jih izkoristi za pomoč. Slaba karma mu nenehno ovira načrt in vse se še bolj zaplete, ko se v mestece vrne oče, ki je Carsona in njegovo zafustrirano mamo zapustil pred leti. Colfer (slavni Kurt iz *Gleeja*) se je zelo potrudil, da bi uresničil svoj scenarijski projekt (med drugim je tudi soproducent) in je v glavni vlogi ciničnega Carsona po svoje dovolj prepričljiv, vendar premalo karizmatičen, da bi naredil dovolj močan vtis. Dobro se odreže v resnejših prizorih z mamo in babico in filmu končno poskoči utrip ob njegovem besnem izbruhu pred poneumljenimi sošolci. Toda prav ti so šibka točka filma, saj bi lahko bili manj papirnati in bolj naravno odigrani. Kot po navadi je izjema simpatična Rebel Wilson (*Dekliščina, Prava nota*), ki s svojo naravno komičnostjo vedno vse zasenči.

Ocena

LUKA PIERI

V GLEDALIŠČE HODITA (IN DRAMO ZGANJATA) ANDREJ ZAVRL IN MATEJ REPIČ

Eugène Ionesco, *Jacques ali Podrejenost*, režiser Miloš Lolič, MGL, 2012.

Družina sinu dogovori poroko, ki se pa se ne obrne tako, kot so si zamislili. Najsi bo to »družinska drama oziroma parodija družinske drame«, je predstava v MGL predstava ene same ideje in nič kaj posebej zabavna.

Ocena ******** / AZ

Aleksander Nikolajevič Ostrovski, *Nevihita*, režiser Jernej Lorenci, MGL, 2011.

V mestecu ob Volgi se mlada ženska nesrečno poroči in poleg mežzastega moža dobi še oblastno in preračunljivo taščo. Ko se zaljubi v Moskovčana, sledi nevihta. *Nevihita* je predstava mnogih nagrad, tudi (pre) mnogih idej, ki pa morda niso vse-skozi najbolj dosledno izpeljane, čeprav je Lorenci zmeraj zanimiv.

Ocena ******** / AZ

Anja Hilling, *Črna žival žalost*, režiser Ivica Buljan, MGL, 2013.

Predstava se začne s plitkimi pogovori urbanih ljudi (seveda je med njimi tudi gejevski par), za katere piknik v naravi pomeni že nekakšen vstop v divjino, v strašno tujost, ki jih navdušuje in straši obenem. Potem pride požar in polno vpitja z odra in teka po dvorani in na koncu še odtujeno, potujeno stanje posledic in novih razmerij. Če mene vprašate, dolgočasno in slabo odigrano.

Ocena ******** / AZ

Svetlana Makarovič & Mar Django Quartet, *Sneguročka*, 2013.

Zlo se pozabi in zato se ponavlja, nad vsem tem pa sije zvezda nad goro, umetnost, ki je vedno nad tem. Balada o Sneguročki, deklici, ki je bila pač takšna, da ni znala ljubiti, je pretresljiva pripoved o hrepeneanju, presunljivi lepoti, razočaranju in pozabi. Svetlana Makarovič nas vedno znova opomni, kako zasluženo ji pravimo prva dama slovenske poezije.

Ocena ********* / MR

Hamlet dejanj

William Shakespeare, *Hamlet*, režiser Eduard Miler, SNG Drama Ljubljana, 2013.

Hamlet, velika enigma, ki jo je svetu zapustil Shakespeare, nedvomno postavlja več vprašanj kot odgovorov. Iskanja toka njegovih misli in dejanj so se lotili številni, med njimi Lacan, Freud, Goethe, Coleridge ... razlage še danes zvenijo v številnih uprizoritvah, njihove interpretacije je prepoznati tudi v tej.

Eduard Miler s pomočjo dramaturgije Žanine Mirčevske postavi Hamleta na oder v izvorni, sodobni različici, glavnemu liku namreč prida še lik *, ki tekom uprizoritve sicer ni razjasnjen, sestavljen pa je iz mnogih drugih likov, med drugimi iz Horacija, duha Hamletovega očeta, Fortinbrasa ... Skozi vpeljavo * Mirčevska širokopotezno poseže v izvirnik, Hamletu prida nekakšen alter ego, sorodni jaz, ki ga je mogoče razumeti tudi kot Hamletovo strogo korekturo samega sebe, nakuže na morebitno moč Hamletove zavesti, obenem vzporedno pa tudi na njegov antipod – Fortinbrasa. Goethejevo tezo, da vzrok Hamletovega oklevanja tiči v njegovem intelektu, lik *, drugi Hamlet, izpostavi do skrajnosti, saj ga gre razumeti ravno kot nekoga, ki zavrača misel in kliče k dejanjem skozi besede maščevanja umorjenega očeta, skozi Fortinbrasovo željo po zmagi. Milerjeva uprizoritev nakazuje rešitev za vse Hamlete tega sveta. Novodobni Hamleti si bodo morali najprej odgovoriti na zastavljena vprašanja in se ne bati resnici pogledati v obraz. Novi Hamlet kliče k

dejanjem, maščevanju in ukrepanju, njegova odzivnost ne bo v primežu intelekta, pač pa bosta njegova misel in dejanje sinhrona in povezana. *The king is dead, long live the king!*

Ocena ******** / MR

Z ljubeznijo iz patriarhata

William Shakespeare, *Ukročena trmoglavka*, režiserka Anja Suša, Mestno gledališče ljubljansko, 2013.

Tematika Shakespearove zgodnje komedije – torej ukrotitev ženske, njena udomačitev, da iz ženske postane žena – ni postala sporna šele z nastopom feminizma, takšna je bila (vsaj za nekatere) že ob nastanku. Seveda pa so bile v splošnem »svogjglave« ženske, pa čeprav so bile v resnici le malo zgovornejše, kot je to od njih pričakovala patriarhalna družba, označene za neubogljive in neukročene. Ena pregreha je vodila k drugi in povezava s promiskuiteto je bila tukaj. V zgodnjenovoveški Angliji sta bila za takšno vedenje lahko kaznovana oba, žena in mož. Shakespearov Petruccio (Primož Pirnat) pa ni kaznovan, ampak je sam instrument discipliniranja, in zelo povedno je, da je Petruccio v mnogih uprizoritvah v 18. in 19. stoletju kot simbol svoje moči in nadzora nad ženo in služabniki nosil bič. On torej (v tej postavitvi še posebej nasilno) ukroti Katarino (Matej Puc), ki je pred njim zaradi njenega vedenja noče oženiti. Mnenja o vlogi in obliki nasilja, celo o tem, kdo je v *Ukročeni trmoglavki* zares ukročen, se sicer razlikujejo, a kakršnakoli naivna uprizoritev je

danes povsem nemogoča. Režiserka, ki pravi, da nasprotuje uprizoritvam, omejenim na zabavo občinstva, se je odločila kontroverzno besedilo postaviti tako, pravi, da reflektira tudi širši družbeni in politični kontekst. Katarina zanj ne predstavlja zgolj ženske, ampak lahko zastopa tudi druge marginalizirane družbene skupine. Vsaj kar zadeva patriarhat, pa je utemeljitev, da vse vloge igrajo moški, jasna: »Če moški svet želi patriarhat, naj si ga sam postavi.« Pomemben dodatek so tudi tri različice Katarininega monologa, ki so jih napisale sodobne dramatičarke s prostora bivše Jugoslavije (Ivana Sajko, Maja Pelević in Simona Semenič).

Ocena ******** / AZ

Ples v maskah

Ljubezen (Nedolžnost v sedemdesetih minutah), režiser Andrés Urbán, Slovensko mladinsko gledališče, 2013.

V Ljubezni (Nedolžnost v sedemdesetih minutah) služi Shakespearova tragedija Romeo in Julija kot osnova za nadaljnji gledališko-filozofski projekt. Uprizoritev se poigrava z diametralnima čustvoma, ki sta si v svoji diametralnosti in brezkompromisnosti tudi podobna. Kje se rodi sovraštvo in kje ljubezen? Mar ljubezen lahko rodi sovraštvo? Se v sovraštvu lahko skriva ljubezen? Urbán razišče poti vzpostavitve novodobnega političnega subjekta, ki ga ustoličita ravno ti nasprotujoči si čustvi in ki vedno prevzame podoben enega proti drugemu. Prizori-

Rokopisi ne gorijo

Mihail Bulgakov, *Mojster in Margareta*, režiser Janusz Kica, SNG Drama Maribor, 2013.

Ruski pisatelj in dramatik Bulgakov (1891–1940) je imel za časa življenja sicer ostre spore s sovjetsko cenzuro, ki mu je onemogočala literarno delo, danes pa prav z romanom *Mojster in Margareta* velja za klasika književnosti 20. stoletja. Mojster (Branko Jordan), nepriznani literat, ki piše biblijsko zgodbo o Ponciju Pilatu in Jezusu, se zapleta s sovjetskim politično-birokratsko-književnim aparatom in obenem čisto po faustovski tudi s samim hudičem v podobi profesorja Wolanda (Aleš Valič). Mojster zapusti ljubljeno Margareto (Nataša Matjašec Rošker) in se pred preganjanji zateče v norišnico, kjer sreča pesnika Brezdomnega, ki je tam, ker je želel priti na sled hudiču/Wolandu in njegovim pomagačem.

Že ta površna obnova da vedeti, da je delo kompleksno, kaj šele, ko dodamo vso groteskno-fantastično in filozofsko-satirično mnogopla-

šče boja se v uprizoritvi razširi od posameznika na skupino, ob čemer se vzpostavi vprašanje, kako danes bojevati politični in družbeni boj, ko si politično opredeljen glede na družbeno skupino in ne na svojo osebnost. Kaj sploh je družbena skupina? Če se v Shakespearovi tragediji bojujejo Montegi in Capuleti, postanejo danes slednji prisposoda desničarjev proti levičarjem, neofašistov proti liberalcem, homoseksualcem, Romom. Kje drugje naj se torej odvija prizorišče političnega boja kot na plesu v maskah? In ko padejo maske, padejo ovire. Nasilje dveh družin tako postane širše, družbeno.

Uprizoritev, ki vzpostavi dialog z artaudovskim gledališčem krutosti, nam posreduje, kar imajo v sebi ljubezen, zločin, vojna in norost. Kot pravi Artaud: »Vsakdanja ljubezen, osebna častiželjnost in običajne težave, vse to dobi vrednost le kot reakcija na strahoviti lirizem, zaobsežen v mitih, v katere so privolile velike skupnost.«

Ocena / MR

stnost tega sovjetskega nerealizma! Kako torej takšno prozno delo postaviti na oder? Dramatizator in dramaturg Goran Ferčec in režiser sta opravila veliko delo. Večplastnost besedila (in uprizoritve), kjer isti igralci igrajo več vlog, kar prinaša še dodaten izziv, sta uprizorila zelo slikovito, saj različne (plasti) zgodbe dobesedno prihajajo v ospredje (odra) in se spet odmikajo nazaj (v globino odra), podobno dogajanje poteka tudi po vertikalni liniji: prizorišča se zelo dinamično sestavljajo in razgrajujejo z dvigovanjem in spuščanjem kulis, sten, zavses itn.

Ob redukcijah, ki so pri vsaki takšni dramatizaciji neizbežne, je morda včasih prišlo do malce razvodenitve, do delnega popovršinjenja pomenskih potencialov, nikakor pa ne do hermetičnosti ali nepotrebne preobloženosti, saj je predstava v Mariboru komunikativna, živa(hna) in duhovita.

Ocena / AZ

Triumf volje?

Pierre de Marivaux, *Triumf ljubezni*, režiser Sebastijan Horvat, Mestno gledališče ljubljansko, 2013.

Foto: triumf

Pravijo, da Marivauxova komedija *Triumf ljubezni* (1732) v času svojega nastanka ni bila posebej cenjena, danes pa sodi v sam kanon evropske književnosti, saj združuje vse značilnosti avtorjeve dramatike, katere čar je, piše Janko Kos, »v dvoumnem prepletanju videza in resnice, navi-

dezne igrivosti in globljih vpogledov v naravo človekovega socialnega in čustvenega obstoja«. In res, nekaj je komičnih prizorov, nekaj sentimentalnih, nekaj naivnosti in dosti hinavščine, čez in čez pa manipulacija – ljubezen kot manipulacija.

Špartanska princesa Léonide (Ana Dolinar Horvat) si zada nalogo, da bo osvojila in na prestol postavila lepega mladeniča Agisa (Jernej Gašperin), ki s svojim učiteljem Hermodratom (Gašper Tič) in njegovo devičniško sestro Léontine (Jette Ostan Vejrup) živi odmaknjen od sveta na skitem in idiličnem posestvu. Kakor je v klasični dramatiki – še posebej v komedijah – navada, je za žensko, ko stopi izven doma in v akcijo, najbolje, če se preobleče v moškega. Iz tega izhajajo tudi mnogi – domnevno komični – zapleti, saj v moškega preoblečena Leonide iz sebe naredi objekt poželjenja vsaj treh ljudi, od tega dveh moških in ene ženske.

Kar zadeva preobleke, je Horvatova predstava naredila še en očitien in poudarjen premik od francoskega rokokoja – vse dramske osebe nosijo nacistične uniforme, čeprav je težko reči, kaj predstava s tem pridobi. Bolj se zdi, da gre za domislek – in takih je več – ki je nekoliko na silo, brez očitnega navdiha, kot je bila kakšna druga Horvatova režija. Čeprav smo v MGL sicer žal že vajeni precej (pod)povprečnih igralskih prispevkov, smo spet in spet ugotavljali, da nekateri dosti dlje od drobencljanja in stopicanja po odru ne pridejo.

Ocena / AZ

MATEJ REPIČ

Kaj povedo Goli moški o moških?

Dunajski muzej Leopold je marca zaključil z uspešno, od lanskega oktobra trajajočo razstavo, poimenovano »Goli moški«. Tematika razstave se je osredotočala na področje, ki je bilo do nedavnega zanemarjeno – goli moški v umetniških delih. Kurator in muzejski direktor Tobias Natter je premišljeno izbral tristo eksponatov, med drugimi dela umetnikov, kot so Albrecht Dürer, Peter Paul Rubens, Paul Cézanne, Auguste Rodin, Gustav Klimt, Edvard Munch, Giovanni Giacommetti, Egon Schiele, Maria Lassnig, Andy Warhol, Alfred Hrdlicka, Günter Brus, Robert Mapplethorpe, Keith Haring in Heimo Zoberniguredil. Dela so bila prikazana kronološko in v treh tematskih sklopih: obdobje klasicizma in razsvetljenstva okrog leta 1800, klasična moderna okrog leta 1900 in umetnost po letu 1945. Istočasno so bila razstavljena tudi referenčna dela iz starega Egipta, grškega vaznega slikarstva in renesanse.

Razstava je porušila vse dotedanje muzejske rekorde. Takšnega števila obiskovalcev ni bila deležna niti razstava, posvečena vodilnemu predstavniku dunajske secesije Gustavu Klimtu, s katero se je muzej poklonil njegovi 150. letnici rojstva. Sprožala pa je tudi ostre kritike in izzvala val polemik o primernosti načina njenega oglaševanja. Vodstvo muzeja se je namreč odločilo, da bo omenjeno razstavo oglaševal plakat s fotografijo francoske umetniške dvojice Pierre & Gilles, poimenovano *Vive La France*, eno izmed umetniških del na razstavi. Fotografija prikazuje tri nogometaše različnih ras, vsak od njih pa ima na sebi le par nogavic v eni izmed barv francoske zastave.

Po objavi 250 plakatov se je javnost odzvala burno. Ljudje so jih razumeli kot eksplicitno pornografske, mnoge izmed njih so meščani lastnoročno popleskali in tako zakrili sporne genitalije, na vodstvo muzeja pa so letele pritožbe o namerni provokaciji in izzivanju. V muzeju so se nanje odzivali z obrazložitvijo, da je glede na temo razstave takšen plakat povsem razumljiv. Čeprav je bil plakat z golimi moškimi, kot priznavajo v muzeju, tudi provokacija, jih je odziv javnosti preseñetil. Izkazalo se je, da so bili mnogi meščani prizadeti zaradi njega.

Protesti Dunajčanov so se stopnjevali do točke, dokler ni vodstvo popustilo in sporne dele plakatov prelepilo z rdečim trakom. Ob tem dejanju je direktor Leopold Museuma Tobias Natter poudaril dvoličnost družbe in njen različen odnos, ki ga ima do moškega telesa v primerjavi z ženskim. Ugotovil je, da še vedno obstaja kulturna razlika in spodbudil javno razpravo.

Dva tedna pred odprtjem razstave so pred muzejska vrata postavili večmetersko tridimenzionalno skulpturo golega moškega v leže-

čem položaju, skozi katerega so se obiskovalci lahko tudi sprehodili. Gre za delo Ilse Haider, imenovano Mr. Big. Instalacija po besedah umetnice predstavlja kritiko pred-

stav o moškosti in izraža razdvojenost kulturnega konstrukta: kot predimenzionalnost in poženje ter hkrati nedostopnost in egocentričnost. Kljub temu, da je

Elmgreen & Dragset: Shepherd Boy (Tank Top) (2009)

ogromni Mr. Big ležal gol pred vhodnimi vrati muzeja, ta ni motil nikogar, mogoče ravno zato, ker je parodiral vse predstave o moškem in ga je javnost v svoji veli-

kosti in nedostopnosti razumela kot običajnega, ob njem se, paradoksalno, ni počutila ogrožena ali užaljena.

Richard Gerstl: Selbstakt mit palette (1908)

Kdo je nag in kdo ne?

Razstava nam postavlja zanimiva vprašanja, pa tudi odgovore. Če je ženska golota postala dražljaj našega vsakdana, je moška ohranila svojo nedotakljivost. Število golih moških v primerjavi z golimi ženskami je zanemarljivo. »Guerilla Girls, newyorška feministična skupina, ki od osemdesetih let prejšnjega stoletja nastopa v goriljih kostumih, je v Metropolitanskem muzeju opravila štetje: med nagci je 83 odstotkov žensk (umetnic pa le tri odstotke)« (Faether, 2012). Zdi se torej, da je moški svojo goloto ohranil na nekakšnem Olimpu »dostojanstva in skrivnosti«. Ženska je tista, ki je pristala na oglasnih panojih, ona je tista, ki jo je seksualna revolucija pahnila v banalno goloto.

In kako se danes kaže moški in moško telo? Je že res, da se tudi ti pojavljajo in to vedno pogosteje, toda v veliko manjšem številu in veliko manj eksplicitno nudistično kot ženske. Moški je, kot namiguje že Ilse Haider z delom Mr. Big, predstavljen kot bitje, ki si poželi nekoga, sam pa ni predmet poze. Ne prepušča se pogledom in s tem ohranja svojo moč.

John Berger (1972) v knjigi *Načini gledanja* pravi: »Moški in njegova prisotnost – tako v realnosti kot v podobi – sta obeležena z zagotovitvijo oblasti oziroma nadvlade (moralne, fizične, značajske, ekonomske, socialne, spolne dominacije), ki jo uteleša, in ta oblast je nekaj zunanjega, ekstrinzičnega, 'oblast, ki jo izvaja nad drugimi'. Prisotnost ženske pa je predvsem prisotnost njenih gibov, glasu, mnenj, izrezov, obleke, izbranega okolja in okusa. Prav vse, kar stori, je del takšne le njej lastne prisotnosti, del njenega videza ali, če nekoliko interpretiram, del videza, ki iz nje naredi žensko, jo konstituira kot žensko, oblikuje njeno žensko identiteto.« (Citirano po Bahovec, 1995: 21–22). Ženske se ne prikazujejo kot grozeče, pač pa ranljivo in krhko, moški je ta, ki ga povezujemo z močjo, junštvom in agresijo (Mr. Big).

Identiteta in pogled

Identiteta se torej vzpostavlja tudi skozi način in kot gledanja, ta pa je med spoloma različen. Identiteto prave ženske in pravega moškega konstituira objekt pogleda. Razmerje med telesom in pogledom lahko razjasnimo skozi vpe-

Ijavo Foucaultovega pojma oblasti. Paziti moramo, da pojma ne posplošujemo in zvalimo očesa oblasti izključno na moški pogled. Oblast nad telesi individuumov za Foucaulta namreč ni eksplicitno moška, tudi ni v posesti vladarja ali razreda, pač pa je razpršena, nesubstantivirana. Oblast išče v polju vidnega, kar je »oko oblasti«. Struktura oblasti je panoptična, deluje skozi princip videti in biti viden. V Panoptikonu je dovolj pogled, nadzorujoči pogled, ki bo na vsakega posameznika

pritisnil s tako težo, da bo ponotranjil ta pogled do točke, ko bo postal svoj lastni nadzornik, ko bo vsak posameznik izvajal nadziranje nad samim sabo in proti samemu sebi. Dejansko je to figura politične tehnologije, ki jo lahko ločimo in ki jo moramo ločiti od sleherne posebne rabe.

O tem, kako danes skozi ekonomski sistem telo govori, piše tudi Lasch v *Kulturi narcizma*, kjer »govori o enotnem kulturnem (ameriškem) značaju, patološkemu nar-

cizmu, ki naj bi bil na vzponu od sedemdesetih let dalje. Takrat naj bi ljudje zaradi občutka zgodovinske kontinuitete in pripadnosti nekemu sosledju generacij ter zaradi ogrožajoče narave dezintegriranega modernega sveta izgubili upanje, da lahko nadzirajo širše socialno okolje, in se zato umaknili navznoter, v osebne preokupacije: psihično in telesno samoizboljševanje, občutek dobrobiti, razvajanje s potrošniškimi dobrinami« (Kuhar, 2001: 80). Dezintegriranost ljudi in njihovih oseb-

nosti zaradi kulture postmodernege sveta naj bi po Laschu bila tista, ki v postmodernizmu pripelje do tega, da poskušajo ljudje, s preobremenjenostjo s telesom, vzpostaviti vsaj nekaj kontrole nad življenjskim potekom. Tako telo postane eno zadnjih zatočišč kontrole postmodernege človeka.

Obsesija s telesom

Telo torej postane prizorišče političnega boja, in to ne kakršnegakoli boja in ne kakršnokoli telo. Obsesija z lastnim telesom velja za oba spola, asketizem, odrekanje in ostale disciplinarne tehnike se tako vedno bolj pričakujejo tudi od moškega, vendar obstaja stroga ločnica med spoloma. Res je, da postajata feminilnost in androgenost skozi infiltracijo gejevskega gibanja in mode v javno sfero vedno bolj sprejemljiva tudi pri moških. Toda polarizacija med spoloma je še vedno stvar vsakdana, parcialni deli telesa, kot so bujne prsi ali gigantski bicepsi, pa še vedno ostajajo v domeni ločenih spolov. »Baudrillard (1998) vidi v telesu objekt potrošnje oz. narcistični kulturni objekt, katerega glavna motiva sta lepota in eroticizem. Telo je po njegovem fetišizirano in predstavlja kapital. Tudi Featherstone (1991) poudarja, da se dandanes sebstvo konstituira v potrošniški družbi in je sredstvo vrednotenja samega sebe. Potrošništvo kot stranski učinek povernega razcveta naj bi spremenilo telo v blago, katerega vrednost je v podobi, ki jo projicira.« (Kuhar, 2001: 78).

Literatura:

D. Bahovec, Eva. 1995. *Žensko telo in oblast v mediju vizualnega: Degradacija pogleda v sodobni feministični misli? Delta*, 1(3–4): 19–40.

Faether, Elisabeth. 2012. *Hej, to je penis. Global (November 2012)*, 88–91.

Kuhar, Metka. 2001. *Telo, kultura in identiteta. Emzim*, 11(1/2): 77–81.

foto: microneomics

NIKOLAI JEFFS

Novi val izbrisa naj bi prizadel 5000 ljudi

V 22/23 številki *Narobe* sem pisal o primeru izbrisa, ki sem ga doživel na ljubljanski upravni enoti leta 2012. Nedavno pa je v zvezi s tem novinarka Žumala Tjaša Pureber odkrila grozljiv podatek: tovrstnega izbrisa naj bi bilo deležnih kar 5000 slovenskih državljanek in državljanov.

Slovenija je leta 2005 vzpostavila enotno računalniško bazo in vanjo prenesla evidence iz matične knjige. Zaradi tega so bili nekateri slovenski državljani, ki so bili rojeni v tujini, prisiljeni dokazovati svojo upravičenost do ponovne izdaje osebne izkaznice ali potnega lista. Zadeva je postala posebej pereča ravno leta 2012, ko je mnogim potekla veljavnost potnih listov. Za ponovno izdajo dokumentov so namreč nekatere upravne enote od teh žrtev novega vala izbrisa zahtevale izpisek iz tuje rojstne matične knjige, poročne listine, pa tudi ločitvene listine staršev ali pa kakšne dodatne posebne izjave, za katere ni bilo prav nikakršne zakonske podlage. Če žrtve novega vala izbrisa teh dokumentov niso predložile – če niso imele časa, možnosti, ali relativno velikih finančnih sredstev (v mojem primeru, na primer, malo manj kot 400 evrov), jim niso izdali novih dokumentov.

Tovrstno ravnanje oblasti je arogantno in zastrašujoče. Razkriva lahko to, s katero se ukinja smisel državljanstva: to da so vsi državljani povsem enako obravnavani. Še več, država je skupino v tujini rojenih državljanek in državljanov Republike Slovenije tako rekoč prekvalificirala v podanice in podanike, ki morajo vedno znova dokazovati, da so upravičeni do dokumentov, pri tem pa so odvisni od arbitrarne milosti oblasti, da jim to primernost in upravičenost tudi prizna.

Na poizvedbe Tjaše Pureber so pristojni na Ministrstvu za notranje zadeve (MNZ) odgovarjali, da gre za kakšnih 5000 ljudi, kar, po njihovih besedah, ni niti 0,5 odstotka prebivalstva, ki bi moralo biti vpisano v matično knjigo rojstev. Pa lahko tej številki sploh verjamemo? Spomnimo se namreč, da je kar nekaj let veljalo, da je izbris leta 1992 prizadel 18.305 ljudi, po reviziji leta 2009 pa se je izkazalo, da je bilo izbrisanih kar 25.671. Očitno tudi tokrat pristojni organi očitno ne želijo razumeti, da je smisel državljanstvih in človekovih pravic ravno v tem, da so enotne in nedeljive ter da so – brez kakršnih koli individualnih izjem – enako implementirane. V dokaz za to naredimo dva kratka miselna preizkusa.

Prvič, pomislite, kako bi reagirali na novice, da so si oblasti treh multikulturnih držav, kot so Nemčija, Britanija in ZDA, privoščile podobno dejanje? Da so torej od podobnega odstotka prebivalstva, torej od 405.000 nemških, 315.000 britanskih in 1,55 milijona ameriških državljanov zahtevali, da ponovno dokazujejo svojo upravičenost do dokumentov, ki so jim že bili nekoč povsem brez problemov izdani.

Drugič – sedaj zaigramo na domačijsko noto in razvijmo logiko MNZ do njene skrajne konsekvence – pomislite, kakšna bi bila vaša dolgoročna želja, da se še najprej pokoravate navidez dobronamerni volji in legitimnosti države, če bi naleteli na sledečo vest: »V skladu z novo sprejetim zakonom o družbeni higieni, je slovenska policija danes izvedla takojšnje izvensodno usmritev 2000 oseb, a ostanite mirni, gre zgolj za 0,01 odstotka prebivalstva.«

Novi val izbrisa je toliko bolj pereč ravno zaradi prvega izbrisa. Glede na strahote, ki jih je slovenska oblast sejala v prvem valu izbrisa, bi pričakovali, da se bo tokrat izognila udejanjanju etnonacionalistične samovolje. Res je, da bi lahko trdili, da je od leta 1991 slovenska družba, vsaj na ravni vsakdanjega življenja, iz leta v leto čedalje bolj multikulturna. Izvolitev županov, kot sta Zoran Janković in Peter Bossman (prvi je bil rojen v Srbiji, drugi v Gani), domnevno dokazuje, da so lahko tudi »nečistokrvni« slovenski državljani izvoljeni na pomembne politične položaje. Vstop Slovenije v EU leta 2004 naj bi takisto izpričevalo željo po večji odprtosti slovenske družbe. Nadalje, če je na volitvah leta 1991 Slovenska nacionalna stranka dobila kar 10 odstotkov glasov, jih leta 2011 ni dosegla niti toliko, da bi vstopila v parlament ... A po drugi strani ravno drugi val izbrisa dokazuje, kako samoumevni postajajo različni diskriminatorni ukrepi. To pa zato, ker zlahka postanejo del tistega, kar je filozofinja Hannah Arendt imenovala banalnost zla. Pri tem namreč nimamo nujno opraviti samo z neposredno in psihološko in/ali politično motiviranim fanatizmom etnonacionalističnega izključevanja, temveč je lahko vmes vsakdanje poistovetenje s prevzetim družbenim in zakonskim redom, ki se ga izvršuje na glede na njegov izvor in morebitne posledice.

Vse večje širjenje nevarne in samoumevne diskriminacije potrjuje najmanj troje dejstev. Po letu 2003 imamo državljanke in državljani, ki smo rojeni v tujini, malo drugačne zaznamke v svojih potnih listih kot tisti, ki so rojeni v Sloveniji. To je podrobnost, ki potrjuje splošno in povsem nesprejemljivo pravilo različne obravnave različnih skupin državljanov in državljanek. Poleg tega naj bi obstajala t. i. posebna in, glede na oznako, očitno zloglasna evidenca »X«, v katerem so ljudje, ki imajo domnevno nerazčiščen matični status. Prav tako je po letu 2005 postalo povsem sprejemljivo, da mora ena skupina državljanek in državljanov ponovno dokazovati svojo upravičenost do izdaje slovenskih osebnih listin, ne glede na to, da so nekoč že imeli veljavne listine.

Potrebno se je torej zavedati, da se lahko načelo delitve prebivalstva hitro ponovi in poglobi. Morda bomo že jutri nekateri spet deležni posebne obravnave kot, denimo, zelo zgodnjega obiska represivnih organov z vabilom, da se jim naj takoj pridružimo na »informativnem zagovoru« o svojem odnosu do slovenstva. Morda bomo prisiljeni dokazovati svojo upravičenost do redne zaposlitve v Sloveniji? Morda pa nam bo zgolj namignjeno, da je za naše zdravje in za zdravje slovenske družbe boljše, da se za vedno odselimo v tujino? Pri tem je pomembno, da to lahko prizadene kogar koli. Vsak ima v svojem klozetu namreč nekaj, zaradi česar ga lahko država »lovi«, če si to želi. ➔

Foto: Nada Žgank/Memento

MIHAEL TOPOLOVEC

POGOVOR S
SIMONOM
MALJEVCEM

Stremeti moramo k razširjanju varnih prostorov

Iz notranjega dvorišča na Trubarjevi 76a sem tokrat vstopil v nov prostor, ki predstavlja razširitev pisarniških kapacitet Društva informacijski center Legebitra. Kljub pozni popoldanski uri in koncu delovnega tedna je vladal energičen vrvež. Telefonski klici, prihajanje in odhajanje ljudi, zbiranje vsega potrebnega za mladinski tabor, ki se je začel ravno tisti dan. Štiričlanska ekipa, ki predstavlja strokovno jedro društva, letos nadaljuje že s petnajstim letom dela na področju varstva lgbt-posameznikov in posameznice ter njihovih pravic. O zgodovini in delu Legebitre je spregovoril Simon Maljevac, predsednik društva.

V svoji predstavitvi na spletni strani društva imaš zapisano, da dela na področju zagotavljanja pravic za lgbt-osebe še dolgo ne bo zmanjkalo, zato se ti ni treba bati za službo. Je petnajst let obstoja Legebitre zgodba o uspehu ali je pokazatelj tega, kako trdovratna je homofobična družba?

Ta izjava je iz leta 2008 ali 2009, ko smo prenavljali spletno stran. Če pomislim, kaj se je od takrat spremenilo, ugotavljam, da so bili narejeni veliki koraki naprej, tako z vidika organizacije kot tudi z

vidika družbe. Zato menim, da je Legebitra zgodba o uspehu. Zgodba o uspehu zaradi tega, ker je Legebitra po petnajstih letih še vedno tu in ker se njene aktivnosti širijo. Zdi se mi, da uresničujemo cilje, ki smo si jih zastavili že na samem začetku. Seveda pa s tem nisem želel reči, da me služba in s tem mesečna plača čakata kar sami od sebe. Zanju se je treba zelo truditi.

Od katerega leta si predsednik društva?

Predsednik sem postal leta 2007. Pred tem sem bil sicer že par let vpleten v organizacijo, ampak pri njej nisem od začetka. Pri samih začetkih so sodelovali štirje ljudje, med njimi tudi Miha Lobnik in Jasna Magič, ki sta še danes aktivna na področju lgbt-aktivizma.

Kako se je vse skupaj sploh začelo? Kaj je vplivalo na to, da je leta 1998 prišlo do ustanovitve društva?

Legebitra je pričela delovati kot neformalna skupina oziroma kot skupina v okviru Študentske organizacije Univerze v Ljubljani. V tistem času je ŠKUC, ki je od osemdesetih let zelo dejaven na področju lgbt-aktivizma, izvajal številne aktivnosti, vendar ni bilo na voljo specifičnih aktivnosti, namenjenih lgbt-mladim. Pojavila se je potreba po novem prostoru, ki bi nudil malo drugačne oblike druženja v obliki pogovora o bolj usmerjenih temah. Tako so bili vsak petek v prostorih Študentske organizacije na Kersnikovi organizirani pogovori o različnih temah, ki so zadevale lgbt-mlade. Pogovorna skupina za lgbt-mlade do 26. leta je bila tisto osnovno jedro, iz katerega se je skozi čas vse razvilo. Društvo je bilo ustanovljeno leta 2001, pred tem pa so se že začeli izvajati izobraževalni tabori za mlade. Tabori, ki jih že zadnjih štirinajst let organiziramo

dvakrat letno, so zelo priljubljena aktivnost, kar nas zelo veseli. Ravno danes (12. 4. 2013, op. a.) se je skupina več kot tridesetih ljudi odpravila na najnovejši tabor. Število prijav je celo presegal naš finančni okvir in v parih dneh so bila zapolnjena vsa mesta. Legebitra poskuša izhajati iz lgbt-skupnosti. Probleme, ki jih opažamo znotraj skupnosti, poskušamo naslavljati. K tej nalogi je do sedaj najbolj pripomogla izgradnja naših kapacitet. Trajalo pa je nekaj časa, da smo začeli presegati določene okvirje in da smo začeli naslavljati lgbt-problematiko z različnih vstopnih točk. Zdaj na primer sodelujemo tudi z različnimi ministrstvi in vključujemo širšo populacijo, ne zgolj lgbt-skupnosti. Bolj kompleksno pristopamo k problemu homofobije.

Omenil si, da je prišlo do kar nekaj sprememb in do napredkov. Kakšne spremembe je v teh letih doživelo društvo?

Zunanjemu opazovalcu se lahko zdi, da se spremembe dogajajo hitro, meni pa se po drugi strani dozdeva, da se dogajajo postopoma ali – ko sem na nuli z energijo – da se sploh nič ne spremeni. Vsa ta leta smo aktivnosti vedno oblikovali na podlagi potreb lgbt-skupnosti. Skupnost, povezana z Legebitro, je bila vedno močna in to je tudi naša največja moč – ljudje, ki se obračajo na nas, ki so med sabo povezani. Ta prostor zelo živi in takšen je bil tudi namen.

Verjetno je Legebitra izšla iz prostovoljne dejavnosti ...

Seveda, na začetku je vse temeljilo na prostovoljnem delu in šele pozneje je prišlo do delne profesionalizacije. Tudi danes je večino dela opravljeno prostovoljno. Imamo mnogo prostovoljcev in tega smo zelo veseli. Prostovoljstvo ostaja osnovi element našega

delovanja, tako da brez prostovoljcev ne bi mogli izvesti niti ene četrtine vsega dela, ki ga opravljamo. Društvo se je profesionaliziralo v točki nudenja določene infrastrukture, ki omogoča izvajanje aktivnosti.

Kako na tvoje življenje vpliva to, da se profesionalno ukvarjaš z lgbt-aktivizmom? Kaj pomeni biti predsednik lgbt-nevladne organizacije v Sloveniji?

Težko govorim o vplivu, ki ga ima profesionalno ukvarjanje z lgbt-aktivizmom na moje življenje, ker nikoli nisem bil postavljen v kakšno drugo vlogo. Od mladih let sem vpleten v to organizacijo in verjamem, da ima to nekakšne posledice. Sam jih vidim kot pozitivne, ker lahko delam to, kar me veseli, v kar verjamem, čeprav se seveda najdejo tudi dnevi, ko si želim, da besede »homoseksualnost« ne bi nikoli več slišal (smeh). To delo je lahko zelo kreativno in mi omogoča uresničevanje mnogih ciljev. Kakšne posledice pa bo to pustilo na mojem življenjem, bom verjetno še videl. Velikokrat se mi zdi, da kot aktivist živiš v nekem mehuru in da na neki način težje ohranjaš stik s širšim svetom. Mogoče si včasih celo preveč vpleten v določene zgodbe in gojiš preveč negativen pogled na kakšne stvari. Dobro je, če se kdaj malo umakneš in z distance pogledaš na celotno sliko. Če si toliko let del slovenske lgbt-scene, kot sem jaz, potem je dobro narediti korak nazaj in pogledati, kako je, recimo, bilo pred desetimi leti. Takrat vidiš, kakšne premike smo naredili vsi skupaj. To je potem tisto, kar ti da energijo za naprej, ker vidiš, da ni vse tako negativno, ampak se stvari bistveno spreminjajo. Če pogledam organizacije, neformalne skupine in vse, kar je trenutno na razpolago v Sloveniji, potem se mi

zdi, da smo kot skupnost zelo aktivni.

Delo v Legebitri je verjetno zelo naporno ...

Je naporno. Verjetno je specifična dela v vseh nevladnih organizacijah ta, da vključuje vse – od čiščenja prostorov do pisanja kompleksnih projektov in učenja razumevanja pravnega besednjaka. Zagotovo je pestro in nikoli ni dolgčas. Nikoli, ko prideš v pisarno, ne veš, kakšen dan te čaka – in to je hkrati lepota in prekletstvo tega dela.

V splošnem ima Legebitra dvojno nalogo. Na eni strani je nudenje pomoči in zaščite istospolno usmerjenim mladim, na drugi pa je zastopstvo lgbt-oseb v javnosti in boj proti diskriminaciji. Gre pri tem za združevanje dveh vrst aktivizma ali eno vedno vključuje tudi drugo?

Osnova izvira iz cilja, ki je prisoten že od vsega začetka in ki ga zasledujemo še danes. Ta cilj je zagotavljanje varnega prostora za istospolno usmerjene in predvsem za istospolno usmerjene mlade. Ko so se naše aktivnosti razvijale, smo ugotovili, da varnega prostora ni zelo lahko zagotoviti in da ga je potrebno zagotavljati na različne načine, na različnih prostorih. Ne sme se zgoditi, da bi prišlo do zapiranja skupnosti. Zato smo, na primer, zadnje čase zelo aktivni na področju šolstva, kar je poskus zagotavljanja, da bo tudi šolski prostor varen za istospolno usmerjene. To je tisti preskok, ki narekuje drugačen način dela, zgovornišva. Poskušamo doseči spremembe znotraj sistema, ki bi omogočale celostno uresničevanje našega cilja. Zagotovo združujemo različne pristope, v ozadju pa je isti cilj.

Verjetno se ne moreš omejiti samo na eno področje ...

Z omejevanjem na samo eno področje težko zagotoviš varen prostor. Kaj je potem varen prostor? Je zelo specifičen in omejen na določeno območje. Zdi pa se mi, da moramo kot družba stremeti k razširjanju varnih prostorov. To je tisto, kar bi moralo biti cilj.

V Legebitri se ukvarjate tudi z raziskovalno dejavnostjo in pripravljate poročila, ki opozarjajo na probleme, s katerimi se srečujejo geji in lezbijke v vsakdanjem življenju. Omenil si, da ste v zadnjem času posvetili precej pozornosti odpiranju vprašanja homofobije v slovenskem šolstvu. V okviru raziskave o homofobiji med srednješolskimi učitelji ste izvedli mednarodno konferenco, ki so se jo udeležili predstavniki pomembnejših evropskih političnih institucij in nevladnih organizacij. Je ta konferenca bila pomemben mejnik v slovenskem lgbt-aktivizmu?

Podobne konference so sicer že bile, ampak ta konferenca je del širše zgodbe in je rezultat združitve dela na področju šolstva v zadnjih parih letih. Vse skupaj pa se je začelo z raziskavo. Razvoj raziskovalne dejavnosti se nam je zdel pomemben zato, ker smo od obiskovalcev društva dobivali parcialne zgodbe, ki pa so bile sicer zelo pomembne za naslavljanje določenih problematik. A za pravilno naslavljanje teh problematik je potrebno, da se predhodno zberejo podatki in se tako ugotovi razsežnost nekega določenega problema in kaj je možno v zvezi s tem narediti. Pri zadnji konferenci, na kateri je bil govor o šolstvu, je bilo dobro to, da se je znotraj lgbt-področja osredotočala na ožji fokus – šolstvo. Upam, da je bil s

to konferenco narejen premik naprej. Premik je zagotovo viden že v sami izgradnji mreže med šolami in nevladnimi organizacijami v Sloveniji. Problematika je bila deležna podpore. Vemo, kaj se je dogajalo par let nazaj v zvezi z delavnicami, ki jih je Legebitra izvajala v šolah. Prišlo je do burnega odziva javnosti, poskusov zanikanja strokovnosti in podobno. Ravno s tega stališča se mi zdi podpora, ki je bila na nacionalnem nivoju izražena konferenci, velik korak naprej. Poleg tega pa se je tudi pokazalo, da se veliko dogaja na tem področju in da je to pomembna tema tudi v tujini.

Legebitra še vedno naprej izvaja delavnice v šolah?

Seveda. Izvajamo jih še naprej na povabilo in v dogovoru s šolami.

Iz tiste afere se torej ni razvilo nič negativnega?

V bistvu se je. V določene šole je definitivno naselil neki strah. Zdi se mi, da to ni nujno strah pred pogovorom o homoseksualnosti, ampak strah pred medijsko pozornostjo. Skrbi me, da ta dogodek ni pustil posledic zgolj na odnosu, ki ga imajo nekatere šole do tematike homoseksualnosti, ampak tudi na odnosih do marsikaterih drugih tem. Ne zdi se mi sprejemljivo, da

v šolah nekatere teme postanejo tabu.

Slovenska politika se do sedaj ni izkazala kot zaveznica lgbt-državljan in državljanov. Kako se je to odražalo na odnosu med politikom in Legebitro? Se med Legebitro in politikom vzpostavlja konstruktiven dialog?

Legebitra je sogovornica pri nekaterih temah in to takrat, ko je to relevantno in pomembno.

Pomembna in relevantna tema je verjetno Družinski zakonik?

Na primer Družinski zakonik. Lahko rečem tudi, da imamo na določenih točkah vzpostavljeno dobro sodelovanje z Ministrstvom za zdravje. Vendar je odnos s politiko vedno naporen. Stremimo h konstruktivnemu dialogu in politiki poskušamo posredovati stvari, ki se nam zdijo relevantne. Zdi pa se mi, da je to kar dolg proces, ki bo trajal še nekaj časa. Menim, da se politika vedno bolj uči sodelovanja z nevladnimi organizacijami in tako poskuša vključevati tudi Legebitro. Kvaliteta sodelovanja pa je odvisna od obeh strani. Tudi nevladna organizacija se mora vzpostaviti kot kredibilen sogovornik z jasno izgrajenim mnenjem, ki ga lahko posreduje naprej.

Se Legebitra razlikuje od drugih lgbt-organizacij, ki obstajajo v Sloveniji, po načinu pristopa k reševanju lgbt-problematike? Je v ospredju morda bolj logika vključevanja v večinsko družbo in ne toliko radikalni upor?

Mogoče na neki način sledimo mehkejšemu pristopu, ki temelji na vključevanju v družbo. To pa izhaja predvsem iz našega cilja zagotavljanja varnega prostora. Prej sva govorila o politiki. Mi nismo politična organizacija, kot nas velikokrat razumejo nekateri mediji, ampak smo organizacija, ki poskuša zagotoviti varen prostor za določeno skupino ljudi, zato bi radi, da so naš sogovornik politiki in vsi, ki lahko pripomorejo k zagotavljanju tega prostora.

Kakšen pogled imaš na delovanje uveljavljenih lgbt-organizacij kot je recimo

ILGA-Europe? Je vse, kar prihaja iz »strpnega« Zahoda, vzor za Legebitro?

Ne predstavljajo nam nujno vzora. Te organizacije imajo svoje pristope, svoje načine delovanja in cilje. Se mi pa zdi mednarodno povezovanje pomembno na točki prenosa primerov dobrih praks. Vedno je dobro, da vemo, kaj se dogaja drugje, in da na podlagi tujih informacij ugotavljamo, kaj nam lahko pomaga. Nisem pa zastopnik prenosa nekega tujega modela v lokalno okolje, ker se mi zdi, da to samo po sebi ne more biti učinkovito. Zavzemam se za povezovanja in izmenjave različnih mnenj. Izmenjava mnenj je tudi ena izmed najmočnejših plati Legebitre. Vsi, ki smo del društva, se med sabo zagotovo ne strinjamo in niti ne vidim potrebe po tem. Več različnih mišljenj lahko več prispeva, kar je tudi vodilo našega razvoja. Kritika je vedno dobrodošla, ker nas dela močne. Podoben odnos zavzemamo tudi do nekaterih mednarodnih organizacij, ki imajo sicer zelo pomembno vlogo na mnogih nivojih. Je pa res tudi to, da te organizacije zasledujejo svoje cilje. Na tistih točkah, ki so nam skupne, sodelujemo.

Prej si omenil lokalno okolje. Kaj je specifično oziroma problematika Slovenije, kar se tiče odnosa do homoseksualnosti?

Še vedno obstajajo velike razlike med samo Ljubljano in preostalo Slovenijo. To je manko na številnih nivojih. Prvi je zagotovo ta, da smo vse nevladne organizacije s številnimi aktivnostmi fokusirane na Ljubljano in da se v drugih regijah manj dogaja. To sicer poskušamo preseči z nekaterimi aktivnostmi, vendar je drugje v Sloveniji težje zagotavljati varen prostor, ker ne obstajajo ustaljeni prostori srečevanja. Sicer pa se mi zdi, da je v slovenski družbi v zadnjih letih veliko javne debate na temo homoseksualnosti, kar je dobro.

Obračate pa se tudi na evropski Vzhod oziroma, bolj rečeno, Jug. Ravno kar sodelujete pri projektu na Kosovu.

Na Kosovu sodelujemo s tamkajšnjimi nevladnimi organizacijami,

ki poskušajo biti vedno bolj aktivne. Nudimo podporo in vzpostavljamo načine delovanja. Situacija na Kosovu ni primerljiva s Slovenijo. Tam je vse bistveno bolj v povojih. Na Kosovu je zelo velik vpliv tradicije. Tradicionalna oblika družine, kanun, igra zelo pomembno vlogo. Dejansko se zelo težko govori o obstoju lgbt-skupnosti, ker so aktivnosti tamkajšnjih nevladnih organizacij tako razpršene. Na Kosovu je par zelo dobrih aktivistov in aktivistk, ampak je situacija na mnogih točkah tako težka, da je delovanje tako rekoč onemogočeno. Še par let nazaj se je nekaterim aktivistom grozilo s smrtjo. Razen ene osebe ni nihče javno avtiran. Ravno decembra je izšla revija *Kosovo 2.0*, kjer so se odpirale teme seksualnosti in spolnosti. V tej reviji je bila izpostavljena tudi lgbt-tema, šlo je za izmenjavo pisem med osebo iz Beograda in osebo s Kosova. Vse skupaj je povzročilo eksploziven škandal. Napadli so revijo in eno izmed nevladnih organizacij. Na Kosovu je vstop v javni prostor veliko težji in povzroča veliko burnejše reakcije kot pri nas. Zdi se mi, da smo v Sloveniji že prešli točko, ko je bil govor o homoseksualnosti v javnosti problematičen. Zdaj imamo probleme drugje.¹

Načrti za naprej?

Zadeve se počasi razvijajo naprej. Osnovni projekti, ki sicer ostajajo isti že par let, rastejo. Najbolj sem ponosen ravno na to kontinuiteto. Naše vodilo je vedno bilo: »Gremo v to, v kar smo prepričani in kar bomo lahko zagotavljali dlje časa«. Zato je bila naša rast postopna. Nadaljevali bomo z delom, ki bo zasnovano na potrebah ljudi. Iskali bomo načine, kako zagotavljati varen prostor.

¹ O situaciji lgbt-skupnosti na Kosovu lahko berete tudi v komentarju, ki ga je Simon Maljevac napisal za prejšnjo številko *Narobe* (št. 24, december 2012 - februar 2013, str. 27).

Viktor Meglič, dramski igralec, priporočča

PET DOBRIH

1 Dokumentarna serija

Ancient Aliens

(Prometheus Entertainment, 2010)

Dokumentarna serija, ki me vedno znova navdušuje, ne samo zaradi teorij o našem izvoru, ampak tudi zaradi sodobnih raziskav s področja arheologije, znanosti in zgodovine.

2 Gledališče

John Gabriel Borkman (SNG Maribor, 2013)

Moja zadnja predstava v režiji sodobne slovenske režiserke in gledališke umetnice Mateje Kolečnik. Ker na krut način spregovori o vrednotah, ki jih moramo v svetu, v kakršnem danes živimo, na novo postaviti in vzpostaviti. To so ljubezen, družina in osebna ambicija. In ker je izvrstna sodobna interpretacija Ibsnovega poznega dela.

3 Film

Moulin Rouge (Baz Luhrmann, 2001)

Film v režiji Baza Luhrmanna, ki se me vedno znova dotakne s svojo zgodbo, glasbo, vizualnostjo in dovršenostjo. Ker govori o ljubezni. Ker sem romantik.

4 Glasba

Robbie Williams

Odlični pop vokalist s hudimi besedili in odlično muziko. Ker je hud performer in ker je hudo seksi.

5 Ljubezen

Moj mož Luka

Ker brez njega moje življenje ne bi bilo to, kar je. Ker mi daje neskončno inspiracijo, ljubezen in voljo do vsega, kar počnem v življenju.

POLONA ČERNIČ
Folk, rock,
kantri glasbenica

ZGODBA BRANDI CARLILE

Brandi Carlile je rojena v ameriški zvezni državi Washington, v malem podeželskem mestu Ravensdale, predmestju Seattla, mesta, v katerem se je v drugi polovici osemdesetih let razvila alternativna grunge scena in ji je v začetkih devetdesetih sledila širša uveljavitev več skupin, od Alice in Chains do Nirvane in Pearl Jam. Brandi takrat, na začetku najstniških let, uspehi lokalnih skupin niso kaj dosti zanimali. Od otroštva se je posvečala petju, že pri osmih letih je na odrih pela kantri pesmi, se sama naučila igrati klavir in pozneje kitaro ter se pri 18. letih v celoti posvetila glasbi. Štiri leta kasneje, leta 2002, je glasbeno-bratski navezi Philu in Timu Hanserothu obljubila, da če z njo ustanovita skupino, bodo v letu dni podpisali pogodbo z glasbeno založbo in bili na turneji. Obljubo so držala.

Predzgodba.

O Dunaju, prijateljici noči, New Yorku in izrednih vremenskih dogodkih.

Bilo je leta 2010, ko sem se v mesecu maju namesto med študijskimi in izpitnimi učilnicami potepala po Evropi. Zadnja postaja na poti je bil Dunaj in koncert Brandi Carlile. Islandski vulkan Eyjafjalajökull je imel drugačne načrte.

Oba s takratnim papežem, ki je končeval obisk na Portugalskem, je sicer pustil poleteti iz Porta, a evropska turneja Brandi Carlile je bila prestavljena na jesen in kasneje odpovedana. Namesto na koncertu Brandi sem tako večino večera preživela na ulici v pogovoru z ukrajinsko prostitutko, ki je delovala po principu »spol ni pomemben«.

Poskus številka dve in tri.

Dve leti in pol kasneje sem se po spletu srečnih naključij vendarle znašla v New Yorku na krajšem feministično-lezbičnem-kulturno-koncertnem potovanju. Med drugimi naj bi se udeležila tudi dveh koncertov Brandi Carlile. Načrt je prekrizal orkan Sandy, ki je točno na večer prvega koncerta dosegel vzhodno obalo Združenih držav. New York je zaradi pretirane panike kolapsiral, meni pa je uspelo brez večjih dodatnih stroškov priti nazaj v Evropo. V začetku letošnjega leta je malo manjkalo, da

zaradi snežnih razmer in zamude v Pragi letalo z Letališča Jožeta Pučnika proti Londonu ne bi odletelo, a poskus številka štiri je vendarle uspel.

Zgodba.

Brandi je že pri 15. letih, še preden je končala srednjo šolo in se pri 18. letih odselila od doma ter se v celoti posvetila glasbi, v povprečju od pet do sedem noči na teden igrala v kavarnah in barih Seattla ter drugih okoliških mest. Po prvih nastopih, po večini za hrano, so ji zaradi dobrega vtisa začeli plačevati 50–100 dolarjev na večer. Kasneje je ob lastnih koncertih nastopala še kot spremljevalna vokalistka Elvisovemu imitatorju in snemala anonimne spremljevalne vokale na glasbenih ploščah za številne, takrat že uveljavljene glasbenike in glasbenice, med drugim tudi za album *Lucky* Melisse Etheridge. Vseskozi je

snemala demo posnetke, jih prodajala na nastopih in pošiljala številnim založbam. Nato pa je pri 22. letih spoznala brata dvojčka Phila in Tima Hanserotha. Kot predskupino na koncertu Jamesa Taylorja so jih opazili predstavniki Columbie Record. Pogodbo so podpisali naslednji dan. Leta 2005 je tako izdala prvenec »*Brandi Carlile*«, ki je pristal na prvem mestu več folk glasbenih lestvic. Opazili so jo mnogi, od revije *Rolling Stone*, kjer so jo uvrstili na lestvico desetih glasbenikov, na katere je potrebno biti v prihodnosti pozoren, in producentov televizijskih nadaljevanj, v katerih so se začele pojavljati njene pesmi, do same ameriške glasbene scene, tudi kultni lezbični duo *Indigo Girls*. Amy in Emily sta Brandi in dvojčka kot predskupino povabili na turnejo, postali so dobri prijatelji, mreža njihovih oboževalcev pa se je kaj hitro razširila, če ne zaradi uspešnega prvenca ali živih nastopov, pa preko ustnega izročila med

Ijubilni folk in rock glasbe in tudi lezbične skupnosti.

Družini se je Brandi razkrila pri 15. letih in od takrat svoje spolne usmerjenosti ne skriva, ne zasebno kot tudi ne pri glasbenem ustvarjanju. Javno je o njej že takoj na začetku poti z bratoma Hanseroth pisal lokalni seattelski spletni portal, širše pa se je kot lezbijka razkrila leta 2009 v *Los Angeles Timesu*. Da tudi na njeni poti sprejemanja okolice vendarle ni bilo vse tako enostavno, lahko slišite v pesmi »*Turpentine*«, posvečene njenemu bratu.

Kot odraščajoče dekle je poslušala najrazličnejše kantri glasbenike na čelu s Patsy Cline, pa tudi številne istospolno usmerjene glasbene izvajalce – od že omenjenih Indigo Girls do k.d. lang in predvsem Eltona Johna, s katerim je že od nekdaj želela sodelovati. In tudi je. Elton jo je leta 2009 poklical in skupaj sta v prvem poskusu posne-

la pesem »*Caroline*« za album »*Give Up The Ghost*«, pri katerem je sodeloval producent Rick Rubin.

Prvencu so sledile tri plošče in posnetek koncerta s simfoničnim orkestrom v Seattlu ter skupno devet singlov, med katerimi se je le s pesmijo »*The Story*«, z drugega istoimenskega v letu 2007, uvrstila na številne lestvice singlov. Na Portugalskem se je po zaslugi mobilnega operaterja, ki je pesem uporabil v eni izmed reklam, zavihetela celo na prvo mesto. Portugalska je bila posledično tudi prva država, ki je na evropskih tleh gostila njen koncert, pred Veliko Britanijo, ki je ponavadi evropska odskočna deska izvajalcem čez lužo. Gledalke in gledalci televizijske serije »*Talenti v belem*« (*Grey's Anatomy*) pesem zagotovo poznate, je pa le ena od njenih mnogih, ki jih je bilo mogoče slišati v seriji. V enem izmed intervjujev je dejala, da »nikoli ne bi pisala in se oblačila komercialno ali se obna-

šala na način, ki bi že sam po sebi prinašal komercialni uspeh.«

Z zadnjim albumom »*Bear Creek*«, izdanim junija 2012, je to le potrdila. Album so posneli v eksperimentalnem vzdušju istoimenskega glasbenega studia, ki se nahaja nedaleč od njenega rojstnega mesta, sredi gozda, ki navzven zgloda kot brunarica. Ob poslušanju plošče se zdi, da so se vsi trije, še zlasti pa Brandi, znebili strahu, da bi jih označevali le kot kantri izvajalce in si posledično pustili vso ustvarjalno svobodo. Nastala je plošča, s katero je dosegla najboljšo uvrstitev na ameriški, splošni in rock Billboard lestvici. Če je na turnejah ob izidih preteklih albumov pogosto nastopala kot predskupina bolj prepoznavnim glasbenim imenom, recimo Sheryl Crow in Raya Lamontagna, od lanskega poletja tega ne počne več. Koncerti so večinoma razprodani, letos poleti pa se drugo leto zapored vrača na idilično in prestižno koncertno lokacijo amfiteatra Red Rocks v Koloradu.

Besedila in glasba Brandi Carlile, pri ustvarjanju katere aktivno sodelujeta tudi omenjena brata – delo so si že na samem začetku skupnega ustvarjanja porazdelili tako, da snemajo samo najboljše pesmi, pri čemer ni pomembno, kdo posamezno pesem napiše – lahko označimo z več žanrskimi nalepkami – od folka, kantrija do rocka. A uvrščanje v glasbeno zvr-

stne predalčke nenazadnje ni pomembno, čeravno sama Brandi pravi: »Šla sem skozi najrazličnejše vokalne faze, od popa, bluz do R&B, vendar ne glede na to, kaj počnem, se nikakor ne morem znebiti pridiha kantrija in westerna v svojem vokalu.«

Tisto, kar opredeljuje in razlikuje njeno glasbo od množice ostalih ženskih kantavtorskih izvajalk, ki nastopajo solo, v dvojce ali troje so tenkočutna besedila, polna odkrito izraženega ljubezenskega hrepenja, bolečine, upanja, sreče, ki se poslušalcu/poslušalki zasedra v srce preko barve njenega glasu, interpretacije ter siceršnje glasbene spremljave. Brandi Carlile ima tisto, po čemur mnogi vokalisti hrepenijo: izstopajoč vokal, ki je lahko kristalno čist ali raskavo hrapast, odvisno od pesmi in zvrsti glasbe, ki jo izvaja, in ki pride najbolj do izraza v živih nastopih. Skupaj z njeno lastno kantavtorsko ustvarjalno žilico in nadarjenostjo bratov Hanserothom tvori tandem, ki mu je vsekakor vredno prisluhniiti.

Z žigom na poročnem listu države Massachusetts lani jeseni je tudi formalno oddana Catherine Shepherd. Spoznali sta se preko Catherinine nekdanje službe, ko je delala kot koordinatorka dobrodelnih dejavnosti Paula McCartneya, sedaj pa vodi dobrodelno organizacijo Brandi Carlile »*Looking Out Foundation*«. Če ne drugače, se zaradi ženinega angleškega porekla evropski poslušalci lahko nadejamo, da jo bomo vsaj na koncertih v Veliki Britaniji, če ne končno na kakšni vseevropski turneji, lahko videli pogosteje kot v preteklem desetletju. Da le ne bodo zopet posredi kakšni izredni vremenski dogodki.

BRANE MOZETIČ

VOJKO
DULETIČ

(1924–2013)

Vojko Duletič je bil eden zadnjih velikanov slovenskega avtorskega filma. In po vsej verjetnosti najstarejši Slovenec, ki se je registriral v istospolni skupnosti. Rodil se je 4. marca 1924, umrl 7. maja letos. S filmom se je začel ukvarjati že po vojni in v filmskem svetu je spoznal tudi svojega partnerja Toneta, leta 1957, njemu je bilo tedaj 33 let, Tonetu pa 20. Toda do svojega prvega celovečernega igranega filma je prišel šele leta 1971, z ekranizacijo Cankarjevega romana *Na klancu*. To je bil tudi prvi njegov film, ki sem ga videl ... mislim, da še v srednji šoli, morda je bil ogled celo šolska obveznost. Kakorkoli, tedaj sem bil na splošno kar obseden s filmi, in nekako prevzela me je Duletičeva drugačna naracija, počasni kadri, malo besed, tudi čudovita fotografija. Snemalec je bil Mile de Gleria (1927–1986), ki je imel čez kame-ro še pri dveh njegovih filmih, pa tudi pri Čapovem *Naš avto* in Hladnikovem *Ubij me nežno*. Zdelo se mi je, da sta se s snemalcem zelo ujela, je pa res, da sem tedaj videl kar nekaj sovjetskih filmov, tako da mi počasnost in nemost nista bili tuji. Morda sem začutil tudi kako sorodnost, nezavedno, ki se mi je razkrila šele dosti let kasneje. Mislim, da šele v začetku devetdesetih, ko mi je o Duletiču kot homoseksualcu začel govoriti Gusti Leben. Najprej je o tem pisal v *Revolverju*, potem pa je na vsak način hotel z njim narediti

foto: Jure Erženi/Delo

intervju. Po njegovih besedah ga je tudi naredil, a si je Duletič slednjič premislil in ga ni pustil objaviti. Žal mi ga Gusti nikoli ni pokazal, če ga je sploh napisal. Potem sem nanj pozabil ... vse do leta 2009, ko mi je prišlo na uho, da sta se s partnerjem Tonetom po več kot petdesetih letih skupnega življenja registrirala. Tedaj sem se odločil, da še jaz poskusim srečo.

V stanovanju na Gradišču sem ju obiskal dvakrat. Vojko se mi je takoj prikupil in tokrat ni imel nobenih pomislekov. Spregovoril je o sebi, o njunem skupnem bivanju, pa seveda tudi o filmskem svetu. »Jaz z lastno usmerjenostjo nisem imel problemov, mislim, sam s sabo, kot so jih morda imeli

drugi režiserji. In zato morda nisem čutil nobene potrebe, da bi te probleme razreševal v filmih. Midva sva bila že zelo zgodaj skupaj, kot par, in tako sva živela in delala. Morda je bil slovenski filmski svet že malo privajen na homoseksualnost zaradi Františka Čapa.«

S Tonetom sta po eni strani živela dokaj umirjeno »zakonsko« življenje, po drugi pa sta iskala stike tudi s prikritim gejevskim življenjem. Čeprav sta kdaj obiskala tedanja mesta za srečanja, kot je bilo, recimo, kopališče na Miklošičevi, sta zaradi svoje drugačnosti težko našla stik z vsemi skritimi geji, ki so bili daleč od tega, da bi živeli svojo homoseksualnost ob belem dnevu. Njuna veza je goto-

vo imela vzpone in padca, bila je bolj odprta. Kar nekaj let je pri Vojku živel mladenič, ki sta ga vpeljala kot pomočnika tudi v svet filma. (Kako leto po našem pogovoru sem na tega mladeniča naletel v črni kroniki. Šlo je za fanta, ki je imel precej težko mladost ... kot najstnik je ubil svojega očeta, potem pa so ga poslali na dvoletno služenje vojaščine in po vrnitvi je očitno spoznal Duletiča.) Pa čeprav je dejal, da v filmih ni prikazoval svoje usmerjenosti, mi je rekel tudi: »Vsi moji filmi so homo. Že pri izboru igralcev je šlo za tipe moških, ki sem si jih nekako želel.«

Pred objavo je moj zapis najinega pogovora pregledal, a ni imel pripomb. Kazal je velike simpatije do našega festivala gejevskega in lezbičnega filma (ki ga sicer v nasprotju z režiserjem Matjažem Klopčičem nikoli ni obiskoval) in sam je ponudil v prikazovanje svoj polurni film *Tovariši*. Film je posnel po naročilu velenjskega rudnika in naj bi vabil mlade fante na delo v rudnik. »Res, da sem fante snemal z nekakšno ljubeznijo. Vidite lahko veliko golote. Ko sem se pogovarjal z njimi, so mi tudi sami povedali, da je bilo v

jami včasih tako vroče, da so se čisto slekli ... in se luštno imeli. Čas je bil tedaj bolj odprt, govorilo pa se o tem seveda ni ... Morda je odpor do tega filma (film je bil najprej prikazan v Beogradu in občinstvo je bilo po projekciji v veliki zadregi, ki si je ni znalo pojasniti) izhajal tudi iz nekih nejasnih občutkov ob njem.« Film smo na festivalu v letu 2009 tudi zavrtili, vendar Vojko ni želel priti na projekcijo ali ga celo predstaviti. Pojasnil je, da se je že dovolj izpostavil.

Mislim, da ga je v času festivala kontaktiralo kar nekaj novinarjev, a je vse zavrnil. Pa vendar ni rekel zadnje besede. V knjigi Toneta Freliha: *Vojko Duletič – obstranec*, iz leta 2011 (v kateri Frelih nikjer ne omeni njegove homoerotike) je izsilil objavo svoje kratke Samoizpovedi. Če že ne toliko s filmi, pa se bo v slovensko glbt-zgodovino zapisal prav z njo. V njej pripoveduje, kako ga je moško telo privlačilo že v zgodnjih otroških letih. »Kaj je tu normalno, kaj je tu nenormalnega, razen da sem ljubil človeška bitja istega spola. Narava mi zaradi tega ni nič vzela.« In o tem, kako ga je homoseksualnost zaznamovala tudi pri filmu: »Če gledam nazaj, vidim, da sem moral vložiti toliko volje, da bi lahko gore prestavljal, in vendar nikoli nisem dobil filma kot Vojko Duletič. Vedno je bil neki drug vzrok, ki bi ga utemeljili, če bi jim kdo očital, da so podprli homoseksualca.« Bil je dovolj jasen, da so končno tudi filmski kritiki spregovorili o njegovi homoerotiki. Žal zares šele po njegovi smrti – pa zato toliko bolj zagnano (npr. Marcel Štefančič: Med strahom in dolžnostjo, www.mladina.si/143770/med-strahom-in-dolznostjo).

SUZANA TRATNIK

TONI MAROŠEVIČ

(1945–2013)

Štirinajstega marca 2013 je v svojem 68. letu v Zagrebu preminil Toni Marošević, nekdanji sodelavec *Mladinskega radia 101*, voditelj prve oddaje s homoseksualno tematiko leta 1984 z naslovom »Fridna vtičnica«, poliglot, performer, razkriti gej in predvsem človek svobodnih nazorov, ki se je pogumno zoperstavljal nekdanji komunistični ideologiji. Pravzaprav sleherni ideologiji, ki bi ga omejevala.

Tonija Maroševića sem videvala v Galeriji Škuc na Magnusovem festivalu leta 1985, kjer se je kot zagrebški gost udeleževal festivalskih dogodkov, šele pozneje pa sem izvedela, da je tudi dejavno sodeloval. Takrat sem bila 22-letna študentka, ki je šele začela odkrivati pomen gejvskega in lezbičnega gibanja ter razkrivanja svoje lezbične identitete. Sproščeni, nasmejani, razgledani in pogumni Toni Marošević je name naredil tako velik vtis, da se mu nikoli nisem upala približati, čeprav sem si to želela. A nekaterih ljudi ne pozabiš nikoli. Tonija zagotovo ne.

Toni Marošević se je rodil leta 1945 v Sremu, hrvaški regiji, značilni po izazito mešani narodnostni sestavi. Že kot otrok se je družil z otroki madžarske, slovaške, romunske nacionalnosti in se tako delno naučil tudi njihove govornice. Sam je menil, da je bil zaradi takega okolja od majhnega

vajen sprejemanja narodnostne in kulturne raznolikosti. Ker so tudi doma govorili nemško, je hkrati živel neko svojevrstno kulturno življenje, vzporedno realnost tedanje enopartijske države Jugoslavije. V intervjuju, ki ga je po delih objavljala spletna stran *Queer.hr*, se spominja tudi, da si je dopisoval z mnogimi ljudmi na tujem, kar je bila za tiste čase edina možnost za stike po svetu. Šolal se je v Zagrebu, kamor so se preselili s starši, diplomiral je iz italijanščine, dve leti je študiral germanistiko v Nemčiji ter zatem nadaljeval študij na Nizozemskem. Od petnajstega leta naprej je odkrival, da je homoseksualec, s čimer nikoli ni imel težav, saj je k sreči vedno živel in se gibal v odprtih kulturniških krogih. Drugo polovico šestdesetih, ki so bila tudi v Jugoslaviji liberalnejša, pa je zvečine preživel na Zahodu, kjer se je seznanil z gejvsko sceno in s političnim gibanjem.

Toni je bil že v srednji šoli vajen nekoliko »elitističnega« življenjskega sloga, saj je s starši hodil v kavarne in gledališče, kjer je v gledališki loži tudi spoznal svojega prvega fanta, seveda igralca.

Rad se je spominjal tudi sedemdesetih, ki so bila precej hipijska. Iz vsega sveta so z Interrailom v Zagreb prihajali hipiji, spali so po parkih ali pri domačinih, iz njihovih nahrbtnikov pa je vedno štrlel kak izvod Hesseja. Tudi Toni se je rad družil z njimi, včasih je imel doma tudi po deset ljudi. Nikoli ni imel izključno gejvske družbe in ni se rad zadrževal po štrik placih, dosledno pa se je družil z ljudmi, ki niso imeli težav s sprejemanjem njegove spolne usmerjenosti. Tiste, ki so imeli predsodke do homoseksualnosti, je kratko malo odrezal. Pravil je, da je morda tudi zato ostal v nekakšnem hermetičnem svetu, česar pa ni obžaloval. Od leta 1971 naprej je bil zapo-

slen v šoli za tuje jezike, saj je tekoče govoril vsaj pet jezikov in je že ves čas delal kot tolmač.

Med leti 1977 in 1979 je živel skupaj s svojim fantom. V javnosti se nista nikoli skrivala in držala sta se za roke, ko sta zahajala na staro avtobusno postajo, kjer so se zbirali raznoliki ljudje. Hodilo se je tudi v Klub književnikov in pa v Klub likovnih delavcev, kjer je bila drugačnost dobro sprejeta. Sicer pa je bilo že samo Tonijevo bivališče tudi zbirališče intelektualcev, baletnikov, igralcev in svobodomiselnih ljudi, ne glede na spol, spolno usmerjenost ali nacionalno pripadnost. Redni Tonijev gost je bil tudi znani srbski pisatelj Momo Kapor, s katerim sta se spoznala v Beogradu – Toni se je šaljivo spominjal, da ga je Kapor v Zagrebu obiskoval vsakič z drugo blondinko.

Toni je ves čas veliko potoval po tujini, letoval pa je na Lokrumu pri Dubrovniku, ki je bilo takrat poleg Raba že znano zbirališče gejev. Tudi sam je slišal za zgodbo, da naj bi tam leta 1952 ali 1953 komunisti aretirali homoseksualce, jim glave pokrili z vrečami in nanje napisali: »Jaz sem peder.« Take naj bi jih za kazen in v opozorilo drugim peljali skozi mesto.

V osemdesetih se je družil s feministko in pozneje svetovno priznana pisateljico Slavenko Drakulić in pa z Vesno Kesic. Ti ženski se po njegovih besedah nista ukvarjali z zapovedanim »zdržnim delom«, zato so imeli skupne interese. Imel je tudi prijatelja baletnika v Ljubljani, ki ga je obiskoval in se tako dobro seznanil z alternativno ljubljansko sceno. Sam je leta 1984 za takrat zelo brano hrvaško revijo *Start* napisal članek »Homoseksualni zemljevid

Socialistične Federativne Republike Jugoslavije«, v katerem je naštel vsa homozbirališča.

Leta 1984 se je udeležil prvega Magnusovega festivala v Ljubljani, ki ga je tako navdihnil, da se je, takrat že kot sodelavec »Omladinskega radia 101« – pri katerem je delal kot svobodnjak in urednik programa novic v tujih jezikih, odločil pripraviti oddajo »Frigidna vtičnica« oziroma »Gay 101« za homoseksualne teme. Prva oddaja je bila na sporedu 8. maja 1984, kar je povzročilo škandal, saj je bilo to dan osvoboditve mesta Zagreb, pa tudi dan prihoda Titove štafete v mesto. V studiu je kot eden od »dežurnih homoseksualcev« odkrito, duhovito in odločno odgovarjal na vprašanja poslušalcev in poslušalk, veliko burneje pa so se odzvali mediji. Tako je *Večernji list* pisal o »piratski pornografski radijski postaji«. Pripravili so tudi oddajo za ženske oziroma za lezbijke, ki pa ni bila tako odmevna. Vsega skupaj so bile štiri oddaje, vsak torek od osmih zvečer do polnoči. O oddaji so razpravljali tudi v hrvaškem saboru, Tonija pa je klical kulturni minister za evropsko skupnost. Namignili so mu namreč, naj organizira gejevsko organizacijo, kar je odločno odklonil. Vedel je namreč, da so oblasti tako hotele pridobiti seznam homoseksualnih članov, da bi jih lahko nadzorovale.

O »Frigidni vtičnici« so bolj naklonjeno pisali v reviji *Start*, novinarka nekega drugega časopisa pa Tonija Maroševića kljub njegovemu vztrajanju ni hotela poimenovali s pravim imenom, zapisala pa je, da je »markantni intelektualec

– škoda, da je gej«. Čeprav se je dober glas razširil vse do Pariza, pa Toni z odkrito oddajo nikakor ni navdušil nekaterih zagrebških homoseksualcev, ki so živeli v velikem strahu in jim je bilo skrivanje ljubše – ti so mu celo naravnost grozili, da ga bodo pretepli.

Leta 1985 je Toni s prijatelji posnel 20-minutni film s temo homoseksualnosti. Prvi del filma je skrita kamera, ko fant osvaja fante in dekleta dekleta na cesti. V drugem delu pa je anketa mimoidočih, seveda o tem, kaj mislijo o homoseksualnosti. Film, ki je bil prikazan na 2. festivalu Magnusa v Ljubljani, je, žal, izgubljen. Takrat sta Toni in prijatelj v javnem ljubljanskem stranišču pripravila tudi razstavo po Tonijevi zamisli. Prijatelj je izdelal lučke, ki sta jih oblekla, skupaj z njimi pa razstavila še fotografije znanega zagrebškega transvestita iz dvajsetih let.

Po drugem festivalu Magnusa sta s prijateljem Škorićem poskušala organizirati razstavo na Medicinski fakulteti v Komi, o čemer pa nista obvestila glavnega radijskega urednika, ker ga takrat pač ni bilo. Odziv oblasti je bil buren, saj je ljudska milica obkolila Komo in nikomur ni pustila blizu, tako da je ta projekt propadel. Na razstavi naj bi pokazali del materiala z Magnusovega festivala, pa tudi skupine Laibach in gledališča Scipion Nasice, skratka prerez ljubljanske alterscene in novih družbenih gibanj.

Toni Marošević je preminil v svojem stanovanju v Zagrebu. Bil je že nekaj let upokojen, a je še re-

dno pisal rubriko o mestu Zagreb za zdaj že propadli časopis *21. stoletje*. Ob njegovi smrti je neka sosedka Branka za časopis *Index* povedala, češ da se je ta znani pisec in intelektualec v zadnjih letih tako strahotno zakreditiral, da naj bi tolkel hudo revščino, saj naj bi imel na voljo manj kot sto kun na teden, pomoč pa naj bi iskal celo pri Karitasu, kajti s pisanjem ni zaslužil dovolj. Govorice je demantirala Tonijeva sorodnica Irena Škurina, zatrjujoč, da Toni nikoli ni bil reven in lačen in da je kot upokojenec pisal za *21. stoletje* zgolj zato, ker je pač vedno rad pisal. Imel pa je zdravstvene težave s srcem in razlog njegove smrti je bila srčna kap.

Kakor koli že, Tonija Maroševića se bomo spominjali kot modrega in duhovitega človeka, ki ni klonil ne pred svojimi ne pred tujimi strahovi. Ko so ga oblastniki nagovarjali k nadzorovani ustanovitvi gejevске organizacije, je rekel: »Jaz nisem hotel sistema, čeprav sem vedel, da sistem hoče mene!« Posrečilo se mu je ostati in biti dejaven izven vseh omejujočih sistemov in ob tem še odločno krojiti lastno življenje in delo.

Kar je vsekakor dovolj za nepozabno legendo.

FRANCOSKA POROKA DESETLETJA

V Franciji so v zadnjih mesecih potekali ostri protesti proti nameri Hollandove vlade, da omogoči istospolne poroke. Čeprav so se na ulice podali tudi zagovorniki istospolnih porok in enakopravnosti, so v medijih odmevali predvsem glasni nasprotniki, ki so se na ulicah spopadali tudi s policijo. Veliko pozornosti je pritegnil samomor radikalnega desničarja Vennerja, ki se je ubil cerkvi Notre Dame v Parizu, pred tem pa je na svojem blogu objavil zapis, v katerem pljuva po migrantih in istospolnih porokah.

Francija je postala 14. država na svetu, ki dovoljuje istospolne poroke. Prav na dan, ko smo Narobe nesli v tiskarno, se je v Franciji poročil prvi istospolni par. V Montpellierju sta se poročila gejevski aktivist Vincent Autin (40) in njegov partner Bruno Boileau (30). Poroka je potekala ob strogem policijskem nadzoru, poročna soba pa je bila premajhna za 200 njunih prijateljev, 300 udeležencev in udeleženk iz glbt-organizacij in 160 akreditiranih novinarjev.

Par, ki je skupaj sedem let, je poročila županja H el ene Mandroux, ki je v dneh pred poroko po telefonu dobivala groznje z nasiljem, eden od klicajo cih pa ji je predlagal, da si umisli telesnega stražarja. A vse te groznje, kot je pred poroko rekel Bruno, ne bodo ogrozile sreče prvega gejevskega para v Franciji, ki se bo poročil. Mediji so poroko označili za francosko poroko desetletja.

ZA

PROTI

anfad.fr

REZULTAT

SUZANA TRATNIK

ZA SESTRSTVO IN NEENOTNOST

Nedavno so me napadle jasnovidne sanje, da se bo o predlogu Družinskega zakonika ponovno odločalo v torek, 7. maja, in kolikor bi ga poslanci in poslanke sprejeli, bi obveljal dokončno in za vselej, lezbični in gejevski pari pa bi bili popolnoma izenačeni s heteroseksualnimi, vključno s pravicami do posvojitve, dedovanja in poroke. Tistemu, ki mi je pripovedoval o tem, sem rekla, da če bo pa tokrat Družinski zakonik v celoti sprejet, se grem še sama takoj poročiti – z žensko, seveda. To sem na vrat na nos izrekla že zato, ker sem še v sanjah vedela, da se to ne bo zgodilo niti v sanjah.

A bolj kot vstop v lezbični zakonski stan, se mi kot realna možnost kaže vstop v Slovenski center PEN. Pa ne zato, ker so iz njegovih vrst izvrgli nekdanjega premiera Janeza Janšo, kar pa v trenutku, ko to pišem, menda še ni dokončno. Marsikdo se sicer sprašuje, kaj je JJ sploh počel v elitnem pisateljskem klubu. Poleg tega, da so ga sprejeli v PEN zaradi solidarnosti v času afere JBTZ in njegovega zaprtja v vojaškem zaporu na Roški cesti, velja omeniti, da je tedaj objavil tudi nekaj pesmi v *Novi reviji*. Še zdaj se kar dobro spomnim njegove nadobudne poezije, kritične do monopartijskega sistema, JLA in služenja vojske v armadi, v kateri vojak dobiva nesmiselne naloge, da mora na vojaškem dvorišču puliti travico iz prodnate potke in pa pobirati prod iz travice, ki obdaja potko. Glej, no, sem si takrat rekla, pa saj fant zna napisati pesmico in to celo tako, da ima rep in glavo. Recimo, da njegovo članstvo v PEN-u ni bilo povsem iz trte izvito, čeprav

je zadnja leta v politiki sam metal kamenčke v travo in, narobe, ni videl rasti trave na prodnati potki. Če o njegovih izjavah o izbrisanih in manjšinah in protestih niti ne premlevamo več. Vendar pa ne gre toliko za izključitev JJ-ja – ki bo na simbolni ravni ostala, ne glede na »pravnomočnost« – ampak tudi za plaz protestnih odstopov vidnih članov in članic PEN-a. No, zvečine moških, kajti v tej organizaciji še vedno ni prav veliko žensk. In zdaj, ko se je spraznilo toliko mest, bi se morda naredil kak prostorček tudi za piske, ki so se sicer že organizirale v Miro, ženski odbor Slovenskega centra PEN, ki združuje po ženskem spolu. V zvezi z odstopi v PEN-u je bilo slišati, kako žalostno da je, ker se sicer slovenski pisatelji, edini v bivši Jugi, niti med vojno niso zlasali zaradi ideoloških opredelitev, potem pa se jim v 21. stoletju pripeti, da se očitno razdelijo na leve in desne – pa četudi sami trdijo drugače – pa adijo, solidarnost elitnih peres. Jaz pa ravno nasprotno in pri polni zavesti trdim, da tu ni kaj jokati za kakršno koli »enotnostjo«. Te je še preveč. Kakor en spol, ena spolna usmerjenost, en narod, en jezik. Česar si najbrž ne želimo več. Vsaj jaz si, kljub občasnim napadom nostalgije po časih socialističnega samoupravljanja, ne želim več niti tistega bratstva narodov, s katerim so nas pitali že v osnovni šoli, v začetku devetdesetih pa se je v trenutku sesulo v prah, niti nekdanje enotnosti, ki je pomenila predvsem poveličevanje istosti, enumnja, monomiselnosti in v katerem predvsem ni bilo prostora za nika-

kršna odstopanja. Danes bi si morali privoščiti čim več razlik in disharmonije, po možnosti na spoštljivi distanci. Pravzaprav nam nikoli ni manjkalo toliko bližine, kolikor smo potrebovali zdrave distance. V

PEN klub bi tako moralo vstopilo čim več »različnih, a odličnih«. Ciniki pravijo, da to sicer ni več tista elitna in spoštovanja vredna organizacija pisateljev, kakršna je bila nekoč. Jaz pa pravim: Nič hudega, kajti vse, kar ni več na visoko opevani ravni, skratka, kar ni več tako zelo *posh*, je vse bolj prazno in tako dovzeto za nove vsebine.

Če moja noga niti v sanjah ne bo vstopila v lezbični zakonski stan, verjetneje pa bo vstopila v PEN klub, pa zagotovo ne bo nikoli več vstopila v naš in vaš Cafe Open na Prulah, ki se je sredi aprila zaprl zaradi sicer formalnih razlogov, kot je nov mestni odlok o zgodnejšem zapiranju lokalov v stanovanjski soseski. V začetku aprila sem odpotovala v tujino, in ko sem se vrnila, Opna ni bilo več. Lezbične scene ni bilo več. Niti gejevskih prijateljev in aktivistov, ki so v tem lokalu praznovali svoje rojstne dneve, strejtovske stalnih obiskovalcev, predrzno šaljivega natakara Damjana in anarhistične natakariče Urške. To, da neki mestni odlok uniči nekomercialni, gejem in lezbijkam prijazen lokal, je seveda zgolj naključje – ali pa tudi ne. Vsekakor pa je to beda. In močno pogrešam svoje sestre vseh spolov in usmeritev. A smo res spet tam, kjer smo bile pred petimi in več leti, ko smo se pogovarjale, v katerem lokalu se bomo

začele načrtno dobivati? Jezna sem! Kar nam ostaja, je vsakoletna Parada ponosa. A pridete? Jaz grem. Nalašč. Na to parado, v kateri smo vsi sestre: lezbijke, geji, strejti, biseksualci, transi ... Na parado raznolikosti in neenotnosti, saj si nismo edini niti znotraj same glbt-skupnosti, v kateri se še vedno najdejo taki in take, ki trdijo, da ta prireditev ni potrebna, češ da z razkazovanjem samo izzivamo. Hm, koga že? Demokratično družbo morebiti? Ali morda tuje strahove? Ali pa kar lastne? Lahko bi organizirali akcijo novačenja novih udeležencev in udeleženk: »Pridi na Parado in udari po svojem ali tujem strahu – za ceno enega sklatiš oba!« Seveda so že tradicionalno neenotna tudi »zunanja« mnenja in merila o smiselnosti Parade. Samo ena skupina v okviru Parade si je v nečem enotna: to so moški v tangicah. Pa naj za konec tole pisarijo izkoristim za še en poziv oziroma lov. Nekoč sem že pozivala pedrski lobi, naj vendar naveže stike z menoj (in poskrbi za mojo kariero – seveda zaslužno), potem sem se užaljeno poskušala zateči k radikalnim feministkam, ki pa, žal, izzivajo samo določene, bojda intelektualne gospode. Danes pa bi želela objaviti še tale poziv: »Iščem moške v tangicah, ki se baje vsako leto udeležijo Parade ponosa v Ljubljani, državi Sloveniji. Vi ste namreč zadnje upanje na pravo bratstvo in enotnost. Lahko mi pišete tudi z navadno pošto. Šifra: Sociologinja v boksar-cab.«

Pomoč

LEGEBITRINA SVETOVALNICA – poteka v obliki osebnega svetovanja, podpore in pomoči. Vsak ponedeljek, sredo in petek od 12h do 16h, ob torkih in četrtek pa od 12h do 18h na Trubarjevi 76/a ali po telefonu 01 430 51 44. [www.drustvo-legebitra.si]

SKUPINA ZA SAMOPOMOČ

OKUŽENIH GEJEV – v Sloveniji deluje internetna mreža HIV-pozitivnih gejev in skupina za samopomoč: člani se dobivajo enkrat na dva tedna. Če bi se jim rad pridružil, vprašaj svojega zdravnika na Infekcijski kliniki za kontakt. Anonimni e-mail: gaypoz.si@gmail.com http://mercurysi.wordpress.com/

PROJEKT EVERYWHERE

Certifika družbene odgovornosti za ozaveščena in varna mesta za moške, ki imajo spolne odnose z moškimi. Glej: www.everywhereproject.eu

Gejevske in lezbične pogovorne skupine

DIC Legebitra organizira družabne aktivnosti, namenjene mlajšim gejem in lezbijkam do 30. leta starosti. Za več informacij pokličite 01 430 51 44 ali piši na naslov: legebitra@siol.net

DIC Legebitra organizira tudi »Iskrene pogovore« za razpravo o tistem, kar želiš in te muči. Za več informacij pokličite 01 430 51 44 ali piši na naslov: legebitra@siol.net

Društvo za integracijo homoseksualnosti (DIH) pogovorne skupine organizira izmenjaje vsak petek ob 19.30 uri v Ljubljani (Slomškova 11) in in občasno v Kopru (klub MKC). Za program in vsebino pogovornih skupin glej: www.dih.si

V ŠKUC – Kulturnem centru Q (klub Tiffany) po predhodni napovedi potekajo pogovorno-filmski večeri, delavnice in bralni krožek Anonymous readers. Za program in vsebino glej: www.kulturni-centerq.org/ in klub Tiffany na Facebooku.

V ŠKUC – Kulturnem centru Q (klub Tiffany) poteka dvakrat na mesec Lezbično-feministična univerza, kjer potekajo predavanja, pogovorni večeri in kulturni dogodki na temo lezbičnega feminizma. Za program in vsebino glej: lezbicnofeministicauniverza.wordpress.com/ in http://twitter.com/lezfemuniverza in LFU na Facebooku.

Informacijski centri in knjižnice

Info točka Legebitre, Trubarjeva 76/a, 1000 Ljubljana. Odprto vsak delovni dan med 12. in 16. uro. E-mail: legebitra@siol.net. Telefon: 01 430 51 44. [www.drustvo-legebitra.si]

Lezbična knjižnica, Metelkova 6, 1000 Ljubljana (1. nadstropje, prostori Škuc-LL). Telefon: 01 432 73 06. Izposoja: četrtek in petek od 15. do 19. ure [www.ljudmila.org/lesbo/knjiznica.htm]

Galerija Media Nox (Kotiček za istospolno usmerjene mlade) in Homodok Maribor (Arhiv za gejevske in lezbične študije), Židovska 12, 2000 Maribor.

Revije ter radijske oddaje

Narobe [www.narobe.si]

Lezbomanija na Radiu Študent (vsako prvo soboto v mesecu ob 13. uri) [www.radiostudent.si (kultura – lezbomanija)]

Transintegral na Radiu Marš (vsak zadnji četrtek v mesecu ob 13. uri) [www.radiomars.si]

GLBT organizacije

DIC Legebitra [www.drustvo-legebitra.si]

Gejevska sekcija Škuc Magnus [www.ljudmila.org/siqrd/magnus]

Lezbična sekcija Škuc LL [www.ljudmila.org/lesbo]

Društvo za integracijo homoseksualnosti DIH [www.dih.si]

Društvo Parada ponosa [www.ljubljanapride.org]

Heterohomo naveza [www.facebook.com/heterohomo.si]

Športno društvo Out in Slovenija [www.outinslovenija.com]

Lingsium – skupina za istospolno usmerjene mlade Maribor [www.lingsium.org]

Neformalna skupina Medoti [www.medoti.si]

Klubi in bari

Café Open – gej frendli lokal, Hrenova ulica 19, Ljubljana [www.open.si]

Green Moon Poljanska cesta 3, Ljubljana [Facebook: Green Moon - Agwa cocktail bar]

Tiffany – LGBTQ klub v okviru ŠKUC – Kulturni center Q, Masarykova 24, stavba Lovci, pritličje desno (Metelkova mesto, bivša vojašnica). Zabave potekajo vsak petek in občasno ob sobotah. www.ljudmila.org/siqrd/tiffany in www.kulturni-centerq.org/ in klub Tiffany na Facebooku.

Monokel – lezbični klub v okviru sekcije ŠKUC – LL, Masarykova 24, stavba Lovci, pritličje desno (Metelkova mesto, bivša vojašnica). [www.klubmonokel.com]

Klub K4 – sobotni gejevski in lezbični diskoteka enkrat na mesec. Kersnikova 4, Ljubljana. [www.klubk4.org]

Gymnasivm – klub in savna: »moški za moške«, Ulica pohorskega bataljona 34, Ljubljana. Telefon: 01 5342 485. Odprto: Nedelja, ponedeljek, torek, sredo, četrtek med 15. in 22. uro, petek in sobota med 15. in 23. uro. [www.klub-libero.si]

Internet

Slovenski seznam virov za geje in lezbijke SIQRD [www.ljudmila.org/siqrd] Blog Glavca [http://glavca.blog.siol.net/]

Mejling liste

Mreža – poštni seznam (mailing lista), ki je namenjen diskusijam o queer (gejevskih, lezbičnih, biseksualnih, transvestitskih in traseksualnih) temah in obvestilih o queer dogodkih v Sloveniji. [www.ljudmila.org/siqrd/mreza]

Forumi

Forum za aseksualce [http://asslo.mojforum.si/]

Mavrični forum [www.mavricni-forum.net]

Open Cafe forum [http://forum.open.si]

Drugačen [www.drugacen.net]

Rozalija (za roza mame in očete) [http://rozalija.editboard.com/]

Kultura

Ljubljanski festival gejevskega in lezbičnega filma – najstarejši tovrstni festival v Evropi. Poteka vsako leto konec novembra / začetek decembra. [www.ljudmila.org/siqrd/fglf/]

Roza kino Kino Udarnik, Maribor http://zavodudarnik.wordpress.com/roza-kino/

Zbirka Lambda, zbirka literarnih in teoretskih del s področja homoseksualnosti. [www.ljudmila.org/siqrd/lambda.php]

Zbirka Vizibilija, lezbična knjižna zbirka. [www.ljudmila.org/lesbo/vizibilija.htm]

ŠKUC - Kulturni center Q (klub Tiffany) – literarni večeri, bralni krožek Anonymous readers, performansi, koncerti, razstave, filmski večeri, delavnice idr. www.kulturni-centerq.org/.

Zavod Pink Klip – razstavi in drugi projekti. pink.klip@gmail.com.

Prijava homofobičnega nasilja

Povej naprej! [DIC Legebitra] Prijava: legebitra@siol.net ali po telefonu 01 / 430 51 44 (Jasna)

Roza alarm [Škuc-LL] Prijava: www.ljudmila.org/lesbo/alarm

Glb-frendli usluge

Zdrav splet Analno zdravje, testiranje, kirurgija, estetika Cesta v Mestni log 55, Ljubljana Telefon: 040 431 070 Lackova cesta 54, Maribor Telefon: 02 614 44 77

Zobozdravnica Mojca Koželj, dr. dent. med. Zdravstveni dom Ljubljana Enota Polje (Vevče) Cesta 30. avgusta 2, Ljubljana tel: 01/5864-951

Turistična agencija Let's go rainbow Dunajska 29, 1000 Ljubljana [www.letsgorainbow.com]

narobe

Ana Kopitar
26
Zasledovalka sanj.
Individualistka. Upornica konvencionalnemu.
Zaljubljena v lepoto, estetiko in umetnost.
Eskapizem v adrenalinu, muski in ringu.
Doma sem v ekstremih.
Queer

Matic Grašič
20
Najlepše stvari v življenju so zastoj, druge najlepše pa zelo, zelo drage. (Coco Chanel)
Gej,
sicer pa odvisno od dneva

Katja Sešek
21
Študentka socialnega dela, altruistična, iznajdljiva, organizirana, sarkastična.
Biseksualka

Foto razkritje

Vabljeni k sodelovanju pri akciji Foto-razkritje!
Kontakt: Lothar Orel, tel.: 040/522-881;
e-pošta: gink.biloba@gmail.com

Živa Kovačević
22
Največji darovi so smeh, toplina sonca na koži, vonj travniških cvetic in ljudje, s katerimi doživljamo nepozabne dogodivščine življenja.

Strejt,
z občasnimi elementi
biseksualnosti

08.06. Sobota

9. akcija Strpnosti – koncert Adi Smolar, govor župana / Grajski Trg / Maribor – 9.00 – 13.00

2. LGBT Party Rainbow Dance / Maribor – 22.00 – 5.00

Kolesarjenje: Ljubljansko Barje / Park Tivoli / Ljubljana – zbor: 9.30

Dan družin / Hostel Celica / Ljubljana – 13.00 – 16.00

Otvoritvena zabava / Monokel, Tiffany / Ljubljana – 23.00 – 5.00

09.06. Nedelja

Pohod: Slivnica / Park Tivoli / Ljubljana – zbor: 9.30

Oaza prijateljstva / Park Tivoli / Ljubljana – 14.00 – 18.00

10.06. Ponedeljek

Okrogla miza / "Enakopravnost gejev in lezbijk - vprašanje zunaj ideologije" / Atrij SAZU / Ljubljana – 19.00

11.06. Torek

Mini turnir: odbojka na mivki / Koseze / Ljubljana – 15.00

Delavnica Z(a)jebimo spol / Klub Tiffany / Ljubljana – 17.00

Okrogla miza "Migracije v preseku s spolno usmerjenostjo in spolno identiteto" / ploščad MSUM / Ljubljana – 19.00

Ogled filmov:
"The road to Paradise", 42', Francija, 2011, režija: Uda Benyamina / ploščad MSUM / Ljubljana – 21.00
"Nije ti život pjesma havaja", 50', Hrvaška, 2012, režija: Dana Budisavljević / ploščad MSUM / Ljubljana – 22.00
"The Sons of Tennessee Williams", 75', ZDA, 2010, režija: Tim Wolf / ploščad MSUM / Ljubljana – 23.00

12.06. Sreda

Impro liga predstavlja: Quatro / Menza pri Koritu / Ljubljana – 21.00

13.06. Četrtek

Predvajanje zmagovalnega filma natečaja / Kiberkino, Kiberpipa / Ljubljana – 20.00

Kavarniški večeri / Klub Tiffany / Ljubljana – 21.00

Madame Monoquelle presents The Sparklettes / Klub Monokel / Ljubljana – 23.00

14.06. Petek

Koncert / ploščad MSUM / Ljubljana – 21.00

15.06. Sobota / Ljubljana Pride 2013

Zbor udeleženk/cev / Metelkova mesto / Ljubljana – 12.00

Povorka po Masarykovi in Slovenski cesti / Ljubljana – 13.00 – 14.00

Zaključni program / Govori / Koncerta skupin: Napravi mi dete in Dandelion Children / Kongresni trg / Ljubljana – 14.00 – 17.00

Zaključna zabava / Monokel, Tiffany / Ljubljana – 23.00

Mestna občina
Ljubljana

www.ljubljana pride.org

ISSN 1854-8474

